

KAŻDY INNY, WSZYSZY RÓWNI

PROPOZYCJA PROGRAMOWA GŁÓWNEJ KWATERY ZHP

KAŻDY INNY, WSZYSCY RÓWNI

PROPOZYCJA PROGRAMOWA GŁÓWNEJ KWATERY ZHP

Opracowanie: Anna Omiecińska, współpraca: Aleksandra
Kacprowicz Redakcja wydawnicza: Agnieszka Kazek
Opracowanie graficzne i projekt okładki: Studio Marron
Grafika na okładce: Kubko, fotolia.pl

Koordynator projektu: Emilia Kulczyk-Prus
Producent wykonawczy: Marek Skrzydlewski

W publikacji wykorzystano materiały:

Każdy inny, wszyscy równi. Pakiet edukacyjny. Pomysły, źródła, metody i zajęcia w nieformalnej edukacji międzykulturowej młodzieży i dorosłych, tłum. Anita Regucka-Kwaśnik i Załęczański Klan Lingwistów, HBW „Horyzonty”, Warszawa 2003, ISBN 83-89037-21-1

(tytuł oryginału *All different, all equal – education pack*, European Youth Centre, 1995);

Pierwsze kroki. Jak uczyć o prawach człowieka, tłum. Joanna Godek, Monika Chabior, Agnieszka Kołaczyńska,

Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, Gdańsk, [bd], ISBN 83-906198-2-2,
Magdalena Stoch, *Przygody Myszki Franciszki*, Bunkier Sztuki, Kraków 2011, ISBN 978-83-62224-10-4
oraz scenariusz zajęć na podstawie tejże bajki,

http://www.bezuprzedzen.org/doc/scenariusz_myszka_franciszka.pdf;

ZHP dla Syrii, Hufiec ZHP Pruszków, 2013 (autorzy: Martyna Bartczak, Adrian Jagieło,
Anna Kosterkiewicz, Kinga Mączyńska, Beata Pawełczyńska, Adam Pawełczyński),

http://www.pruszkow.zhp.pl/ZHPdlaSyrii/ZHP_dla_Syrii_MATERIAL.pdf, w którym wykorzystano
scenariusz „Uchodźcy bliżej nas” Małgorzaty Gajdemskiej opracowany w ramach projektu
„Być czy nie być uchodźcą?” realizowanego przez Stowarzyszenie „Jeden Świat”,
<http://www.cobybylo.nazwa.pl/jedenswiat/index.php?aid=42>.

Propozycja programowa „Każdy inny, wszyscy równi” powstała w ramach projektu
współfinansowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach zadania
„Wspieranie inicjatyw edukacyjnych w szkolnym środowisku wielokulturowym”.

Projekt "Aktywni Obywatele Świata" jest współfinansowany w ramach programu
polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2015 r.
oraz ze środków Unii Europejskiej. Za treści odpowiada Związek Harcerstwa
Polskiego. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być
utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP
oraz stanowiskiem Unii Europejskiej.

Licencja Creative Commons. Uznanie autorstwa 3.0 Polska.

Treść licencji dostępna na stronie:

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/legalcode>

ISBN 978-83-64637-81-0

Dla Głównej Kwatery ZHP

00-491 Warszawa, ul. M. Konopnickiej 6

tel. 22 339 06 00, e-mail: program@zhp.pl, www.zhp.pl

Wydawnictwo Marron
e-mail: biuro@wydawnictwomarron.pl

Łódź – Warszawa 2015

SPIS TREŚCI

DRUHO DRUŻYNOWA! DRUHU DRUŻYNOWY!.....	5
WPROWADZENIE.....	7
JAK KORZYSTAĆ Z TEGO PAKIETU?.....	26
KRÓTKIE GRY I ĆWICZENIA.....	31
1. Antonio i Akira.....	32
2. Co widzisz?.....	34
3. Czarny charakter.....	35
4. Eurokolej á la carte.....	38
5. Gdzie stoisz?.....	41
6. Jeden odpada.....	44
7. Każdy obrazek o czymś mówi.....	46
8. Kultura w obrazkach.....	48
9. Pierwsze wrażenie.....	50
10. Szukanie podobieństw.....	52
11. Zaufaj mi.....	53
12. Zawody eurodowcipów.....	54
DŁUŻSZE GRY, ĆWICZENIA I ZAJĘCIA.....	57
13. Baśnie świata.....	58
14. Chłopiec z dwójgiem oczu.....	62
15. Co teraz.....	65
16. Drzewo życia.....	73
17. Dzieci z całego świata.....	75
18. Jesteśmy równi.....	77
19. Portrety.....	80
20. Przygody Myszki Franciszki.....	82
21. Redagowanie wiadomości.....	86
22. Reguły gry.....	88
23. Ścieżka rozwoju.....	90
24. Tropienie różnorodności.....	99
25. Uchodźca.....	102
26. W naszym bloku.....	105
27. Wyspa.....	110
28. Zabawy z całego świata.....	114
29. Zgadnij, kto przyjdzie na obiad?.....	117
POMYSŁY NA ZBIÓRKI.....	121
SYRYJSKA SZTUKA DAJE TYLE RADOŚCI.....	122

KIM SĄ UCHODŹCY?	125
UCHODŹCY BLIŻEJ NAS	128
KONCEPCJA GRY FABULARNEJ „WYPRAWA DO SYRII”	137
WYBRANE ORGANIZACJE I INSTYTUCJE ZAJMUJĄCE SIĘ EDUKACJĄ MIĘDZYKULTUROWĄ..	140
WYBRANE PUBLIKACJE DOTYCZĄCE EDUKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ.....	142

DRUHNO DRUŻYNOWA! DRUHU DRUŻYNOWY!

Przekazujemy Wam propozycję programową „Každy inny, wszyscy równi”. Jej zasadniczym celem – wynikającym z „Podstaw wychowawczych ZHP” – jest kształtowanie u młodych ludzi postaw otwartości, tolerancji i zrozumienia dla drugiego człowieka.

Dziś, kiedy przybywa ogromna rzesza uchodźców i migrantów z Afryki i Azji, szczególnie z ogarniętej wojną Syrii, w wielu obywatelach Europy nasila się niechęć, a nawet wrogość związana z nietolerancją wobec ludzi innego pochodzenia i wyznających inną religię. Jest też wiele osób, które próbują temu zaradzić, przygotowując programy pomocowe dla uchodźców, współdziałając w organizacjach pozarządowych oraz podejmując inicjatywy lokalne.

We współczesnym świecie, kiedy prawie każdy doświadcza kontaktu z innymi kulturami, wzajemna tolerancja stała się konieczna. Nie da się zamknąć okna na świat. Uczestniczymy w międzynarodowych spotkaniach skautowych, wędrownicy i instruktorzy studiują za granicą. Chcemy podjąć się wielkiego międzynarodowego i międzykulturowego wyzwania – organizacji w naszym kraju Światowego Jamboree Skautowego w 2023 roku. Podróżujemy po świecie, a cudzoziemcy odwiedzają nasz kraj. Coraz większa liczba obcokrajowców mieszka w Polsce.

Zwróćmy uwagę na kontakty między ludźmi, którzy różnią się stylem życia, religią i kulturą, a także na relacje między większościami i mniejszościami (kulturalnymi, społecznymi, etnicznymi) w naszym społeczeństwie. Punktem wyjścia niech będą postawy wobec różnic oraz poszukiwanie wspólnych obszarów. Ciekawą przygodą dla każdego z nas może stać się odkrywanie, jak żyć z innymi i twórczo wzajemnie na siebie oddziaływać. Spróbujmy dostrzec w różnorodności bogactwo. Rzecz jasna, nie zapominajmy przy tym o własnej tożsamości.

Uczmy otwartości i zrozumienia dla innych. To często wymaga wielkiego wysiłku, przełamania stereotypów i uprzedzeń, pokonania strachu przed nieznanym – to trudne zadanie, do którego potrzebna jest dobra atmosfera w gromadzie i drużynie, szczery kontakt z wychowankami, ale też przekazywanie im rzetelnej i kompletnej, a nie wyrzykowej wiedzy o tym, co się dzieje na świecie. Najbardziej boimy się przecież tego, o czym tak naprawdę wiemy bardzo mało.

Propozycja została opracowana na podstawie pakietu Rady Europy „Každy inny, wszyscy równi” („All different, all equal – education pack”), stanowiącego jeden z elementów programu międzykulturowej edukacji młodzieży i dorosłych.

Materiał ten – zgodnie z intencją wyrażoną przez autorów – przystosowaliśmy do naszych realiów i współczesnej sytuacji. Aby wzbogacić propozycję, szczególnie w zakresie edukacji międzykulturowej najmłodszych – włączyliśmy do pakietu dodatkowe treści,

pochodzące z innych źródeł, w sposób kompetentny i ciekawy prezentujące ważne dla nas tematy. Dołączyliśmy także pomysły opracowane na podstawie zrealizowanych już zbiorów, przygotowanych w Hufcu ZHP Pruszków w ramach akcji „ZHP dla Syrii”. Warto upowszechnić dobre praktyki tego rodzaju!

Zamieszczone tu ćwiczenia, gry i zajęcia pomyślane zostały jako uniwersalny materiał do edukacji międzykulturowej młodych ludzi. To pozwoli korzystać z naszej publikacji także innym osobom – spoza ZHP – prowadzącym edukację międzykulturową.

Wpisanie prezentowanych ćwiczeń w planowane przez Was scenariusze zbiorów nie będzie trudne. Warto przy tym zwrócić uwagę, że występująca często w ćwiczeniach praca w kilkuosobowych zespołach to w naszym przypadku praca w zastępach (chyba, że z instrukcji wynika, że chodzi o losowy dobór członków grupy). Realizując ćwiczenia, pamiętajcie, że potrzebny na nie czas został podany orientacyjnie (z reguły decyduje o nim długość dyskusji podsumowującej). Grupa docelowa też nie jest do końca zdeterminowana – wybór zależy od dojrzałości Waszych wychowanków, znajomości tematu, atmosfery w drużynie itp.

Realizowane na całym świecie wychowanie międzykulturowe – wychodząc od emocji i osobistych doświadczeń – przez zdobywanie wiedzy prowadzi do działania. To idealnie wpisuje się w metodę harcerską. Możemy więc w naturalny sposób podejmować ciekawe, skuteczne wychowawczo i przydatne społecznie przedsięwzięcia drużyn, zadania zastępów i projekty starszoharcerskie. Możemy odkryć pole prawdziwej służby dla innych i dokonać wyczynu związanego z przełamywaniem schematów i pozbywaniem się uprzedzeń. Możemy zdobywać wiedzę i kształtować poglądy podczas form dyskusyjnych inspirowanych poruszonymi we „Wprowadzeniu” zagadnieniami i postawionymi tam pytaniami.

Podjmując wychowanie międzykulturowe w gromadach i drużynach, pamiętajcie o zadaniach z prób na stopnie oraz sprawnościach, które należy wykorzystać przy tej okazji. Postawy zuchów będą kształtować się podczas cykliów sprawnościowych „ambasadorka/ambasador przyjaźni”, „Europejka/Europejczyk”, „Mały Książę”, „Muminek”, „podróżnik po kontynentach”, „Afrykańczyk” czy „Azjata”, a także zdobywania sprawności indywidualnych, np. „obywatelka/obywatel Unii Europejskiej” czy „przyjaciółka/przyjaciel innych”. Podobne cele zrealizują harcerki i harcerze, zdobywając m.in. sprawności „znawca praw człowieka”, „obrońca praw człowieka”, „negocjator/negocjatorka”, „poszukiwacz nieznanego świata”, „obrońca nieznanego świata”, „młody religioznawca”, „religioznawca”, „poszukująca/poszukujący wartości”.

Propozycja ukazuje się w momencie, gdy kontakty Polaków z ludźmi innych kultur są coraz częstsze, a strach przed nadciągającą falą uchodźców i sprzeciw wobec aktów terroryzmu ma duży wpływ na nasze poglądy i zachowanie. Mam nadzieję, że materiał „Każdy inny, wszyscy równi” będzie pomocny w realizacji trudnego zadania kształtowania postaw i że kadra Związku w pełni mu sprosta.

Emilia Kulczyk-Prus
członkini Głównej Kwatery ZHP

WPROWADZENIE

Łatwo powiedzieć: „Nie mam żadnych uprzedzeń”, „Nie jestem rasistą, więc to mnie nie dotyczy” albo „To nie ja zapraszałem tych uchodźców”. Trudniej już powiedzieć: „Nie jestem winny temu, co się stało, ale chcę wziąć na siebie odpowiedzialność za to, aby to się więcej nie powtórzyło”.

Młodzi ludzie nie będą skutecznie przygotowani do życia, jeśli nie zrozumieją sytuacji międzynarodowej kształtującej ich świat, a także relacji społecznych we własnym kraju. Edukacja międzykulturowa może im w tym zakresie pomóc. Dlatego dążyliśmy do stworzenia praktycznego i teoretycznego materiału, który przyda się wychowawcom oraz edukatorom pracującym z młodzieżą. Korzystaliśmy przy tym z doświadczeń Ruchu Młodzieży przeciw Rasizmowi i Ksenofobii „ALIEN 93”.

Nasz pakiet nie jest zbiorem akademickich tez – staraliśmy się, aby był jak najbardziej przystępny. Pierwsza część jest ogólnym przeglądem sytuacji w Europie i wskazaniem potrzeby edukacji międzykulturowej. Krótko zaprezentowane zostały historyczne, polityczne i gospodarcze czynniki, które ukształtowały nasze społeczeństwa. Po zdefiniowaniu głównych pojęć przedstawiono podstawy edukacji międzykulturowej. Stawiane w tekście pytania sugerują tematy do dyskusji z uczestnikami zajęć.

Prezentowane dalej ćwiczenia i zajęcia bazują na pracy w grupie. Mamy nadzieję, że dzięki nim młodzi ludzie lepiej zrozumieją zagadnienia rasizmu i nietolerancji i nauczą się dostrzegać ich występowanie w społeczeństwie. Ćwiczenia powinny zachęcić uczestników do praktycznego działania w duchu współpracy, budowania społeczności ceniących pokój, w których godność ludzi przejawia się w ich równym traktowaniu.

1. WYZWANIA, PROBLEMY I ICH GENEZA

Realia naszych społeczeństw. Zróżnicowanie

Jako istoty ludzkie różnimy się pod wieloma aspektami. Możemy być charakteryzowani według rozmaitych kryteriów, np. płci, wieku, cech fizycznych, orientacji seksualnej, osobowości, hobby, standardu życia, religii...

Chcemy zwrócić uwagę na kontakty między ludźmi, którzy różnią się stylem życia, zasadami i kulturą, a także na relacje między większościami i mniejszościami w naszych społeczeństwach. Punktem wyjścia będą podstawowe różnice, dotyczące światopoglądu, wyznawanych

idei, wartości i zachowań. Uwzględniając różnice, będziemy poszukiwać tego, co nas łączy. Przekonamy się, że dzięki wzajemnemu oddziaływaniu rozmaitych kultur możemy osiągnąć nowe rozwiązania i wypracować zasady oparte na poszanowaniu godności i jednakowych prawach dla wszystkich.

Problem „inności” pojawia się zwykle wtedy, kiedy myślimy o ludziach z innych społeczności lub odległych krajów, ale powinniśmy rozmawiać także o tym, co się dzieje w obrębie granic geograficznych naszego państwa. Są przecież ludzie, którzy urodzili się i żyją obok, ale których kultura jest odmienna od naszej. Wielkim wyzwaniem dla każdego z nas jest więc odkrywanie, jak żyć z innymi, twórczo na siebie oddziałując.

W dziejach Europy mieliśmy wiele fal migracji, więc dziś nasz kontynent jest wspólnym domem dla ludzi różnych kultur. To właśnie jest rzeczywistość XXI wieku – żyjemy w społeczeństwach wielokulturowych. Jednak nadal różnice między ludźmi nie są uznawane za coś wartościowego, częściej prowadzą do niechęci i odrzucenia.

Mamy do czynienia z pewnym paradoksem. Z jednej strony stajemy się sobie coraz bliżsi. Kontakt z drugą półkulą można nawiązać w ciągu kilku sekund. Ale im bliżej domu, tym odległości między nami są większe. Nie doceniamy wielokulturowości naszego społeczeństwa. „Innych” w naszym środowisku dotyka nie tylko obojętność, ale i brak tolerancji. Dyskryminacja mniejszości w naszych społeczeństwach przenika różne aspekty życia. Narastające zjawisko nietolerancji często prowadzi do przemocy, a w najgorszych przypadkach do zbrojnych konfliktów.

Jeśli od lat zróżnicowanie jest normą w obrębie naszych społeczności, to dlaczego jesteśmy tak nietolerancyjni dla ludzi, których uważamy za innych? Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Niemniej sprawy mogą się nieco wyjaśnić, jeśli odkryjemy pochodzenie tych „nowych” wielokulturowych społeczeństw, których pojawienie się jest mniej nagłe, niż nam się wydaje.

Dzisiejsze społeczeństwa wielokulturowe są w znacznym stopniu konsekwencją procesów politycznych i ekonomicznych. W Europie rozwój takich społeczeństw stał się wyraźnie zauważalny po drugiej wojnie światowej. Podział ideologiczny kontynentu i „żelazna kurtyna” oddzielająca strefę wpływów ZSRR spowodowały pozostanie wielu ludzi poza ojczystym krajem. Jednocześnie rozwój gospodarczy północnych i centralnych państw (głównie Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec i Holandii) oznaczał większe zapotrzebowanie na siłę roboczą. W związku z tym właśnie zjawiskiem w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku występowały dwa podstawowe typy migracji. Do pierwszego należeli

Kiedy po raz pierwszy usłyszałeś wyrażenie „społeczeństwo wielokulturowe”? Co wtedy to dla ciebie znaczyło, a co znaczy teraz?

przybywający z kolonii i byłych kolonii – powracający do ojczyzny Europejczycy i osoby z grup etnicznych zamieszkujących kraje, które były koloniami (przykładem może być Wielka Brytania – przybysze z Indii, Francja – z Algierii, Holandia – z Indonezji). Drugi nurt ówczesnej migracji tworzyli ludzie, których wysoko uprzemysłowione kraje rekrutowały głównie z południowej Europy (Hiszpanii, Portugalii, Włoch) i którzy zostali przyjęci przyjaźnie, gdyż byli tam potrzebni.

Kryzys ekonomiczny, który rozpoczął się w 1973 roku, zmienił sytuację imigrantów. Gwałtowny wzrost cen ropy naftowej przyczynił się do zintensyfikowania poszukiwań nowych technologii i form produkcji. Ich wdrażanie spowodowało szybki wzrost bezrobocia, widoczny w każdym uprzemysłowionym kraju. Dotknęło ono głównie najłabszych w systemie produkcyjnym, czyli niewykwalifikowanych robotników, imigrantów z innych krajów. Cudzoziemcy byli ponadto obwiniani za zabieranie pracy rodzimym mieszkańcom. Wielu emigrantów z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku wróciło wtedy do ojczyństw krajów, które także cierpiały z powodu kryzysu.

W końcu lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia Europa stała się celem nowej fali migracyjnej, składającej się głównie z mieszkańców krajów południowych wybrzeży Morza Śródziemnego i tzw. krajów trzeciego świata. W odróżnieniu od imigracji lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, ta nie była inicjowana przez państwa europejskie, ale wynikała z niepewnej sytuacji społecznej, ekonomicznej i politycznej krajów, z których przybywali imigranci.

Jakie typy migracji do twojego kraju lub z niego wystąpiły w latach 1950–1970?

Północ – Południe. Pytanie o brak równowagi

Nasz świat na przestrzeni dziejów był przedmiotem niezliczonych podziałów. Rzymianie podzielili go na Cesarstwo Rzymskie i świat barbarzyński, po wyprawach Kolumba ludzie mówili o Nowym i Starym Świecie, „żelazną kurtynę” zbudowano po drugiej wojnie światowej dla oddzielenia Europy Zachodniej i Wschodniej. Później zaczęliśmy mówić o podziałach świata na Północ i Południe.

To zróżnicowanie pomiędzy Północą i Południem nie odnosi się do położenia geograficznego każdego kraju w zależności od równika (Australia z ekonomicznego punktu widzenia należy do Północy), ale do złożonej sytuacji gospodarczej i politycznej. Tylko niewielka część mieszkańców naszej planety korzysta z dobrodziejstw świata, w którym postęp technologiczny i poziom spożycia przewyższają podstawowe potrzeby. Terminy Północ i Południe są uogólnieniem, ale jest mnóstwo różnic między krajami z obu tych grup. Niezaprzeczalne jest jednak, że prawdziwą barierą dzielącą Północ od Południa jest bieda. Choć występuje ona również w krajach Północy, to jest nieporównywalna z biedą na Południu.

Jakie inne podziały świata oraz jego mieszkańców przycho-
dzą ci na myśl?

- Jak wyobrażasz sobie biedę? Jak wielu ludzi wokół ciebie żyje w biedzie? Stan biedy nie jest czymś naturalnym – w wielu przypadkach państwa Południa mają więcej bogactw naturalnych od tych rozwiniętych. Jakie są więc przyczyny tej niesprawiedliwej sytuacji? Zakładając pewne uproszczenie, można powiedzieć, że zmianę sytuacji w tych krajach uniemożliwia system, który w sferze politycznej i ekonomicznej opanował nasz świat. Po drugiej wojnie światowej obecny międzynarodowy porządek gospodarczy tworzyła przez lata niewielka liczba państw „północnych”. Te kraje ustaliły zasady i stworzyły struktury odzwierciedlające ich potrzeby (np. Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy). Używały też zasobów, które do nich nie należały. Jednym słowem – powstał system, w którym rozwojowi mniejszości towarzyszyło ubóstwo większości. Kraje Południa do dziś wpadają w pułapkę systemu eksploatacji i sprzedawania własnych bogactw jako zapłaty za maszyny i technologie sprowadzane z Północy. Pewne formy zależności stały się normą – ich głównym wyrazem może być idea kredytów zagranicznych, udzielanych przez najbardziej rozwinięte kraje.
- Co to jest rozwój? Kto określa kryteria rozwoju państw?

Występująca współcześnie nierówność systemów gospodarczych, wojny domowe, prześladowania polityczne i religijne, kataklizmy i katastrofy ekologiczne (pustynienie, trzęsienia ziemi), głód (szczególnie w Afryce) – wszystko to razem tworzy dramatyczną sytuację. Coraz większa liczba ludzi jest zmuszana do podejmowania bolesnej, a nawet traumatycznej decyzji – opuszczają swoje domy, emigrują lub szukają azylu. Robią to, żeby przeżyć, chociaż są świadomi trudności związanych z życiem zagranicą.

Wschód – Zachód. Poszukiwanie równowagi

- Jakie zmiany zaszyły w twoim kraju po 1989 roku? Czym jest Europa? Kto może uważać się za Europejczyka? Czy jest coś takiego, jak kultura europejska? Odpowiedzi na te pytania nie są łatwe. Po 1989 roku w Europie nastąpiły ogromne zmiany – w tym rozpad ZSRR, wojna w byłej Jugosławii, zjednoczenie Niemiec, niezależność Czech i Słowacji. Konsekwencje tych przemian są ogromne.
- Jakie znasz formy współpracy europejskiej poza strukturami Unii Europejskiej? Tak ogromne zmiany wywołały wiele emocji: radość z otwartych granic, obawę przed masowymi falami migracji, nadzieję dla nowych państw, strach przed kolejnymi konfliktami. Relacje między państwami a narodami, które wydawały się wcześniej ustalone, podlegały renegotjacji. To, jak dziś widzimy siebie nawzajem, jest wynikiem złożonej i stale zmieniającej się sytuacji.
- Jakie sukcesy i porażki można zaobserwować we współpracy państw europejskich? Nie jest tajemnicą, że integracja europejska nadal napotyka trudności. Rośnie przekonanie, że państwa nie są tylko podmiotami gospodarczymi, które należy łączyć dla podwyższenia skali wzrostu gospodarczego. Rozszerzanie Unii Europejskiej nie jest procesem tak prostym, jak się wydawało na początku.

O istocie tożsamości będziemy mówić później, ale tutaj wypadałoby zapytać: czy jest możliwe posiadanie tożsamości europejskiej? Ścisła współpraca państw europejskich prowadzi do wyłączenia innych. Gdy zanikają granice pomiędzy krajami europejskimi, rosną bariery dla przybyszów z dalszych części świata. Widać to wyraźnie po podpisaniu układu w Schengen – międzyrządowej umowy, która likwiduje kontrolę granic pomiędzy zainteresowanymi krajami. Państwa te ujednolicają politykę wizową, koordynują zapobieganie przestępczości, prowadzą wspólne akcje poszukiwawcze oraz wymieniają informacje o uchodźcach.

Zewnętrzne granice zjednoczonej Europy są wzmacniane i może się wydawać, że budowana jest „forteca Europa”. Czy zgadzasz się z taką opinią?

Mniejszości w Europie

Mniejszości lokalne. W każdym niemal kraju są „tradycyjne” mniejszości – grupy etniczne, które przez wieki były tam obecne. Przedstawiciele tych mniejszości mają odmienne zwyczaje, nawyki i różnią się od większości sposobem życia. Można tu przytoczyć mnóstwo przykładów. Historia europejska jest wypełniona ruchami ekspansywnymi, podbojami religijnymi i militarnymi, tworzeniem wspólnot gospodarczych. Wszystkie tego rodzaju działania wywoływały przemieszczanie się ludzi i przenikanie kultur...

Kiedy mniejszość nie jest mniejszością? Gdy jest znaczącą elitą? Czy zgadzasz się z tą odpowiedzią? Czy potrafisz podać przykłady takiej sytuacji?

Uwaga! Mniejszość w jednym miejscu może okazać się większością w innym.

W średniowieczu normandzcy rycerze podbijali ziemie dzisiejszej Francji, wyruszyli do Hiszpanii, zdobyli Sycylię i Anglię. Siły Imperium Osmańskiego sięgnęły bram Wiednia w 1529 i w 1683 roku. Przykładem zmian jest miasto Ilok w Chorwacji: w 1992 roku jego populacja składała się z 3000 Serbów, zaś rok wcześniej liczyła 3000 Chorwatów, 500 Serbów i 1900 słowackich potomków XIX-wiecznych imigrantów. W 1930 roku wielu mieszkańców tej miejscowości było Niemcami i Żydami. W czasach Imperium Osmańskiego miasto Ilok było osiedlem muzułmańskim, a jeszcze wcześniej – miastem katolickim.

Czy jakaś miejscowość w twojej okolicy ma również skomplikowaną historię?

W Hiszpanii, gdzie znaczącą mniejszość tworzą cygańskie grupy Roma i Sinti (które także są mniejszością etniczną w wielu innych krajach), są również m.in. wspólnoty muzułmańskie, żydowskie i hinduskie. W Szwecji mamy pokazną mniejszość Finów. Szacuje się, że znacząca część populacji w Turcji to Kurdowie. Najlicniejsza mniejszość w Rumunii to Węgrzy. Aż do lat osiemdziesiątych XX wieku wydawało się, że Jugosławia jest jednym z najbardziej pozytywnych przykładów współistnienia w państwie wielu narodowości. Dziś trudno powiedzieć, jak bardzo ten obraz był nieprawdziwy.

Jak wielu ludzi
potrzeba, aby nazwać
ich mniejszością?

Formalna decyzja, aby uznać grupę ludzi za mniejszość, wymaga dużo rozważań. Może prowadzić do wzmożonej dyskryminacji i segregacji. Jednak z drugiej strony może skutkować rozszerzeniem praw przysługujących takiej grupie.

Nie ma w Europie kraju, w którym żyją ludzie mówiący tylko jednym językiem, ale w większości państw przyjęto jeden język jako urzędowy. Język odgrywa ogromną rolę w kulturze narodów. Reprezentanci mniejszości posiadających własny język domagają się oficjalnego uznania, nauki w szkołach w tym języku oraz posiadania mediów (prasy, radia, programów TV).

Rada Europy od początku swego istnienia (powstała w 1949 roku) wielokrotnie podejmowała problem mniejszości narodowych w krajach członkowskich. Chociaż możemy przyjąć, że określenie „mniejszość narodowa” odnosi się do ludzi, którzy byli zmuszeni do uchodźstwa do innego kraju albo znaleźli się na jego terytorium ze względu na zmianę granic, trudno stworzyć jednolitą definicję tego terminu.

Państwa członkowskie Rady Europy zdecydowały się w Konwencji Ramowej ds. Ochrony Mniejszości Narodowych, przyjętej w listopadzie 1994 roku (ratyfikowanej 1 lutego 1995 roku przez 25 państw, w tym Polskę), użyć bardzo pragmatycznej formuły. Konwencja nie zawiera definicji mniejszości narodowej, przyznając, że każda sprawa ma być rozpatrywana na podstawie konkretnych okoliczności i warunków w danym państwie. Państwa, które podpisały i ratyfikowały konwencję, zobowiązują się prawnie umożliwić mniejszościom narodowym zachowanie istotnych elementów ich tożsamości, w szczególności religii, języka, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Na mocy tej konwencji przyznaje się każdemu prawo do wyboru swej narodowości, w tym narodowości mniejszościowej.

Jakie prawa powinny
posiadać mniejszości?

Czy dziecko pary
cudzoziemców,
urodzone w twoim
kraju, także jest
obcokrajowcem?

Migranci, imigranci, uchodźcy. Terminologia jest skomplikowana także i w tym zakresie. Akceptowane i praktykowane w wielu krajach europejskich jest mówienie o migrantach jako o ludziach, którzy mają swoje korzenie na terenie innego kraju. Chociaż dla niektórych byłoby wygodne, gdyby migranci wrócili to krajów przodków, coraz wyraźniej widać, że wielu z nich zamierza pozostać tam, gdzie są. I wielu z nich jest już obywatelami krajów, w których żyją.

W ostatnim dziesięcioleciu obserwujemy na świecie masowy wzrost liczby uchodźców.

Jaka jest różnica
między uchodźcą
a imigrantem?

Obywatele Europejskiego Obszaru Gospodarczego mogą przeprowadzać się swobodnie z jednego państwa do drugiego. Przybysze spoza Europy mogą mieć problemy z uzyskaniem pozwolenia na to, żeby żyć i pracować w kraju EOG. W zależności od miejsca pochodzenia, narodowości i statusu materialnego jest im łatwiej lub trudniej osiedlić się w krajach europejskich. Jeżeli chcą legalnie zostać w jednym z tych

krajów, muszą uzyskać odpowiednie zezwolenia i podporządkować się obowiązującym przepisom. Co mówi Konwencja Genewska o traktowaniu uchodźców?

Jeżeli... to...

Jeżeli istnieją i będą istniały społeczeństwa wielokulturowe...

Jeżeli następuje eksploatacja jednych społeczeństw, by utrzymać inne, uprzywilejowane...

Jeżeli na świecie, który staje się coraz mniejszy i bardziej współzależny, niewiele problemów pozostaje w obrębie granic państw i może dotknąć nas wcześniej czy później...

Jeżeli mamy świadomość, iż poszczególne państwa nie mogą pozostawać w izolacji...

Jeżeli wierzymy w równość praw obywatelskich dla wszystkich...

To nasze działania powinny być rezultatem przekonania co do koniecznych zmian.

To nasze postawy nie mogą budować instytucjonalnych albo osobistych murów mających na celu „zatrzymanie innych w ich miejscu”.

To nie możemy narzucać naszych poglądów innym.

To powinniśmy zacząć porozumiewać się ze sobą partnersko – czy to pomiędzy różnymi społecznościami i kulturami, czy między większościami i mniejszościami w ramach jednego społeczeństwa.

To powinniśmy dążyć do wyeliminowania dyskryminacji w międzynarodowym systemie ekonomicznym, bo w przeciwnym przypadku marginalizacja oraz bieda będą trwać w skali globalnej.

To musimy pracować nad zrozumieniem i zmianą uprzedzeń i stereotypów, zmierzając do zmiany naszych społeczeństw wielokulturowych w międzykulturowe.

2. ZROZUMIEĆ RÓŻNICE I DYSKRYMINACJĘ

Od społeczeństw wielokulturowych do międzykulturowych

Chociaż na pierwszy rzut oka terminy „społeczeństwo wielokulturowe” i „społeczeństwo międzykulturowe” wydają się podobne, naszym zdaniem nie są synonimami. Czym się różnią?

Społeczeństwo wielokulturowe to takie, w których różne kultury, grupy zróżnicowane narodowościowo, etnicznie, religijnie itp. żyją na terenie tego samego terytorium, ale niekoniecznie współdziałają ze sobą. W takiej społeczności różnice bywają odbierane negatywnie i wywołują powszechne usprawiedliwienie dla dyskryminacji. Mniejszości mogą być tolerowane, ale nie zawsze są akceptowane czy postrzegane jako źródła kulturowych wartości.

Społeczeństwa międzykulturowe to takie, w których różne kultury, grupy narodowe itp. żyjące na jednym terytorium pozostają otwarte na wzajemne oddziaływania, wymianę oraz uznawanie własnych i cudzych wartości lub sposobów życia. W takim społeczeństwie następuje proces akceptacji, każdy jest tak samo ważny, nie ma lepszych lub gorszych ludzi...

Międzykulturowość to proces, nie stan rzeczy lub cel sam w sobie.

Porozmawiajmy o kulturze

Co, twoim zdaniem, znaczy słowo „kultura“?

Pierwsza myśl, która przychodzi do głowy: kultura to balet, opera, muzyka, książki i inne intelektualne lub artystyczne działania.

Patrząc szerzej, możemy utożsamiać z kulturą wartości i zachowania, które wskazują ludziom sens życia. Dostrzeżemy wtedy, że składa się na nią wiele aspektów życia w danej społeczności. Niektóre z nich są natychmiast zauważalne, ale żeby znaleźć inne, trzeba poszukiwać głębiej, zastanawiając się m.in. nad tym:

- ◆ Co jest definiowane jako „dobro” i „zło”?
- ◆ Jaką strukturę ma rodzina?
- ◆ Jakie są relacje między mężczyzną i kobietą?
- ◆ Jakie tradycje są ważne?
- ◆ Jakimi językami się mówi?
- ◆ Jakie zasady regulują spożywanie posiłków?
- ◆ Jak członkowie społeczności komunikują się ze sobą?
- ◆ Kto sprawuje władzę i w jaki sposób ją uzyskał?
- ◆ Jakie są relacje członków społeczności z innymi kulturami?
- ◆ Jaką rolę odgrywa religia?

Wybierz jedno z podanych obok pytań. Wyobraź sobie, jak odpowiedziliby na nie twoi dziadkowie.

„Mężczyźni i kobiety są nie tylko nimi samymi, są też regionem, w którym się urodzili, mieszkaniem w mieście lub gospodarstwem wiejskim, gdzie uczyli się chodzić; gramy, w które bawili się jako dzieci, historiami, których słuchali, jedzeniem, które jedli, szkołami, do których chodzili, sportami, które uprawiali, poezją, którą czytali, i Bogiem, w którego wierzyli”. W. Somerset Maugham

Członkowie jednej kultury zachowują się podobnie, dzielą podobne poglądy i oceniają rzeczywistość w podobny sposób. Taki wniosek jest oczywisty, kiedy konfrontujemy swoją kulturę z inną albo wyjeżdżamy za granicę. Oczywiście, kultury nie są statyczne, zmieniają się, więc odpowiedzi i pytania z czasem też się zmieniają.

Istnienie różnic pomiędzy kulturami odzwierciedla wysiłek poszczególnych społeczeństw, które chciały przetrwać w określonej rzeczywistości, uwarunkowanej przez:

- ◆ czynniki geograficzne,
- ◆ czynniki społeczne, czyli inne grupy ludzi, z którymi dana społeczność miała kontakt,
- ◆ czynniki „metafizyczne”, poszukiwanie sensu życia.

Kultury są różne.
Czy to znaczy, że niektóre z nich są lepsze od innych?

Nawet w obrębie jednej kultury są tacy, którzy nie zgadzają się z powszechnymi normami i określają się jako subkultury. Członkowie subkultur są często ofiarami nietolerancji społecznej. Subkultury mogą obejmować ludzi niepełnosprawnych, gejów i lesbijki, grupy religijne i szerokie spektrum subkultur młodzieżowych. Członków subkultur charakteryzować może swoisty język, własne zwyczaje, oryginalny ubiór czy preferowana muzyka.

Czy należysz do jakiejś subkultury?

Uczenie się własnej kultury – tak naturalne jak oddychanie

Każda społeczność przekazuje swoim członkom system wartości określający jej kulturę. Dzieci uczą się, jak rozumieć i używać znaków i symboli funkcjonujących w danej społeczności. Wyobraź sobie, co by się stało, gdyby ktoś nie rozumiał znaczenia czerwonego światła na skrzyżowaniu... A przecież nie ma obiektywnej przyczyny, dla której czerwone oznacza „stop”, a zielone „idź”.

Czy narodowość jest tożsama z kulturą?

Rodzina, szkoła, przyjaciele, środki masowej komunikacji – wszystko to przyczynia się do socjalizacji dzieci. Każdy człowiek jest mieszaniną wpływów kultury, indywidualnych cech i doświadczeń. Ten zestaw jest bogatszy, jeżeli żyjemy w dwóch lub kilku kulturach – np. ktoś urodził się w drugim pokoleniu imigrantów i w rodzinie uczy się kultury kraju pochodzenia, a w szkole i dzięki mediom – kultury kraju, w którym żyje.

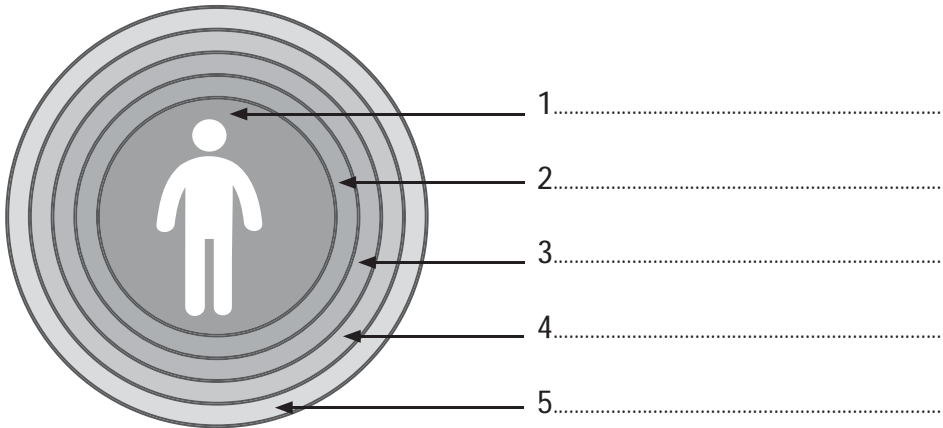
Co miało największy wpływ na twoją socjalizację?

Tożsamość

Kim jestem? Tożsamość, podobnie jak kultura, ma wiele aspektów, mniej lub bardziej widocznych. Można się jej przyjrzeć, wyobrażając sobie siebie samego jako cebulę. Każda warstwa cebuli odpowiada innej części tożsamości.

Te warstwy, czyli elementy tożsamości mogą być związane z takimi sprawami, jak:

- ◆ role, jakie pełnisz w życiu (córki, przyjaciela, ucznia, piekarza, bankowca),
- ◆ części twojej tożsamości, które możesz wybrać (miłośnik pewnego gatunku muzycznego, członek partii politycznej),
- ◆ miejsce urodzenia i zamieszkania,
- ◆ przynależność do mniejszości,
- ◆ płeć i seksualność,
- ◆ wyznanie.

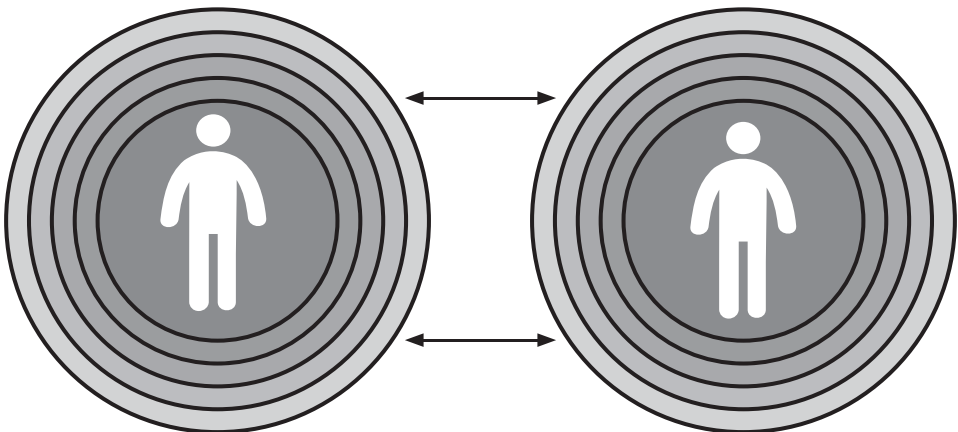

Jakie elementy tworzą twoją tożsamość? Wpisz je obok rysunku, zaczynając od najważniejszego.

Ludzie mają utarte skojarzenia z różnymi krajami, np. Szwajcaria to zegarki i banki, Rosja – wódka i futrzane czapki. Wskaż dwa skojarzenia z twoim krajem. Czy te rzeczy są rzeczywiście ważną częścią twojej tożsamości?

Tożsamość nie jest tylko kwestią postrzegania samego siebie. Inni nas identyfikują, czy nam się to podoba czy nie. Rezultatem tego jest m.in. etykietowanie pewnych ludzi jako „mniejszości”. Dzielimy ludzi na grupy z powodu potrzeby odróżniania się od innych.

W naturalny sposób przypisujemy swojej grupie (klasie, rodzinie, przyjacielom) wartości, które podnoszą naszą samoocenę. Niebezpieczeństwo kryje się w przypisywaniu wartości negatywnych osobom spoza naszej grupy.

Wszyscy żyjemy wyobrażeniami

Mamy tendencję do koncentrowania się tylko na wybranych aspektach jakiegoś zagadnienia, pomijając inne jego strony. To często rezultat funkcjonowania stereotypów, uprzedzeń i etnocentryzmu.

Stereotypy. Na stereotypy składają się zbiorowe poglądy lub przekonania na temat określonych grup ludzi. Stereotyp jest zbiorem cech, zwykle dotyczących zachowania, zwyczajów itp., które im się przypisuje. Celem stereotypu jest uproszczenie rzeczywistości, określenie w jednym lub kilku słowach, np. „oni są tacy”. Ci ludzie są leniwi, tamci punktualni, mieszkańcy tej części miasta są niebezpieczni – część osób może taka być, ale wszyscy?

Czasami używamy stereotypów w stosunku do grupy, z którą się identyfikujemy – zwykle po to, by poczuć się pewniej lub usprawiedliwić swoje błędy: „Co ja mogę z tym zrobić? My tacy jesteśmy!”. Stereotypy są oparte na wyobrażeniach, z którymi zetknęliśmy się w szkole, w mediach lub w rodzinie, które zostały uogólnione, aż przeniosły się na wszystkie osoby zaliczane do jakiejś grupy.

Mówi się, że potrzebujemy stereotypów, żeby przetrwać. Czy twoim zdaniem są one naprawdę użyteczne?

Uprzedzenia. Uprzedzenie do kogoś lub czegoś występuje wówczas, gdy ktoś wyraża niechęć lub negatywny osąd bez wcześniejszego doświadczenia z daną osobą czy zjawiskiem, przeważnie na podstawie fałszywych lub niekompletnych informacji. Uprzedzenia wynikają także z utrwalonych w społecznościach stereotypów. Osoby do czegoś uprzedzone trudno za pomocą racjonalnych argumentów przekonać do pozbycia się uprzedzeń.

Uprzedzenia i stereotypy to schematy, które pomagają nam rozumieć rzeczywistość. Kiedy rzeczywistość nie odpowiada naszemu nastawieniu, łatwiej jest nam zmienić jej interpretację niż własne nastawienie. Schematy pomagają nam uzupełnić informacje, kiedy nasza wiedza nie jest kompletna. Posługujemy się nimi często, kiedy chcemy:

- ◆ ocenić naszą własną kulturę,
- ◆ ocenić inne kultury i sposoby życia,
- ◆ sterować naszymi relacjami z innymi kulturami,
- ◆ oceniać traktowanie i dyskryminację ludzi z innych kultur.

Czasami przyjmujemy uprzedzenia i stereotypy na temat innych grup kulturowych zupełnie nieświadomie.

Etnocentryzm. Formułowane przez nas sądy i oceny są pod silnym wpływem naszego etnocentryzmu. Oznacza to, że wierzymy, iż nasz punkt widzenia i nasza kultura są najważniejsze. Czujemy, że to właśnie nasze wartości i sposób życia są uniwersalne, odpowiednie dla wszyst-

kich ludzi, a „inni” są gorsi, bo nie potrafią zrozumieć tego oczywistego faktu. Codzienne kontakty z ludźmi z innych kultur mogą utrwalać nasze uprzedzenia, etnocentryczne okulary pokazują nam tylko to, czego się spodziewamy. Inne kultury mogą się nam wydawać interesujące lub egzotyczne, ale odrzucamy je, bo uważamy, że nasza kultura jest lepsza. Dzieje się tak dlatego, że zwykle nasze spojrzenie na inne kultury jest zdominowane przez uprzedzenia i stereotypy.

Wyobrażenia i ich efekty

Odrzucenie nierzadko przyjmuje formę blisko związanych ze sobą zjawisk: dyskryminacji, ksenofobii, nietolerancji, antysemityzmu i rasizmu. Te reakcje stają się szczególnie wyraźne, kiedy większość styka się z mniejszościami.

Czy znasz inne przykłady dyskryminacji?

Czy w każdym przypadku szczególnie kontrola nad jakąś grupą oznacza dyskryminację?

Dyskryminacja to uprzedzenie przejawiające się w działaniu. Grupy ludzi zostają zaszufładowane jako „inne” i dyskryminowane. Może to prowadzić do ich izolacji, uznania ich sposobu życia za nielegalny, kontrolowania ich przez policję, zmuszania do życia w warunkach zagrażających zdrowiu, pozbawienia reprezentacji politycznej. Często osoby dyskryminowane otrzymują najgorsze miejsca pracy lub w ogóle są pozbawione możliwości podjęcia pracy.

Wśród grup mniejszościowych są takie, które walczą przeciwko dyskryminacji, czasami wspierane przez członków większości. To potwierdza opinię, że pierwszym krokiem prowadzącym do równości w traktowaniu jest propagowanie przejawów pozytywnego działania skierowanego do mniejszości.

Ksenofobia pochodzi od greckiego słowa oznaczającego „strach przed obcokrajowcami”. Mamy tu do czynienia z zamkniętym kołem: obawiam się osób odmiennych, ponieważ ich nie znam i nie znam ich, ponieważ się ich obawiam. Podobnie jak dyskryminacja i rasizm, ksenofobia żywi się stereotypami i uprzedzeniami, wywodzi się z poczucia braku bezpieczeństwa i strachu przed „innymi”. Ten strach często przekłada się na odrzucenie, wrogość lub przemoc wobec ludzi z innych krajów lub należących do mniejszości.

Czy możesz zaproponować pozytywne działanie związane z przeciwstawieniem się jakiejś formie dyskryminacji?

Nietolerancja to brak szacunku dla praktyk lub wierzeń innych niż własne. Okazywana jest przez ludzi, którzy nie chcą pozwolić innym zachowywać się w sposób odmienny niż oni sami. Nietolerancja może oznaczać, że ludzie są wykluczeni z powodu swoich przekonań religijnych, seksualności, a nawet z powodu noszonych ubrań lub fryzury.

Czy są sytuacje, w których należy być nietolerancyjnym?

Antysemityzm. Połączenie dominacji, uprzedzeń, ksenofobii i nietolerancji skierowanych przeciwko Żydom nazywane jest antysemityzmem. Ta forma nietolerancji religijnej i etnicznej prowadzi do dyskryminacji pojedynczych osób, a także do prześladowań Żydów w ogóle. Najbardziej przerażające przejawy antysemityzmu miały miejsce, gdy doszedł do władzy Hitler ze swoją ideologią czystości rasowej. W czasie drugiej wojny światowej zginęło 6 milionów Żydów, przede wszystkim w gettach, obozach zagłady i obozach koncentracyjnych.

Co wiesz o holokauście?
Jakie formy antysemityzmu występują współcześnie?

Rasizm. Konsekwencje rasizmu są przerażające, nawet samo to słowo budzi obawy. Nie jest łatwo je zdefiniować. Rasizm opiera się na przekonaniu, że pewne cechy charakteru, zdolności itp. są zdeterminowane przez rasę oraz że istnieją rasy nadrzędne i rasy podrzędne. To, że ktoś akceptuje taki argument, oznacza, że uważa, iż istnieją różne rasy ludzkie. Koncepcja nadrzędności, która podporządkowuje jedną grupę ludzi drugiej, jest z założenia niebezpieczna. Jeśli uwierzymy, że istnieją rasy lepsze i gorsze, możemy przyczynić się, choćby pośrednio, do uzasadnienia:

Kiedy ostatnio zetknąłeś się ze słowem „rasista”?

- ◆ eksterminacji przez nazistów 400 tys. Cyganów,
- ◆ masakry i wyniszczenie całych społeczności w byłej Jugosławii w imię „czystek etnicznych”,
- ◆ rezerwowania miejsc pracy i usług dla pewnych grup społecznych,
- ◆ głoszenia haseł „Europa dla Europejczyków”, „Francja dla Francuzów” itp.,
- ◆ umocnienia systemu pomocy, który prowadzi do schwywania w pułapkę, a nie wsparcia,
- ◆ aktów terroryzmu.

Całkowicie odrzucamy takie teorie lub przekonania. Mamy jeden gatunek ludzi. Mamy tylko jedną rasę – rasę ludzką.

I co dalej?

Jeśli chcemy tworzyć rzeczywistość międzykulturową, mamy dużo do zrobienia, przeciwstawiając się naszym własnym postawom, a także systemowi organizacji życia społecznego, politycznego i ekonomicznego, który prowadzi do nierówności.

Rozwój międzykulturowego podejścia będzie zależał nie tylko od ludzkiej otwartości, ale też od działań polityków. Dialog między kulturami wymaga dużo czasu i doświadczenia. Niezbędne jest przejście pewnych etapów, takich jak:

1. Akceptacja tego, że każdy jest równy – akceptowanie równości praw, wartości i zdolności, sprzeciwianie się rasizmowi i dyskryminacji.
2. Lepsze poznawanie siebie nawzajem – angażowanie się w dyskusję,

poznawanie innych kultur, zbliżanie się do nich, obserwowanie ich w działaniu.

3. Wspólne działanie – współorganizowanie, współpraca, pomaganie sobie nawzajem.
4. Porównanie i wymiana: wymiana poglądów, doświadczanie innych kultur i idei, dyskusja, osiąganie porozumienia i wspólne podejmowanie decyzji.

3. EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

Skąd się wzięła edukacja międzykulturowa?

W naszym pakiecie edukacyjnym staraliśmy się rozważnie używać terminów „wielokulturowy” i „międzykulturowy”.

Tempo zmian w naszych społeczeństwach znacząco wzrosło w ostatnich dekadach. Spotkanie różnych kultur nadal jest głównym czynnikiem, a zarazem efektem tych zmian. Równocześnie zaczęliśmy zauważać, że nawet wewnątrz kultur dominujących można znaleźć ludzi, którzy nie podporządkowują się wszystkim ogólnym normom i są uznawani za członków subkultur. Razem z tymi obserwacjami pojawiła się świadomość, że w społeczeństwie wielokulturowym różne grupy – większościowe i mniejszościowe – muszą się poznać i współpracować ze sobą. Ta świadomość leży u podstaw edukacji międzykulturowej.

Warto zauważyć, że już od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku niektóre państwa prowadzą specjalne programy edukacyjne skierowane do dzieci mniejszości dawno osiadłych i dzieci niedawno przybyłych imigrantów.

„Odkrycie innych oznacza odkrycie związków, a nie barier”. Claude Lévi-Strauss

Spółczesność wielokulturowa nie jest mozaiką, w której kultury układają się jedna obok drugiej i nie mają one na siebie żadnego wpływu. Nie jest też tygłem, w którym różne kultury stapiają się w jedną. Edukacja międzykulturowa proponuje procesy, które pomagają odkryć wzajemne relacje i likwidować bariery. Używamy słowa „międzykulturowa”, ponieważ z przedrostka „między” wynika:

- ◆ współdziałanie,
- ◆ wymiana,
- ◆ likwidacja barier,
- ◆ wzajemność,
- ◆ solidarność.

Edukacja międzykulturowa – proces edukacji społecznej

Żeby społeczeństwo mogło stać się naprawdę międzykulturowe, każda grupa społeczna powinna być traktowana tak samo. Oznacza to, że musimy zwrócić uwagę nie tylko na to, jak żyjemy z przedstawicielami kultur, które wydają się nam odległe i obce, ale też jak żyjemy z takimi mniejszościami, jak homoseksualiści lub ludzie niepełnosprawni, którzy spotykają się z wieloma formami nietolerancji i dyskryminacji. Wiele sił – społecznych, politycznych, ekonomicznych – musi ze sobą współpracować, żeby wspierać edukację międzykulturową.

Edukacja międzykulturowa jest jednym z podstawowych narzędzi, umożliwiających wykorzystanie potencjału społeczeństw wielokulturowych. Głównym celem edukacji międzykulturowej musi być przychylność i wzmacnianie podstaw wzajemnych związków między różnymi społecznościami i różnymi – większościowymi i mniejszościowymi – grupami kulturowymi. Cel ten oznacza:

- ◆ zrozumienie, że odmienność nie usprawiedliwia marginalizacji,
- ◆ uświadomienie różnych kulturowych tożsamości i propagowanie szacunku dla mniejszości,
- ◆ pokojowe rozwiązywanie konfliktów interesów.

Edukacja międzykulturowa powinna objąć całe społeczeństwo. Nie można dążyć do społeczeństwa międzykulturowego, pracując tylko z jego częścią, niezależnie od tego, czy jest to większość czy mniejszość.

W przypadku grup większościowych pierwszą potrzebą w edukacji międzykulturowej jest zweryfikowanie zwyczajowych sposobów myślenia (szczególnie stereotypów i uprzedzeń) związanych z mniejszościami. Z tym wiążą się różne zadania:

- ◆ porzucenie negatywnych uprzedzeń i stereotypów etnicznych,
- ◆ pozytywna ocena różnorodności i odmienności,
- ◆ poszukiwanie i podkreślanie podobieństw,
- ◆ tworzenie pozytywnych postaw i nawyków w zachowaniu wobec ludzi z innych kultur i społeczeństw,
- ◆ przekładanie pozytywnych postaw na codzienne zachowania,
- ◆ podejmowanie działań wspierających współistnienie i różnorodność w społeczeństwie.

W przypadku grup mniejszościowych, szczególnie jeśli są one związane z imigracją, cele edukacji międzykulturowej zawierają dodatkowo

naukę życia w głównym nurcie społeczeństwa bez utraty własnej tożsamości kulturowej. Chodzi tu np. o zdobycie umiejętności porozumiewania się w języku powszechnie używanym w danym kraju, bez której przetrwanie w społeczeństwie jest bardzo trudne.

Edukacja międzykulturowa powinna obejmować całe społeczeństwo, ale szczególnie sens ma koncentrowanie się na dzieciach i młodzieży, obywatelach przyszłych społeczeństw międzykulturowych. Dzieci i młodzież stanowią też ważny kanał komunikacji z dorosłymi i mogą pomóc starszym w dostrzeżeniu potrzeby zmian.

Edukacja międzykulturowa dzieci i młodzieży ma dwa aspekty:

- ◆ pomagają im w zdobyciu umiejętności dostrzegania nierówności, niesprawiedliwości, rasizmu, stereotypów i uprzedzeń,
- ◆ dostarcza wiedzy i umiejętności, które pomogą im podjąć wyzwanie, jakim jest zmiana tych mechanizmów, kiedy zetkną się z nimi w społeczeństwie.

Nieformalna edukacja międzykulturowa

Cele nieformalnej edukacji międzykulturowej są zbieżne z celami edukacji formalnej (szkolnej). Różnica między nimi polega przede wszystkim na metodach pracy i osobach prowadzących. Wychowawcy nieformalni pracują z młodymi ludźmi w klubach, organizacjach i ruchach młodzieżowych, poradniach i ośrodkach zajęć pozalekcyjnych, na ulicach, podczas wymian międzynarodowych, w różnych warunkach geograficznych i społeczno-gospodarczych. Wielu z nich to wolontariusze, poświęcający swój wolny czas sprawom, które są dla nich ważne.

Najsukuteczniejszymi wychowawcami są sami młodzi ludzie, wychowujący siebie nawzajem. To oni samodzielnie odkrywają, jaki jest sens ich świata i obmyślają strategię, jak pokojowo w nim żyć.

Edukacja nieformalna ma kilka szczególnych cech, które odróżniają ją od edukacji formalnej:

- ◆ Jest dobrowolna, nie jest obowiązkowa tak jak szkoła, więc nie wywołuje reakcji negatywnych na narzucane wychowankom treści.
- ◆ Osoby zajmujące się edukacją nieformalną wkładają wiele starań w podtrzymanie zainteresowania młodzieży, co jest istotne wobec konkurencji ze strony komercyjnego świata, który oferuje wiele atrakcyjnych sposobów spędzania czasu.

- ◆ Edukacja nieformalna sprzyja bliższym relacjom między prowadzącymi a uczestnikami, ułatwia komunikację, odwołuje się do emocji.
- ◆ Treści są dostosowane do rzeczywistości, w jakiej żyją uczestnicy, a także ich potrzeb.
- ◆ Prowadzący może dowolnie ustalać cele i dobierać do nich odpowiednie zajęcia.
- ◆ W edukacji nieformalnej stosowane są przeważnie metody aktywne i uczestniczące, które dają bardzo dobre efekty.

Praca z młodzieżą – ciągły proces

Bez względu na wiek osoby, które stają wobec wyzwań i problemów społeczeństwa wielokulturowego, nie są w stanie od razu przeskoczyć z fazy ignorancji do fazy krytycznej świadomości i działania. Może to nastąpić tylko w czasie procesu edukacji międzykulturowej, złożonej z różnych zajęć i zadań.

Edukacja międzykulturowa ma umożliwić młodym ludziom odkrycie przyczyn i mechanizmów rasizmu, nietolerancji, ksenofobii i dyskryminacji. Osobiste zaangażowanie powinno prowadzić do wspólnego działania, a do osób prowadzących edukację międzykulturową należy ułatwienie tego procesu.

Wielokrotnie próbowano opisać kluczowe obszary, na które należy zwrócić uwagę przy układaniu programów edukacji międzykulturowej. Nasz opis porównuje nieformalną edukację międzykulturową do drogi złożonej z różnych etapów. Każdy taki etap to temat, którym należy się zająć, poznając jego szczegółowe aspekty:

- ◆ Wyobrażanie sobie siebie z zewnątrz.
- ◆ Rozumienie świata, w którym żyjemy.
- ◆ Zaznajomienie się z innymi realiami.
- ◆ Pozytywne spojrzenie na różnice.
- ◆ Wspieranie pozytywnych postaw, wartości i zachowań.

Omówimy te zagadnienia po kolei, dołączając tematy, nad którymi można pracować.

1. WYOBRAŻANIE SOBIE SIEBIE Z ZEWNĄTRZ

W edukacji międzykulturowej punktem startowym jest refleksja o nas i naszej rzeczywistości.

Nasza społeczna i kulturowa rzeczywistość:

- ◆ Pozytywy i negatywy w naszej rzeczywistości kulturowej.
- ◆ Nasze nawyki, sposoby myślenia, style życia itp. są tylko jedną z możliwych reakcji na świat. Istnieją też inne rzeczywistości, które nie są lepsze lub gorsze – są tylko odmienne.

- ◆ Wyjaśnienie naszej rzeczywistości innym, którzy jej nie znają, może być pomocne w spojrzeniu na nią z innej perspektywy.

Nasze reakcje na inne społeczne i kulturowe rzeczywistości, z którymi żyjemy:

- ◆ Uprzedzenia i stereotypy na temat innych grup i kultur funkcjonujące w naszym społeczeństwie.
- ◆ Źródła uprzedzeń i stereotypów. Dlaczego niektóre z nich są pozytywne, a inne negatywne?
- ◆ Wpływ stereotypów na nasze zachowanie się wobec innych.

Dyskryminacja – arbitralne zjawisko:

- ◆ Każdy może być dyskryminowany z jakiegoś powodu.
- ◆ Przyczyny dyskryminacji.
- ◆ Formy dyskryminacji.

2. ROZUMIENIE ŚWIATA, W KTÓRYM ŻYJEMY

Społeczeństwa nie mogą się rozwijać w izolacji od pozostałych.

Żyjemy we współzależnym świecie:

- ◆ Społeczeństwa potrzebują się wzajemnie.
- ◆ Europa nie jest planetą!

Dzielenie się odpowiedzialnością:

- ◆ W dużej mierze przyczyny, które zmuszają wielu ludzi do opuszczenia ich krajów, mają swoje źródło w naszym systemie gospodarczym.

3. ZAZNAJOMIENIE SIĘ Z INNYMI REALIAMI

Wiele negatywnych postaw wobec kultur i stylów życia ma źródło w obawie przed nieznanym. Dlatego istotnym elementem wychowania międzykulturowego jest zachęcanie do zdobywania wiedzy o innych kulturach – nie takiej, jaką zyskuje turysta, który zachowuje bezpieczny dystans, ale takiej, która pozwala podjąć ryzyko spotkania i współdziałania.

Co wiemy o innych kulturach lub stylach życia:

- ◆ Skąd czerpiemy wiedzę na temat innych kultur, społeczeństw, krajów?
- ◆ Czy zawsze ta wiedza jest zgodna z rzeczywistością?
- ◆ Jak możemy się przekonać, jak to jest „znaleźć się w czyjejs skórze”?

Nie ma nadrzędnych ani podrzędnych kultur:

- ◆ Każda kultura jest efektem odmiennej rzeczywistości.

- ◆ W każdej kulturze możemy znaleźć aspekty pozytywne, których warto się uczyć, i negatywne, które można krytykować. Jak je rozróżnić?

Odmienny – nie znaczący gorszy

- ◆ Co sprawia, że różnice między ludźmi są postrzegane jako coś złego?

4. POZYTYWNE SPOJRZENIE NA RÓŻNICE

Czego potrzebujemy, żeby w odmienności dostrzec aspekty pozytywne?

Nasza własna kultura nie jest jednolita:

- ◆ Rzeczywistość społeczna i kulturowa, do której należymy, jest konglomeratem różnych wpływów.
- ◆ Różnice nie są przeszkodą nie do pokonania we wspólnym życiu.

Różnice między kulturami są zjawiskiem pozytywnym:

- ◆ Relacje między kulturami wzbogają nie tylko pojedyncze osoby, ale też społeczeństwa.
- ◆ Każda kultura może się czegoś nauczyć od innych i inni się mogą czegoś nauczyć od niej.
- ◆ Jak unikać pochopnych sądów dotyczących różnych kultur i stylów życia?

Wspieranie pozytywnych postaw, wartości i zachowań

Wszystkie etapy edukacji międzykulturowej są oparte na propagowaniu wartości: praw człowieka, uznania, akceptacji, aktywnej tolerancji, szacunku, pokojowego rozwiązywanie konfliktów i solidarności. Jednak musimy wziąć pod uwagę, że równoległe powinniśmy rozwijać w młodych ludziach uczciwość, umiejętność współpracy, komunikowania się i krytycznego myślenia. Powinniśmy też pamiętać, że:

- ◆ Pojedyncze ćwiczenia mają ograniczone rezultaty. W edukacji międzykulturowej chodzi nam o wartości, postawy i zachowania. Dlatego najlepiej, aby każde ćwiczenie było częścią większego procesu edukacyjnego. To jednak nie oznacza, że powinniśmy rezygnować z okazjonalnych działań wzmacniających dobre postawy.
- ◆ Tematyka ćwiczeń powinna nawiązywać do codziennego życia uczestników, wtedy kształtowanie pożądaných postaw będzie skuteczniejsze.

JAK KORZYSTAĆ Z TEGO PAKIETU?

W tym zbiorze znajdują się ćwiczenia, gry, scenariusze zajęć i pomysły na zbiórki, które możecie wykorzystać w pracy z gromadą i drużyną. Umieszczone zostały tutaj zarówno krótkie formy, jak i rozbudowane scenariusze zajęć. Ćwiczenia zostały dobrane tak, aby zarówno zuchy, harcerze, harcerze starsi, jak i wędrownicy znaleźli coś dla siebie. Należy przy tym podkreślić, że każdy, kto korzysta z pakietu, powinien dostosować zawarty w nim materiał do potrzeb swojego środowiska.

1. KROK DO ZMIANY

Prezentowane zajęcia mają na celu dostarczyć uczestnikom wiedzy i zwiększyć współodczuwanie z innymi ludźmi. Jednak samo zrozumienie i odczuwanie nie wystarcza, bardzo ważne jest, żebyśmy pracowali na rzecz budowy społeczeństwa międzykulturowego. Wiedza o prezentowanych zagadnieniach musi znaleźć odzwierciedlenie w naszych postawach.

Konsekwencją ćwiczeń zawartych w pakiecie powinno być podejmowanie konkretnych działań. Nawet niewielkie działania, na skalę lokalną, mogą prowadzić do ważnych zmian w otaczającym nas świecie.

2. EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA W PRAKTYCE

Edukacja międzykulturowa to proces, który sprawia, że stajemy się bardziej świadomi własnej kultury i współzależności między kulturami, żyjemy szacunek dla odmienności, bez względu na to, czy jest ona związana z kulturą, religią, pochodzeniem etnicznym, orientacją seksualną, narodowością, statusem społecznym czy niepełnosprawnością. Dzięki edukacji międzykulturowej możemy docenić swoją kulturę w szerszym kontekście, rozumiejąc jednocześnie tych, którzy są odmienni – i współpracując z nimi przy budowie lepszego świata.

Realizując proponowane ćwiczenia, będziemy pracować z różnymi aspektami funkcjonowania człowieka, takimi jak uczucia, sposób postrzegania rzeczywistości, wartości i doświadczenia. Nie osiągniemy celu tylko przez pracę intelektualną, wymaga on także osobistego przeżycia. Jeśli chcemy na przykład zachęcić młodych ludzi do solidarności z imigrantami, nie wystarczy poinformować ich o faktach lub pokazać statystyki. Konieczne jest, żeby nasi wychowankowie zrozumieli, że imigracja nie zdarza się przypadkowo, ale że sytuacja życiowa może

zmuszać ludzi do imigrowania. Podobnie, jeśli chcemy zająć się homofobią lub dyskryminacją Cyganów, nie powinniśmy wygłaszać suchych wykładów, ale musimy stworzyć ludziom możliwość poczucia, jak to jest być obiektem codziennej dyskryminacji i uprzedzeń. Nie oznacza to pomniejszania wagi podstawowej wiedzy, która jest potrzebna, żeby zmierzyć się z głęboko zakorzenionymi stereotypami i uprzedzeniami. W przywołanych przypadkach będzie to więc przede wszystkim informacja, że dziś większość Cyganów nie mieszka w drewnianych wozach oraz że homoseksualiści istnieli we wszystkich społeczeństwach i kulturach na przestrzeni dziejów.

Nasi wychowankowie tylko wtedy zrozumieją problemy społeczeństwa zróżnicowanego kulturowo i dyskryminacji innych, gdy zaczniemy naszą pracę od odwołania się do posiadanej już przez nich wiedzy, bliskich im uczuć i doświadczeń. Wychodząc od znanych sobie spraw, będą zdobywać nową wiedzę, nowe doświadczenia emocjonalne i intelektualne. Równocześnie nie powinniśmy zapominać, że osiągnięcie ważnych w edukacji międzykulturowej wartości – solidarności, szacunku i współodczuwania – jest możliwe tylko wtedy, kiedy pomagamy wychowankom rozwijać ich umiejętności współpracy, komunikacji i analizy krytycznej.

Powinniśmy myśleć o naszym zadaniu wychowawczym jako o trzech etapach: myśl, uczucie i działanie, podczas których zamierzamy się zajmować głowami, sercami i rękami. Osiągnięcie przyjętych celów wychowawczych zależy od umiejętnego wykorzystania doświadczeń, uczuć, umiejętności i wiedzy.

3. ZASADY PROWADZENIA ZAJĘĆ

Realizując zajęcia w ramach edukacji międzykulturowej, powinniśmy uwzględnić kilka podstawowych zasad:

- 1. Zaczynamy od tego, co nasi wychowankowie wiedzą, ich opinii i doświadczeń. Na podstawie tego umożliwiamy im poszukiwanie i wspólne odkrywanie nowych doświadczeń.** Mają one swoje źródło w naszym otoczeniu rodzinnym i społecznym, lekturach i informacjach zdobywanych w szkole, dostarczanych przez media, w dyskusjach i wymianie poglądów z innymi ludźmi i osobistych przemyśleniach. Wszystko to tworzy rodzaj filtru, przez który patrzymy na rzeczywistość. Dlatego jako wychowawca nie możesz ignorować tych zależności. Wykorzystaj je jako podstawę, na której powstaną nowe doświadczenia.
- 2. Zachęcamy młodych ludzi do uczestnictwa w dyskusjach oraz uczenia się od siebie nawzajem.** Każdy z nas może się czegoś nauczyć i może nauczyć czegoś innych. Praca w grupie wzmoc-

nia zdolność uczenia się, pozwala wspólnie odkrywać nowe pomysły i analizować informacje, a przez to pobudza rozwój osobisty. W dodatku kiedy ludzie w czymś aktywnie uczestniczą, o wiele silniej identyfikują się z podjętym tematem i w efekcie bardziej się angażują.

- 3. Dążymy do tego, aby uczestnicy zajęć umieli przełożyć swoje przeżycia związane z realizacją proponowanych ćwiczeń na proste, ale skuteczne działania, które wykażą ich sprzeciw wobec procesu marginalizacji, dyskryminacji i wykluczenia.** Nasze zadanie polega przede wszystkim na wzmocnieniu praktycznego wymiaru edukacji międzykulturowej przez zapewnienie młodym ludziom możliwości wyciągnięcia z efektów pracy w grupie wniosków nawiązujących do ich codziennego życia. Warto też dostosować ćwiczenia do aktualnej sytuacji w kraju i problemów występujących lokalnie. Jeśli uznasz, że podane przykłady lub pytania nie są odpowiednie dla twoich wychowanków (ze względów społecznych, kulturowych, percepcyjnych lub innych) – sformułuj takie, które będą lepiej pasować.

4. PODSUMOWANIE I DYSKUSJA

Dyskusja jest ważną częścią procesu edukacji międzykulturowej i każdego naszego ćwiczenia. Po każdym ćwiczeniu pozostaw uczestnikom czas, choćby krótki, na podsumowanie – określenie, czego się nauczyli i jak to wiąże się z ich codziennym życiem, ich społecznością i resztą świata. Dlatego do poszczególnych ćwiczeń dołączyliśmy uwagi i pytania, które pomogą ci prowadzić dyskusję. Zachęć do udziału w niej wszystkich uczestników zajęć:

- ◆ Stwórz dobrą atmosferę, która będzie sprzyjała swobodnym wypowiedziom.
- ◆ Zaproś uczestników do dzielenia się swoimi opiniami lub doświadczeniami związanymi z omawianym zagadnieniem.
- ◆ Używaj słów i wyrażeń zrozumiałych dla wszystkich, nawiązuj do aktualnej sytuacji i wydarzeń z lokalnego otoczenia.

Na zakończenie każdego ćwiczenia możesz zapytać uczestników:

- ◆ Co wydarzyło się podczas ćwiczenia i jak wpłynęło to na ich uczucia, poglądy i zachowanie?
- ◆ Czego dowiedzieli się o sobie?
- ◆ Czego dowiedzieli się o zagadnieniu, którego dotyczyło ćwiczenie?
- ◆ Jak mogą wykorzystać to, czego się nauczyli podczas ćwiczenia?

Oczywiście, podsumowanie ćwiczeń nie musi zawsze odbywać się w formie dyskusji. Możesz zastosować inne techniki, np. związane z mową ciała, rysowaniem, rzeźbieniem itp.

5. LISTA ĆWICZEŃ I GIER ZAMIESZCZONYCH W PAKIECIE

Lp.	Tytuł	Adresaci	Czas	Główne zagadnienia
KRÓTKIE GRY I ĆWICZENIA				
1.	Antonio i Akira	harcerze, harcerze starsi	30 minut	różnorodność kulturowa, stereotypy
2.	Co widzisz?	harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	stereotypy, uprzedzenia
3.	Czarny charakter	harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	stereotypy, uprzedzenia
4.	Eurokolej á la carte	wędrownicy	30 minut	wyobrażenia, stereotypy, uprzedzenia
5.	Gdzie stoisz?	harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	nietolerancja, rasizm, ksenofobia
6.	Jeden odpada	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy	10 minut	wykluczenie, dyskryminacja
7.	Każdy obrazek o czymś mówi	harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	stereotypy
8.	Kultura w obrazkach	harcerze starsi, wędrownicy		wyobrażenia, stereotypy
9.	Pierwsze wrażenie	harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	stereotypy
10.	Szukanie podobieństw	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy	20 minut	tożsamość, akceptacja
11.	Zaufaj mi	zuchy, harcerze	20 minut	niepełnosprawność, zaufanie, współpraca
12.	Zawody eurodowcipów	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy	30 minut	stereotypy, uprzedzenia, dyskryminacja
DŁUŻSZE GRY, ĆWICZENIA I ZAJĘCIA				
13.	Baśnie świata	harcerze, harcerze starsi	50–60 minut	stereotypy, etnocentryzm
14.	Chłopiec z dwójgiem oczu	harcerze	50–60 minut	niepełnosprawność, nietolerancja, akceptacja
15.	Co teraz?	harcerze starsi, wędrownicy	60–70 minut	prawa człowieka, rozwiązywanie konfliktów
16.	Drzewo życia	harcerze starsi, wędrownicy		tożsamość, ksenofobia
17.	Dzieci z całego świata	zuchy, harcerze	45–60 minut	prawa dziecka, prawa człowieka

18.	Jesteśmy równi	harcerze, harcerze starsi	60–70 minut	różnice i podobieństwa
19.	Portrety	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy	90 minut	dyskryminacja, preferencje społeczne
20.	Przygody Myszki Franciszki	zuchy	60–70 minut	niepełnosprawność, odrzućcie społeczne
21.	Redagowanie wiadomości	harcerze starsi, wędrownicy	50–90 minut	stereotypy
22.	Reguły gry	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy		wykluczenie, prawa mniejszości
23.	Ścieżka rozwoju	wędrownicy	60–90 minut	relacje Północ – Południe
24.	Tropienie różnorodności	harcerze starsi, wędrownicy		współzależności kulturowe
25.	Uchodźca	harcerze, harcerze starsi, wędrownicy	40–80 minut	stereotypy, uprzedzenia, empatia
26.	W naszym bloku	harcerze starsi, wędrownicy	50–60 minut	rozwiązywanie problemów, współistnienie kultur
27.	Wyspa	harcerze starsi, wędrownicy	60–90 minut	tolerancja, współdziałanie
28.	Zabawy z całego świata	zuchy	60 minut	prawa dziecka, prawa człowieka
29.	Zgadnij, kto przyjdzie na obiad	wędrownicy	45–60 minut	stereotypy, uprzedzenia

A

JAK PRZECIWDZIAŁANIE **A**NTYSEMITYZMOWI

B

JAK BYCIE
POINFORMOWANYM

C

JAK CENIENIE RÓŻNIC

KRÓTKIE GRY I ĆWICZENIA

1. ANTONIO I AKIRA

Praca twórcza nie musi odbywać się w samotności. Czy kiedykolwiek próbowaliście ułożyć opowiadanie w gronie kilkunastu osób? Teraz macie taką szansę! Spróbujcie!

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

stereotypy ♦ różnorodność kulturowa

CELE

- ♦ Odkrywanie własnych wyobrażeń na temat ludzi z innych kultur i grup społecznych.
- ♦ Uświadomienie, jak wyobrażenia wpływają na nasze oczekiwania w stosunku do osób „innych”.
- ♦ Pokazanie, że stereotypy nie powinny dominować w postrzeganiu przez nas rzeczywistości.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 8–10 osób (większe grupy można podzielić na kilkusobowe zespoły)

MATERIAŁY: piłka ♦ kartka i długopis dla obserwatora ♦ duży arkusz papieru ♦ mazaki

PRZEBIEG

1. Poproś wszystkich, aby usiedli w kręgu. zaproponuj jednej osobie rolę obserwatora. Wyjaśnij, że ma usiąść poza kręgiem i uważnie zapisywać powstające w trakcie gry opowieści.
2. Pozostałym powiedz, że będą tworzyć wspólną opowieść, wykorzystując przy tym piłkę. Zabawę rozpocznij od słów: „Opowiem wam historię Antonia, kilkunastoletniego chłopca, który mieszka w Rzymie”. Następnie podaj piłkę komuś z grupy, zapraszając go do rozwinięcia opowieści o włoskim chłopcu jedyń lub dwoma zdaniem.
3. Gdy wybrana osoba dopowie dalszy ciąg historii, podaje piłkę następnej. Prowadź zabawę tak, by wszyscy mieli szansę się wypowiedzieć.
4. Po dziesięciu rundach poproś o piłkę i powiedz: „Antonio zna Akirę, japońskiego chłopca, który także ma swoją historię” – i podaj piłkę komuś z koła, prosząc o rozpoczęcie historii Akiry. Zakończ zabawę po 15 minutach.

PODSUMOWANIE

Poproś obserwatora o odczytanie zapisanych wypowiedzi. Następnie uczestnicy przedstawiają, co historie Antonia i Akiry powiedziały im o stylach życia tych chłopców. Poproś także o sformułowanie ich wyobrażeń o młodych ludziach z Włoch i Japonii. Zanotuj najistotniejsze stereotypowe wyobrażenia. Zapytaj, jakie jest ich źródło. Czy wszyscy mieli podobne skojarzenia z tymi krajami?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Najlepiej, jeśli historie o chłopcach powstają spontanicznie i w szybkim tempie. Jednak wtedy obserwator może mieć problem z notowaniem. Można go rozwiązać, wprowadzając drugiego obserwatora lub nagrywając wypowiedzi.
- ◆ Dobierz imiona bohaterów tak, aby dobrze informowały o ich pochodzeniu. Dlatego gdy historia będzie dotyczyła np. imigrantów, powinieneś wybrać imię tradycyjnie kojarzone z krajami ich pochodzenia.
- ◆ Zabawa ta może zostać zaadaptowana do każdej sytuacji dyskryminacji przez wprowadzenie odpowiedniej informacji w pierwszym zdaniu: „Jest to historia Franka, uchodźcy...” albo „Jest to historia Marii, która jest niepełnosprawna...”. Obok takiej historii, dla porównania, można ułożyć opowieść o osobie z większościowej grupy społecznej.

WARIANTY

1. Podziel grupę na dwie części (w sposób losowy) i poleć każdej z nich, by przygotowała jedną z historii. Potem porównajcie obie opowieści. Być może rezultaty takiego porównania będą zaskakujące dla uczestników ćwiczenia.
2. Podziel grupę na dwie części (w sposób losowy) i poproś każdą z nich o narysowanie ważnego momentu z życia jednego z bohaterów wymyślonych historii. Następnie porównajcie rysunki.

2. CO WIDZISZ?

Mówi się, że jedno dobre zdjęcie jest warte tysiąc słów.

GLÓWNE ZAGADNIENIA

utrwalanie stereotypów i uprzedzeń przez media

CELE

- ◆ Zrozumienie, w jaki sposób używa się zdjęć w mediach.
- ◆ Kształcenie umiejętności krytycznej analizy.

CZAS: 30 minut ◆ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kilka zdjęć (najlepiej reporterskich, które mogą być różnie interpretowane – z czasopism lub Internetu, każde na oddzielnej kartce) ◆ paski papieru ◆ długopisy
◆ taśma klejąca

PRZEBIEG

1. Zamocuj zdjęcia na ścianie.
2. Rozdaj uczestnikom paski papieru. Poproś ich o obejrzenie zdjęć i napisanie do każdego dwóch podpisów, pozytywnego i negatywnego, na oddzielnych paskach papieru.
3. Kiedy wszyscy są gotowi, przyklejają podpisy pod zdjęciami.

PODSUMOWANIE

Porównajcie podpisy i zastanówcie się:

- ◆ Ile różnych interpretacji powstało do każdego zdjęcia?
- ◆ Kiedy czytacie gazetę lub czasopismo, na co najpierw patrzycie, na tytuł czy na zdjęcie?
- ◆ Czy zdjęcia pokazują prawdę o tym, co się zdarzyło?
- ◆ Jak wydawcy używają zdjęć – żeby przekazywać informacje czy wzbudzać emocje?

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Zwróćcie uwagę na to, jak zdjęcia mogą zostać użyte w prasie, w reklamie (także w reklamie społecznej). Poszukajcie fotografii, która została użyta najbardziej słusznie i fotografii użytej najbardziej myląco.

3. CZARNY CHARAKTER

Jakie macie skojarzenia z wyrażeniem „czarny charakter”? Gdy słyszycie, że ktoś jest czarnym charakterem, sądzicie, że jest złym człowiekiem. Kiedy mówi się, że przyszłość jawi się czarno, chodzi o to, że nie zapowiada się ona dobrze. Czy kolor czarny zawsze kojarzy się z czymś złym? Czy za sprawą tego skojarzenia ludzie o czarnym kolorze skóry uważani są za gorszych?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

język jako nośnik wartości i ocen ♦ stereotypy ♦ uprzedzenia

CELE

- ♦ Uświadomienie, że pozornie neutralne wyrazy i związki frazeologiczne zawierają elementy oceny.
- ♦ Wskazanie przykładów dyskryminacji zawartych w języku.
- ♦ Uświadomienie konieczności używania niedyskryminującego języka.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna, którą można podzielić przynajmniej na dwa zespoły

MATERIAŁY: duży arkusz papieru i mazak dla każdego zespołu ♦ powiększona kopia tabeli powieszona tak, żeby wszyscy mogli ją widzieć

PRZEBIEG

1. Podziel grupę na kilkusobowe zespoły. Poproś każdy, żeby znalazł sobie w sali takie miejsce do pracy, aby nie przeszkadzać innym.
2. Rozdaj przybory do pisania. Poproś, aby zespoły narysowały tablele według następującego wzoru:

skojarzenia pozytywne	skojarzenia neutralne	skojarzenia negatywne	język alternatywny

3. Wyjaśnij, że ćwiczenie dotyczy używanego przez nas języka. Zadaniem zespołów jest znalezienie wyrażen, które zawierają takie słowa, jak np. Cygan, Żyd, Arab, Rosjanin, Francuz, Szwajcar, biały, czarny (lub pochodzące od nich inne części mowy).
4. Kiedy uczestnicy znajdują te wyrażenia, powinni określić, jakie mają z nimi skojarzenia. Jeśli pozytywne – wpisują wyrażenia do pierwszej kolumny, jeśli neutralne – do drugiej, a jeśli negatywne – do trzeciej. Przykładowo „czarny charakter” odnosi się do kogoś ocenianego negatywnie, więc należy umieścić to określenie w trzeciej kolumnie. Z kolei „dokładny jak szwajcarski zegarek” należy zapisać w pierwszej kolumnie. Daj zespołom 10 minut na tę część ćwiczenia.
5. Poproś zespoły, żeby przyjrzały się wyrażeniom z trzeciej kolumny (czyli tym, które mają negatywne znaczenie) i zaproponowały zamiast nich inne sformułowania. Niech wpiszą je do czwartej kolumny, zatytułowanej „język alternatywny”.
6. Kiedy zespoły skończą wypełniać swoje tabele, odczytują innym znalezione przez siebie wyrażenia.

PODSUMOWANIE

W dyskusji podsumowującej ćwiczenie odwołaj się do przygotowanych przez zespoły tabel. Możesz przy tym wykorzystać następujące pytania:

- ◆ Która kolumna jest najdłuższa?
- ◆ Jakie rodzaje słów możemy znaleźć w pierwszej, drugiej i trzeciej kolumnie?
- ◆ Co sprawia, że język nie jest neutralny (stereotypy kulturowe, ksenofobia itp.)?
- ◆ Jak stereotypowe skojarzenia zakorzenione w języku wpływają na postrzeganie ludzi i krajów, których dotyczą?
- ◆ Dlaczego należy używać języka, który nie niesie ze sobą negatywnych powiązań z innymi kulturami?
- ◆ Jak powinniśmy zmienić nasz język?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Czasami po tym ćwiczeniu spontaniczna dyskusja dotyczy językowej poprawności politycznej. To nie jest celem ćwiczenia, ale pokazuje, jak relacje społeczne i polityczne wpływają na kształtowanie języka.
- ◆ Często uczestnicy upierają się, że mówiąc np. „ona ma czarne myśli”, nie nawiązują wcale do osób czarnoskórych i nikogo w ten sposób nie dyskryminują. W takim przypadku należy zwrócić uwagę na rozróżnienie indywidualnych postaw i wartości przekazywanych przez język. Okazuje się, że często używamy takich powiedzeń, nie wiedząc, skąd się one wzięły i nie zastanawiając się, jakie niosą ze sobą oceny. Podobną dyskusję można przeprowadzić m.in. na temat seksistowskiego zabarwienia wielu wyrażen.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

1. Zwróćcie uwagę na język, którego sami używacie i którego używają inni – w rozmowie, w mediach, w reklamie. Poszukajcie wyrażeń, które są stosowane celowo, żeby wywołać uprzedzenie lub spowodować dyskryminację. Zbadajcie pochodzenie powszechnie używanych wyrażeń, np. „zachowujesz się jak baba”.
2. Możecie również bawić się słowami i kalamburami podczas ćwiczenia „Zawody euro-dowcipów”, badając, jaki jest wpływ żartów na tych, którzy je opowiadają, a także na tych, którzy są ich bohaterami.

4. EUROKOLEJ Á LA CARTE

Nikt z nas nie jest rasistą, ale... Ta gra pokazuje uprzedzenia w codziennym życiu – podczas wspólnej podróży pociągiem.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

uprzedzenia ♦ wyobrażenia ♦ stereotypy ♦ tolerancja ♦ akceptacja

CELE

- ♦ Uświadomienie występowania uprzedzeń i stereotypów wobec innych ludzi (mniejszości).
- ♦ Określenie granic własnej tolerancji.
- ♦ Konfrontacja wartości, wyobrażeń, skojarzeń, stereotypów i uprzedzeń uczestników ćwiczenia.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kopie „kart gry” ♦ ołówki

PRZEBIEG

1. Rozdaj uczestnikom karty zawierające opis sytuacji. Podziel grupę na kilkusobowe zespoły.
2. Krótko wyjaśnij zasady ćwiczenia i poleć zapoznanie się z listą pasażerów pociągu jadącego przez całą Europę.
3. Poproś każdego uczestnika o wybór z listy trzech osób, z którymi najbardziej chciałby podróżować w przedziale, a także trzech, których nie chciałby mieć za towarzyszy podróży.
4. Gdy wszyscy wykonają to polecenie, poproś, aby w zespołach:
 - ♦ porozmawiali o swoich wyborach i ich przyczynach,
 - ♦ w rezultacie dyskusji stworzyli wspólną dla zespołu listę (trzy wybory pozytywne i trzy wybory negatywne).
5. Poproś każdy zespół o zaprezentowanie swoich wyborów i ich uzasadnienie.

PODSUMOWANIE

Punktem wyjścia do dyskusji powinno być porównanie różnych wyborów. Możesz rozwinąć dyskusję, pytając:

- ◆ Czy podobna sytuacja może mieć miejsce w rzeczywistości?
- ◆ Czy ktoś z grupy doświadczył w życiu podobnej sytuacji?
- ◆ Jakie czynniki miały wpływ na indywidualne wybory?

W grupach, które nie doszły do wspólnych wniosków, warto zapytać, dlaczego tak się stało:

- ◆ Co było najtrudniejsze? Co przeszkadzało w osiągnięciu porozumienia?
- ◆ Jakie stereotypy przywołuje lista pasażerów?
- ◆ Skąd się biorą te stereotypy?
- ◆ Jakbyś się czuł, gdyby w pociągu nikt nie chciał dzielić z tobą przedziału?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Jeśli uznasz za stosowne, zaadaptuj listę pasażerów do aktualnej sytuacji. Ważne jest, aby dobór potencjalnych pasażerów nawiązywał do mniejszości, które są znane grupie, włączając też mniejszości „niewidoczne”, takie jak homoseksualiści, niepełnosprawni czy nosiciele wirusa HIV.
- ◆ W wielu przypadkach grupy nie poradzą sobie z tworzeniem wspólnej listy pasażerów. Nie kładź specjalnego nacisku na ten aspekt zajęć, gdyż może to doprowadzić tylko do fałszywego konsensusu. Równie interesujące będzie zastanowienie się, dlaczego tak trudno osiągnąć porozumienie.
- ◆ Ważne jest, by każdy szanował opinie innych i nie atakował ich za osobiste poglądy. Jeśli pewne wybory wydadzą się wątpliwe, odpowiedniejsza będzie dyskusja nad przyczynami tych wyborów, niż kwestionowanie czyjejs osobistej decyzji. Bardzo łatwo zmienić tę grę w sesję potępiania! Dlatego uważaj, aby nie rozwinęła się dyskusja o tym, „kto ma najgorsze uprzedzenia” – raczej odwołuj się do założenia, że wszyscy mamy jakieś uprzedzenia. Istotne jest również, aby na koniec uświadomić uczestnikom, że opisy pasażerów są lakoniczne, niewiele wiemy o nich naprawdę. Ale czy w życiu nie jest podobnie?

ZAŁĄCZNIK. LISTA PASAŻERÓW

Zamierzasz odbyć pociągiem ekspresowym „Dolina Jeleni” tygodniową podróż z Lizbony do Moskwy. Podróżujesz w wagonie sypialnym i musisz dzielić przedział z trzema innymi osobami. Których z wymienionych pasażerów byś wybrał?

- ◆ Otyły Szwajcar – pośrednik finansowy.
- ◆ Włoski didżej, który szasta pieniędzmi.
- ◆ Afrykanka sprzedająca wyroby skórzane.

- ◆ Młody artysta, który jest nosicielem wirusa HIV.
- ◆ Cygan z Węgier właśnie zwolniony z więzienia.
- ◆ Nacjonalista baskijski, który regularnie podróżuje do Rosji.
- ◆ Niemiecki raper, który prowadzi bardzo alternatywny styl życia.
- ◆ Niewidomy akordeonista z Austrii.
- ◆ Ukraiński student, który nie chce wracać do domu.
- ◆ Rumunka w średnim wieku, z rocznym dzieckiem, nieposiadająca wizy.
- ◆ Holenderka – zagorzała i agresywna feministka.
- ◆ Skinhead ze Szwecji, prawdopodobnie pod wpływem alkoholu.
- ◆ Zapaśnik z Belfastu jadący na mecz futbolowy.
- ◆ Francuski farmer, który mówi tylko po francusku i podróżuje z koszem pełnym sera o ostrym zapachu.
- ◆ Uchodźca kurdyjski, który jest właśnie w drodze powrotnej do Iraku.

5. GDZIE STOISZ?

Co sądzimy o rasizmie, dyskryminacji i ich rozmaitych przejawach? Czy potrafimy obronić nasz punkt widzenia i sposób rozumienia różnych zjawisk występujących w życiu społecznym? Czy potrafimy przekonywać innych, a zarazem racjonalnie oceniać prezentowane przez nich argumenty?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

rasizm ♦ ksenofobia ♦ nietolerancja ♦ odpowiedzialność

CELE

- ♦ Sformułowanie własnej opinii na temat rasizmu, ksenofobii, nietolerancji i dyskryminacji.
- ♦ Dostrzeżenie różnic w myśleniu wewnątrz grupy.
- ♦ Zachęcenie do wyrażenia swojego zdania.
- ♦ Uświadomienie, że należy słuchać tego, co mówią inni, a także starać się zrozumieć ich punkt widzenia.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 10 i więcej osób

MATERIAŁY: duży arkusz papieru ♦ mazak ♦ lista zdań (załącznik)

PRZEBIEG

1. Przed rozpoczęciem ćwiczenia zapisz zdania (z załącznika lub wymyślone przez siebie) na dużym arkuszu papieru.
2. Podziel pomieszczenie na dwie części. Jedną stronę sali oznacz znakiem minus (-), a drugą znakiem plus (+).
3. Wyjaśnij uczestnikom, że przedstawisz im różne zdania. Osoby, którzy nie zgadzają się z poglądem wyrażonym w danym zdaniu, powinni stanąć po stronie sali oznaczonej minusem. Osoby, które się z nim zgadzają, stają po stronie oznaczonej plusem. Uczestnicy, którzy nie mają zdania lub nie mogą się zdecydować, zostają na środku, jednak w następnym etapie ćwiczenia nie mogą zabierać głosu.
4. Po kolei odczytuj zdania z załącznika. Po każdym z nich wszyscy decydują, gdzie chcą stanąć. Poproś kilka osób spośród tych, którzy wybrali stronę plus lub minus, żeby po kolei wyjaśniły pozostałym, dlaczego podjęły taką decyzję. Wskazane osoby powinny

starać się przekonać resztę grupy, że to one mają rację i że pozostali powinni się do nich przyłączyć. Przeznacz 5–8 minut na wszystkie wypowiedzi po danym zdaniu.

5. Poproś o zmianę miejsca tych, którzy zmienili pogląd po wysłuchaniu argumentacji innych osób.
6. Przeczytaj kolejne zdanie i powtórz ćwiczenie.

PODSUMOWANIE

Po przeczytaniu wszystkich przygotowanych zdań przejdź do podsumowania. Możesz wykorzystać następujące pytania pomocnicze:

- ◆ Co czuliście podczas ćwiczenia?
- ◆ Czy wybór był trudny? Dlaczego?
- ◆ Jak się czuliście, stojąc na środku bez możliwości zabrania głosu w dyskusji?
- ◆ Jakie argumenty przeważały – oparte na faktach czy związane z emocjami? Które z nich były skuteczniejsze?
- ◆ Skąd czerpiemy informacje na tematy poruszone w ćwiczeniu? Czy są to rzetelne źródła wiadomości?
- ◆ Czy zachowania uczestników ćwiczenia można porównać z postępowaniem ludzi w rzeczywistych sytuacjach?
- ◆ Czy wybór zdań był dobry?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Żeby wszyscy uczestniczyli aktywnie, możesz zachęcać do wypowiadania się osoby szczególnie ciche. Z kolei osoby, które zabierają głos zbyt często, poproś, żeby dały szansę innym.
- ◆ Prezentowane przez prowadzącego zdania muszą być kontrowersyjne. Pamiętaj, żeby wyjaśnić to na końcu ćwiczenia.
- ◆ Podkreśl fakt, że różne osoby inaczej rozumieją te same stwierdzenia. Jest to normalne, bowiem ludzie różnią się w swoich poglądach. Nie zawsze oznacza to, że ktoś ma właściwe, a ktoś inny złe nastawienie. Ważne jest, żeby starać się poznać i zrozumieć przyczyny postaw innych osób.
- ◆ Staraj się wskazać, co wspólnego mają prezentowane poglądy z sytuacjami występującymi w prawdziwym życiu.
- ◆ Często myślimy tylko o jednej stronie problemu. Zwróć uwagę uczestników ćwiczenia na to, że kiedy ktoś prosi nas o poparcie jakiejś sprawy, powinniśmy przyjrzeć się problemowi z różnych punktów widzenia.
- ◆ Możesz poprosić grupę, żeby zastanowiła się, jak postawy poszczególnych członków społeczności wpływają na demokrację w waszym środowisku. Czy słuchamy argumentów innych osób? Czy bierzemy je pod uwagę? Czy potrafimy wyjaśnić nasze poglądy innym?

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

1. Przeprowadźcie burzę mózgów, podczas której zdecydujecie, co zrobicie, żeby poprawić życie mniejszości w waszym otoczeniu, poprzez prawa człowieka w waszym kraju i na świecie. Podejmijcie jakieś działanie, choćby wydawało się małe.
2. Jeśli chcecie kontynuować temat, możecie przeprowadzić ćwiczenie „Jeden odpada”, które dzieli ludzi na grupy, a równocześnie daje możliwość poznania i zrozumienia poczucia izolacji.

ZAŁĄCZNIK. PRZYKŁADY ZDAŃ

- ◆ Muzułmanie nie chcą się zintegrować ze społeczeństwem europejskim.
- ◆ Nacjonalizm prowadzi do wojny.
- ◆ Mężczyźni są bardziej nietolerancyjni niż kobiety.
- ◆ Lepiej być Murzynem niż gejem.
- ◆ Cyganie są jedynymi prawdziwymi Europejczykami.
- ◆ Imigranci zabierają pracę i mieszkania.
- ◆ Każdy powinien mieć prawo kochać i związać się z kim chce – z osobą tej samej płci, z innego kraju lub wyznającą inną religię, o innym kolorze skóry lub w innym wieku.
- ◆ Za wszystkimi atakami terrorystycznymi stoi religia.

6. JEDEN ODPADA

Tę zabawę można wykorzystać do przełamania lodów na początku zajęć lub do połączenia uczestników w grupy do następnej gry.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

relacje między większością i mniejszością ♦ dyskryminacja ♦ wykluczenie

CELE

- ♦ Uświadomienie występowania zjawisk dyskryminacji i uprzedzeń, związanych z funkcjonowaniem w społeczeństwie różnych grup i kultur.
- ♦ Wzbudzenie współczucia dla tych, którzy doświadczyli odrzucenia lub wykluczenia.

CZAS: 10 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 16 lub więcej osób

MATERIAŁY: kolorowe kółka z papieru samoprzylepnego (dla 16 osób należy przygotować po cztery kółka czerwone, niebieskie i żółte, trzy kółka zielone oraz jedno kółko białe)

PRZEBIEG

1. Każdemu uczestnikowi ćwiczenia przyklej krążek na czole tak, aby nie wiedział, w jakim jest on kolorze.
2. Powiedz uczestnikom, by połączyli się w grupy zgodnie z kolorami krążków. Nikt nie może przy tym rozmawiać. Wolno używać jedynie komunikatów niewerbalnych.

PODSUMOWANIE

Pomóż uczestnikom przeanalizować swoje uczucia związane z tym, co robili podczas ćwiczenia. Możesz wykorzystać następujące pytania:

- ♦ Jak się czuliście, kiedy natrafiliście na pierwszą osobę z krążkiem w tym samym kolorze?
- ♦ Jak się czuła osoba z białym krążkiem?
- ♦ Do jakich grup (społeczności) należycie (np. do drużyny piłkarskiej, klasy, koła zainteresowań)?
- ♦ Czy każdy może dołączyć do takiej grupy?
- ♦ Kim są osoby wyeliminowane w naszym społeczeństwie?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Zastanów się nad tym, kto dostanie pojedynczy krążek. Możesz zaplanować skład tworzących grup, ale nie daj uczestnikom tego odczuć. Powinni mieć wrażenie, że krążki zostały rozdzielone przypadkowo.

WARIANTY

1. Nie wykorzystuj w ćwiczeniu pojedynczego białego krążka – pod koniec każdy będzie w jakiejś grupie.
2. Poproś, aby uczestnicy utworzyli grupy tak, żeby nikt nie został sam. Jednak w żadnej grupie nie może być więcej niż jedna osoba z krążkiem w danym kolorze.
3. Zamiast przyklejać papierowe krążki, wręcz uczestnikom elementy układanki (puzzle).

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

- ◆ Przyjrzyjcie się zasadom przyjmowania nowych członków do waszej drużyny. Czy są demokratyczne?
- ◆ Niekiedy sami chcemy odróżniać się od grupy lub stać z boku. Zastanówcie się, w jakich sytuacjach bycie „nie do pary” nie oznacza wcale odrzucenia lub wykluczenia.

7. KAŻDY OBRAZEK O CZYMŚ MÓWI

Czasami coś wydaje się nam oczywiste. Ale spojrzmy na to jeszcze raz z innego punktu widzenia, a może zobaczymy coś zupełnie innego.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

zależność percepcji od wcześniejszych oczekiwań i doświadczeń ♦ wnioskowanie na podstawie fragmentarycznych informacji ♦ stereotypy

CELE

- ♦ Uświadomienie występowania zjawisk dyskryminacji i uprzedzeń, związanych z funkcjonowaniem w społeczeństwie różnych grup i kultur.
- ♦ Wzbudzenie współczucia dla tych, którzy doświadczyli odrzucenia, wykluczenia.
- ♦ Uświadomienie, że interpretacja i ocena wydarzeń, zjawisk i osób zależy od punktu widzenia, posiadanych doświadczeń i oczekiwań (nastawienia).
- ♦ Analiza różnych sposobów pozyskiwania wiedzy o otaczającym świecie. Uświadomienie, że nie wszystkie źródła są wiarygodne.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kartki i długopisy ♦ przygotowane wcześniej obrazki

PRZYGOTOWANIA

1. Wybierz ilustrację (zdjęcie lub rysunek) dotyczącą omawianego tematu. Obrazek powinien zachęcać do kreatywnej interpretacji.
2. Przetnij obrazek na dwie części tak, aby każda z nich osobno opowiadała jakąś historię, a cały obrazek mówił o czymś innym.
3. Przyklej każdą część obrazka na oddzielnej kartce.
4. Wykonaj kopie tak przygotowanej ilustracji dla każdego uczestnika zajęć.

PRZEBIEG

1. Daj każdej osobie pierwszą część ilustracji. Poproś, aby wszyscy napisali na swoich kartkach, co przedstawia obrazek – kto na nim jest, co się dzieje, gdzie rozgrywa się akcja itp. Uczestnicy mają 5 minut na wymyślenie i zapisanie ułożonej historyjki.

2. Uczestnicy przedstawiają to, co napisali. Jeśli grupa jest duża, możesz ją podzielić na kilkusobowe zespoły, w których zaprezentują swoje historie.
3. Rozdaj kopie drugiej części obrazka i poproś o zweryfikowanie wcześniej ułożonych historii.

PODSUMOWANIE

Zastanówcie się nad sposobami zbierania i weryfikowania informacji. Możesz zadać uczestnikom następujące pytania pomocnicze:

- ◆ Co wyobrażałeś sobie na podstawie pierwszej części obrazka?
- ◆ Kim były osoby przedstawione na ilustracji? Gdzie się znajdowały? Co robiły?
- ◆ Dlaczego wyobraziłeś sobie akurat taką historię?
- ◆ Czy interpretacja przedstawionej na obrazku sytuacji dokonana przez poszczególnych uczestników różniła się od siebie?
- ◆ Czy twoja interpretacja przedstawionej sytuacji zmieniła się po obejrzeniu całego obrazka?

W codziennym życiu często widzimy tylko małą część „obrazka”, mimo to próbujemy znaleźć jego sens, określamy, o co chodzi w danej sytuacji, dokonujemy interpretacji wydarzeń, oceniamy zachowania lub motywy działania. Zapytaj uczestników ćwiczenia:

- ◆ Co widzisz, jeśli spojrzysz na coś ponownie, w szerszym kontekście lub z innego punktu widzenia?
- ◆ Czy zwykle w takiej sytuacji zmieniasz zdanie?

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Zastanówcie się, dlaczego należy krytycznie podchodzić do pozyskiwanych informacji, szczególnie pochodzących z niektórych źródeł, np. internetowych portali plotkarskich, mediów zależnych politycznie, tabloidów, reklam itp.

8. KULTURA W OBRAZKACH

Jakie jest nasze pierwsze wyobrażenie dotyczące osoby z zupełnie odmiennego kulturowo kraju? Jak możemy to przedstawić na rysunku?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

wyobrażenia ♦ stereotypy ♦ uprzedzenia

CELE

- ♦ Uświadomienie pewnych stereotypów i uprzedzeń oraz istoty ich funkcjonowania.
- ♦ Kształtowanie wyobrażeń o grupach mniejszościowych.
- ♦ Stymulowanie kreatywności i spontaniczności w grupie.

CZAS: zależy od wielkości grupy ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: lista haseł do narysowania ♦ duży arkusz ♦ mazak do zapisywania wyników ♦ kartki i ołówki do rysowania w zespołach ♦ taśma klejąca

PRZEBIEG

1. Uczestnicy dzielą się na kilkusobowe zespoły. Każdy z nich otrzymuje kilka kartek papieru i ołówek, a następnie znajduje sobie takie miejsce, by był odizolowany od innych.
2. Poproś do siebie po jednej osobie z każdego zespołu i podaj im pierwsze słowo z przygotowanej listy.
3. Uczestnicy wracają do swoich zespołów i rysują podane słowo. Pozostali starają się je odgadnąć. Rysującemu nie wolno przy tym nic mówić (oprócz potwierdzania odpowiedzi). Reszta grupy może tylko wypowiadać swoje propozycje odpowiedzi, nie może natomiast zadawać pytań.
4. Po każdej rundzie poproś rysujących, aby napisali na swoich rysunkach, jakie słowo starali się zilustrować (bez względu na to, czy zostało odgadnięte).
5. Na koniec poproś zespoły o wyeksponowanie swoich rysunków tak, aby można było je porównać i przedyskutować różne interpretacje oraz wyobrażenia dotyczące pojęć z listy.

PODSUMOWANIE

W zależności od liczebności grupy można przeprowadzić dyskusję w zespołach lub na forum:

- ◆ Co sprawiało trudność odgadującym? Dlaczego?
- ◆ Co decydowało o wyborze konkretnych obrazów dla zilustrowania słów?
- ◆ Skąd się biorą nasze wyobrażenia dotyczące różnych zjawisk i ludzi?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Być może osoby, które uważają, że nie potrafią rysować, uznają, że to dla nich zbyt trudne zadanie. Zapewnij, że nie chodzi o prace artystyczne i zachęć je do rysowania.
- ◆ Ćwiczenie to ujawnia najbardziej rozpowszechnione stereotypy, jakie dotyczą innych ludzi. Jest bardzo zabawne i kreatywne, jednak ważne jest, by nie zakończyło się na rysowaniu, ale by grupa rozważyła przyczyny stereotypowego myślenia.
- ◆ Każdy z nas nosi w sobie stereotypy. Dlatego powinno się unikać osądzania poglądów innych uczestników. W czasie dyskusji powinno się podkreślić, że stereotypy to tylko wyobrażenia mające zwykle niewiele wspólnego z rzeczywistością. Świadomość istnienia stereotypów jest najlepszym sposobem ochrony przed uprzedzeniami prowadzącymi do dyskryminacji.
- ◆ Zwykle nie mamy stereotypowych wyobrażeń dotyczących ludzi, z którymi mamy niewielki kontakt. Dlatego proponujemy, abyś zamieścił na swojej liście słów do narysowania hasła dotyczące mniejszości spotykanych w waszym środowisku i takich, z którymi grupa nie miała bezpośredniego kontaktu.
- ◆ Podejmijcie w dyskusji problem źródeł stereotypów. Można tu przeanalizować rolę środków masowego przekazu, szkoły, rodziny itp.
- ◆ Zamieszczone słowa są jedynie propozycjami. Jeśli wykorzystasz w ćwiczeniu nazwy państw, nie pozwól uczestnikom rysować flag – byłoby to zbyt łatwe zadanie!

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Zastanówcie się nad tym, jak stereotypy są wykorzystywane w mediach i reklamie. Poproś uczestników, aby podali konkretne przykłady.

ZAŁĄCZNIK. PROPOZYCJE SŁÓW DO NARYSOWANIA

rasizm ◆ inność ◆ edukacja ◆ dyskryminacja ◆ antysemityzm ◆ uchodźstwo
◆ konflikt ◆ europejski ◆ Polak ◆ służący ◆ ubóstwo ◆ muzułmanin ◆ Żyd ◆ Europejczyk ◆ równość ◆ nosiciel wirusa HIV ◆ Cygan ◆ Japończyk ◆ Rosjanin
◆ Afrykańczyk ◆ prawa człowieka ◆ media ◆ turysta ◆ obcokrajowiec ◆ solidarność ◆ uchodźca ◆ niewidomy ◆ miłość ◆ Arab

9. PIERWSZE WRAŻENIE

To, co dostrzegamy na pierwszy rzut oka, może być mylące. Jednak pierwsze wrażenie liczy się tak bardzo, że łatwo można powziąć fałszywe wyobrażenia.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

znaczenie pierwszego wrażenia ♦ stereotypy

CELE

- ♦ Przekonanie się, jak odmienne może być pierwsze wrażenie różnych osób dotyczące tego samego obiektu.
- ♦ Uświadomienie, że indywidualne doświadczenia wpływają na to, jak postrzegamy innych.
- ♦ Uświadomienie, że pierwsze wrażenie jest ważnym czynnikiem wpływającym na nasze zachowania wobec innych.

CZAS: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: zdjęcia znalezione w czasopismach, Internecie itp.

PRZYGOTOWANIA

1. Wyszukaj fotografie przedstawiające ludzi o interesujących twarzach.
2. Każde z wybranych zdjęć przyklej u góry kartki, zostawiając dużo miejsca pod spodem. Przygotuj w ten sposób tyle zdjęć, ile osób weźmie udział w ćwiczeniu.

PRZEBIEG

1. Poproś uczestników, aby usiedli w kręgu. Wręcz każdemu długopis i kartkę z naklejoną fotografią.
2. Uczestnicy spoglądają na zdjęcie i zapisują na dole kartki swoje pierwsze wrażenie w związku z oglądaną osobą.
3. Poproś, aby każdy zgiął dół kartki, zakrywając to, co napisał, a następnie podał kartkę kolejnej osobie.
4. Uczestnicy oglądają kolejne zdjęcie i zapisują swoje pierwsze wrażenie u dołu kart-

ki, tuż nad zgięciem. Następnie zaginają kartkę jeszcze raz, zakrywając to, co napisali, i podają ją dalej.

5. Uczestnicy przekazują sobie kartki aż każdy obejrzy wszystkie zdjęcia.
6. Na koniec poodginaj wszystkie kartki i porównajcie różne „pierwsze wrażenia”.

PODSUMOWANIE

Porozmawiaj o przebiegu ćwiczenia i o tym, czego uczestnicy się nauczyli. Wykorzystaj przy tym następujące pytania:

- ◆ Na jakiej podstawie sformułowałeś swoje pierwsze wrażenie?
- ◆ Czy miałeś kiedyś całkowicie nieprawdziwe wrażenie dotyczące jakiejś osoby? Opisz tę sytuację i jej konsekwencje.
- ◆ Co to ćwiczenie ujawniło o tobie samym?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Zanim rozpoczniesz, upewnij się, że każdy zrozumiał instrukcję. Pokaż, gdzie uczestnicy powinni pisać i jak zaginać kartkę.
- ◆ Kartki powinny wędrować dość szybko. Nie pozwól uczestnikom zbyt długo się zastanawiać, mają zapisać swoje pierwsze wrażenie.
- ◆ Nie wybieraj fotografii sławnych ludzi i znakomitych osobistości. Zaprezentuj osoby w różnym wieku, z odmiennych kultur i grup etnicznych, z widocznymi różnymi cechami, w tym także z niesprawnościami.
- ◆ W niewielkiej grupie, w której wszyscy się znają, komentarze nie będą anonimowe. Nie pozwól krytykować nawzajem swoich opinii, postaraj się zogniskować dyskusję na istotnych uwagach.

WARIANTY

W przypadku licznej grupy obrazki można wyświetlać za pomocą rzutnika na ścianie. Uczestnicy zapisują wtedy swoje pierwsze wrażenie równocześnie na osobnych kartkach. Zbieramy je po każdej rundzie i na końcu głośno odczytujemy.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Jeśli spodobało się wam konfrontowanie wyobrażeń o nieznanym wam osobach, wykonajcie ćwiczenie „Portrety”, które dotyczy obrazu ludzi społecznie „przegranych” i „wygranych”.

10. SZUKANIE PODOBIEŃSTW

Czy łatwo jest znaleźć kogoś, kto myśli i czuje tak samo, jak my?

GLÓWNE ZAGADNIENIA

tożsamość jednostki ■ akceptowanie i docenianie różnorodności

CELE:

- ◆ Odkrywanie różnorodności wewnątrz grupy.
- ◆ Rozwijanie umiejętności komunikowania się.

CZAS: 20 minut ◆ LICZBA UCZESTNIKÓW: 10 i więcej osób

MATERIAŁY: kopie formularza i długopisy dla każdej osoby

PRZEBIEG

Poproś, żeby uczestnicy ćwiczenia dokończyli zdania z załącznika, a potem każdy znalazł kogoś, kto ma takie same jak on wszystkie wpisy. Jeśli to nie jest możliwe, niech znajdzie osobę, która ma cztery takie same odpowiedzi. Jeśli to też nie jest możliwe, niech znajdzie kogoś, z kim ma trzy lub chociaż dwa takie same punkty wspólne.

PODSUMOWANIE

Zacznij od pytania o to, czy ćwiczenie się podobało. Potem zapytaj, czego uczestnicy się podczas niego dowiedzieli oraz:

- ◆ Ile osób znaleźli z takimi samymi odpowiedziami?
- ◆ Jakie różne upodobania mają członkowie grupy?
- ◆ Czy możecie razem pracować, skoro jesteście tak zróżnicowaną grupą?

ZAŁĄCZNIK. PRZYKŁADOWY KWESTIONARIUSZ

Dokończ zdania i spróbuj znaleźć kogoś, kto tak samo je uzupełnił.

- ◆ Najbardziej lubię jeść...
- ◆ Mój ulubiony sport to...
- ◆ Moja ulubiona muzyka to...
- ◆ Nie lubię koloru...
- ◆ Zwierzę domowe, którego nie cierpię, to...

11. ZAUFAM MI

To ćwiczenie pokazuje, że dzięki współpracy i zaufaniu dużo łatwiej jest pokonywać trudności.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

problemy osób z niepełnosprawnościami ♦ wzajemne zaufanie i współpraca

CELE

- ♦ Uświadomienie znaczenia zaufania i współpracy.
- ♦ Pokazanie, że bez względu na istniejące między nami różnice musimy sobie pomagać.
- ♦ Zaprezentowanie, jak czują się osoby niewidome i dlaczego należy im ofiarować wsparcie.

CZAS: 20 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: chusty do zawiązania oczu (dla połowy uczestników)

PRZEBIEG

1. Uczestnicy dobierają się w pary. Jednemu dziecku w każdej parze zawiąż oczy.
2. Drugie dziecko jest przewodnikiem i oprowadza osobę z zawiązanymi oczami po całym pomieszczeniu. Przewodnicy powinni wymyślać swoim towarzyszom różne proste i bezpieczne zadania, np. rozpoznawanie przedmiotów dotykiem.
3. Dzieci zamieniają się rolami i powtarzają ćwiczenie.

PODSUMOWANIE

Przeprowadź dyskusję, wykorzystując następujące pytania pomocnicze:

- ♦ Jak się czuliście, będąc przewodnikami/niewidomymi?
- ♦ W jaki sposób porozumiewaliście się ze sobą w parach?
- ♦ Która rola była łatwiejsza i przyjemniejsza? Dlaczego?
- ♦ Czy będąc przewodnikami, czuliście się odpowiedzialni za drugą osobę?
- ♦ Czy jako niewidomi potrafiliście zaufać swoim opiekunom?
- ♦ Dlaczego zaufanie jest bardzo ważne?

12. ZAWODY EURODOWCIPÓW

To tylko śmiech! Czy ma znaczenie, kto jest bohaterem dowcipu i czego on dotyczy?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

stereotypy i uprzedzenia • źródła dyskryminacji

CELE

- ◆ Pokazanie, że dowcipy mogą wzmacniać stereotypy i uprzedzenia, a także pogłębiać lęki i społeczne wyobcowanie.
- ◆ Uświadomienie wpływu dowcipów na osoby, które je opowiadają, które ich słuchają i te, których one dotyczą.
- ◆ Wskazanie właściwych sposobów reagowania na sytuacje, z którymi się nie zgadzamy.

CZAS: 30 minut ◆ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kapelusz ◆ duży arkusz papieru ◆ mazaki

PRZYGOTOWANIA

Zbierz dowcipy z kilku kategorii, np.:

- ◆ dowcipy na temat wegetarianów, ludzi bogatych, Żydów, niepełnosprawnych, polityków, gwiazd muzyki pop, obcokrajowców, homoseksualistów itp.,
- ◆ żarty dotyczące tematów tabu,
- ◆ kalambury i gry słowne,
- ◆ żarty dotyczące uczestników zajęć,
- ◆ żarty pochodzące z kreskówek.

PRZEBIEG

1. Zapisz dowcipy na małych karteczkach i włóż do kapelusza.
2. Uczestnicy siadają w kręgu. Każdy po kolei wyciąga z kapelusza jedną kartkę, a następnie prezentuje grupie wylosowany dowcip.
3. Uczestnicy oceniają dowcip, przyznając mu od jednego do dziesięciu punktów. Głosują poprzez podniesienie ręki, pokazując odpowiednią liczbę palców.

4. Zsumowane wyniki oceny każdego dowcipu zapisuj na dużym arkuszu papieru, na koniec porównajcie je.

PODSUMOWANIE

Porozmawiaj z uczestnikami o tym, jak się czuli podczas ćwiczenia. Zapytaj:

- ◆ Który dowcip wygrał i dlaczego?
- ◆ Który dowcip uzyskał najmniej głosów i dlaczego?
- ◆ Jak się czujesz, gdy dowcip jest o tobie lub o czymś, co jest dla ciebie ważne?
- ◆ Jaki rodzaj żartów jest najlepszy?
- ◆ Co sprawia, że dowcip jest nie do przyjęcia?
- ◆ Co może być konsekwencją opowiadania seksistowskich lub rasistowskich dowcipów?
- ◆ Co robisz, gdy ktoś opowie obraźliwy dowcip:
 - grzecznie się uśmiechasz?
 - śmiejesz się, ponieważ twoi przyjaciele się śmieją?
 - mówisz osobie opowiadającej, że dowcip jest nie na miejscu?
 - opuszczasz grupę, nie mówiąc nic?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Starannie dokonaj doboru dowcipów, ponieważ od niego zależy przebieg ćwiczenia. Uważaj na dowcipy, które mogą głęboko urazić kogoś z grupy.

D
JAK DOJRZEWANIE

E JAK PANOWANIE
NAD EMOCJAMI

F
JAK FESTIWAL
RÓŻNYCH
NARODÓW

G
JAK PRACA
W GRUPIE

H
JAK WALKA Z HOMOFOBIA

JAK ODWAGA BYCIA INNYM

JAK UCZENIE SIĘ JĘZYKA OBCEGO

K JAK KAMPANIA
PRZECIW KSENOFOBII

JAK LUDZKOŚĆ

DŁUŻSZE GRY, ĆWICZENIA I ZAJĘCIA

13. BAŚNIE ŚWIATA

Baśnie należą do najbardziej interesujących i odkrywczych sposobów wyrażania kultury. Osadzone w historii, przekazywane ustnie, są także nośnikami podstawowych wartości danej kultury. To ćwiczenie wykorzystuje baśnie do pokazania stereotypów, jakie występują w postrzeganiu przez nas różnych kultur.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA
stereotypy ♦ etnocentryzm

CELE

- ♦ Zaciekawienie baśniami innych kultur i narodów.
- ♦ Przecistawianie się stereotypom i uprzedzeniom dotyczącymi innych kultur.

CZAS: 50–60 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: tekst wszystkich lub wybranych baśni dla każdego uczestnika (załącznik)

PRZEBIEG

1. Wręcz każdej osobie tekst baśni i daj 15–20 minut na ich przeczytanie.
2. Każdy uczestnik stara się odpowiedzieć na pytanie, skąd pochodzą prezentowane baśnie. Dla ułatwienia podaj możliwe miejsca pochodzenia, np. Europa Południowa, Europa Północna, Europa Środkowa, Europa Wschodnia, Afryka, Środkowy Wschód, Ameryka Południowa, Azja, Ameryka Północna.
3. Poproś uczestników, aby utworzyli kilkusobowe zespoły i porozmawiali o swoich wyborach. Każdy zespół ustala swoje zdanie na temat pochodzenia baśni. Ten etap powinien trwać około 10 minut.
4. Zespoły przedstawiają swoje ustalenia na forum całej grupy. Być może na tym etapie niektórzy – przekonani argumentami innych – zmienią zdanie o pochodzeniu baśni lub zechcą podjąć dyskusję na ten temat.
5. Wyjaśnij uczestnikom, skąd pochodzą prezentowane baśnie.

PODSUMOWANIE

Rozpocznij dyskusję, pytając, czy uczestnikom zajęć podobały się baśnie, czy są zaskoczeni ich pochodzeniem, czy ćwiczenie było trudne i czy dobrze się bawili.

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Ta sama baśń może występować w różnych wersjach w kilku krajach, w zależności od warunków geograficznych i klimatycznych, religii, preferowanych wartości itp. Dlatego na pewnym etapie dyskusji warto pominąć konkretne okoliczności (na przykład imiona, klimat, występowanie pewnych gatunków zwierząt) i rozmawiać o uniwersalnych wartościach przekazywanych przez baśń.

POMYSŁY NA KONTYNUACJĘ TEMATU

Kontynuacją tematu na następnych zajęciach może być poznawanie i omawianie rodzimych baśni oraz porównywanie prezentowanych w nich wartości z przesłaniem moralnym baśni innych narodów.

ZŁĄCZNIK. BAŚNIE Z RÓŻNYCH STRON ŚWIATA

Ślepy dzik (baśń etiopska)

Pewnego razu myśliwy zabrał strzelbę i wyruszył na polowanie. Kiedy zobaczył dwa dziki idące jeden za drugim, wziął drugiego dzika na cel i wystrzelił. Wtedy stało się coś zaskakującego. Pierwszy dzik uciekł, a drugi sprawiał wrażenie, że nie wie, co robić. Stał, trzymając w pysku coś, co wyglądało jak sucha gałązka. Myśliwy ostrożnie zbliżył się do niego, obawiając się, że zwierzę może zaatakować. Jednak dzik nadal stał w miejscu, w którym się zatrzymał, nie podążał za swoim towarzyszem. Zaciekawiony myśliwy podszedł bliżej. Wtedy zobaczył, że to, co wyglądało na suchą gałązkę, było ogonem dzika, który uciekł. Myśliwy zrozumiał, że dzik, który został, był ślepy, a kula trafiła w ogon przewodnika i odcięła go. Zwierzę cały czas trzymało odcięty ogon w pysku. Myśliwy złapał ślepe zwierzę i zabrał ze sobą. W domu karmił dzika i troszczył się o niego najlepiej, jak potrafił.

Nawet zwierzęta opiekują się słabszymi towarzyszami. Czy ludzie, obdarzeni inteligencją, nie powinni zatroszczyć się o swoich rodziców, rodzeństwo i przyjaciół, którzy potrzebują pomocy?

Baśń o W., który łowił ryby dla swojej macochy (baśń chińska)

W. żył dawno temu. Jego matka wcześniej umarła i ojciec ożenił się po raz drugi z kobietą o imieniu Z. W ten sposób została ona macochą W. Macocha była podła i nie lubiła pasierba, więc zwykła rzucać na niego oszczerstwa nawet przy jego ojcu. Wraz z upływem

czasu ojciec też przestał być dobry dla syna. Syn mimo to pozostał grzeczny i szanował ojca oraz macochę.

Pewnej zimy przez wiele dni padał śnieg. Zrobiło się tak zimno, że mała rzeczka płynąca w pobliżu, która zwykle wesoło śpiewała, ucichła i zamarzała. Z powodu zimna ludzie siedzieli w domach, zwierzęta też rzadko opuszczały swoje siedziby. Ziemia była całkowicie przykryta śniegiem. Któregoś dnia macocha zażyła sobie świeżej ryby na kolację i wysłała po nią pasierba. Chłopak pomyślał:

– Skąd wezmę świeżą rybę, skoro śnieg pada cały dzień i wszystkie rzeki zamarły?

Jednak był posłusznym synem, więc natychmiast wyszedł wprost w białą dzikość, aby szukać ryby. Szukał długo, ale bezskutecznie. W końcu zszedł na brzeg rzeki. Ziemia była twarda i lodowata, wył wiatr. Chłopiec trząsał się cały z zimna. Stał wpatrzony w zamrożoną rzekę i myślał:

– Nie mogę wrócić do domu z pustymi rękami, skoro moja macocha chce rybę.

Co mógł zrobić? Myślał i myślał, ale nie znalazł rozwiązania. W końcu rozplakał się zrozpaczony. Im bardziej płakał, tym więcej też spadało i w końcu w lodzie pokrywającym rzekę zrobiła się dziura. Nagle z przerębli, która zrobiła się pod wpływem ciepła też, wyskoczyły dwie ryby. Uradowany chłopiec zaniósł je do domu. Tak jak W., nie powinniśmy nigdy tracić nadziei.

Gołębie i sieć ptasznika (baśń indyjska)

Był sobie raz bardzo stary dąb, na którym żyło wiele gołębi. Cały dzień gołębie latały wokół i szukały jedzenia, a wieczorami wracały, żeby spędzić noc na drzewie. Pewnego dnia jak zwykle poleciały szukać jedzenia. Nagle mały gołąb zauważył:

– Patrzcie, patrzcie, ile ziarna! Ile jedzenia leży tam na ziemi!

Inne ptaki też zobaczyły ziarno i poleciały w tamtym kierunku, ale stara, mądra gołębicą krzyczała:

– Stop! Nie lećcie tam! Skąd się wzięło tyle ziarna na środku pola?

– Nie ważne! – powiedział inny gołąb. – Jedz razem z nami!

Całe stado z wyjątkiem mądrej gołębiczy rzuciło się na rozsypane ziarno. Ptaki jadły, a ona obserwowała je z oddali. Kiedy gołębie zjadły ziarno, chciały odlecieć, ale nie mogły. Dały się złapać w sieć ptasznika. Zaczęły płakać z rozpacz:

– Pomocy! Zostałyśmy schwytane! Pomocy!

Mądra gołębicą powtarzała:

– Uspokójcie się.

Ale jeden z gołębi zawołał:

– Spójrz! Ktoś nadchodzi. To jest ptasznik, który nas schwycił.

Mądra gołębicą powiedziała:

– Uspokójcie się. Unieście się z ziemi wszystkie naraz, to podniesiecie sieć.

Całe stado wysiliło się jednocześnie i wspólnie podniosło trochę sieć. Potem gołębie znów wyczerpały siły i zdołały podnieść ją na tyle, że udało im się z nią odlecieć. Stara, mądra gołębicą leciała na czele. Ptaki leciały już bardzo długo, kiedy mądra gołębicą wskazała im drzewo:

– Możecie tu usiąść. Mieszka tu pewna mysz, mój stary przyjaciel.

Zawołała mysz, a ta wygryzła w sieci dziurę, przez którą gołębie mogły z niej wylecieć. Całe stado gorąco podziękowało myszy.

Dlaczego zając ma krótki ogon (baśń słoweńska)

Wilk sadził w winnicy nową winorośl. Poprosił lisa i zająca, żeby mu pomogli. Przygotował dla nich smakowity posiłek – garniec miodu. Wszyscy trzej pracowali pilnie, ale lisa kusito, żeby wcześniej spróbować miodu, więc odwrócił się do najbliższej winorośli i zawołał:

– Halo! Halo!

– Co się dzieje? – spytał wilk.

– Jestem zaproszony na przyjęcie – skłamał lis.

– No to biegnij – odpowiedział wilk.

– I zaraz wracaj – powiedział zając. Lis wszedł w krzaki, gdzie wilk schował miód. Jadł, aż był pełen słodkości. Wtedy wrócił do wilka i zająca.

– Jak tam przyjęcie? – spytał zaciekawiony wilk.

– Udane – uśmiechnął się lis.

– A jak jedzenie? – kontynuował zając.

– Słodkie i smaczne – sprytnie odpowiedział lis.

I tak wrócili do kopania. Wkrótce lis obrócił się i krzyknął:

– Halo! Halo!

– Co tym razem? – spytali wilk i zając.

– Jestem zaproszony na kolejne przyjęcie – odpowiedział lis.

– To idź – powiedział wilk.

I lis znowu poszedł. Kiedy wrócił, wilk i zając spytali, jak podobało mu się przyjęcie.

– Nawet w połowie nie tak bardzo, jak poprzednie.

Kiedy lis wymknął się po raz trzeci – i skończył miód w garncu – wilk i zając zasnęli, zmęczeni ciężką pracą.

Kiedy sprytny lis wrócił, posmarował nos zająca resztką miodu. Potem zakrzyknął:

– Pobudka, śpiochy!

– O, jesteś już z powrotem? Jak tam przyjęcie? – spytał wilk, ziewając.

– Już się skończyło – uśmiechnął się lis.

– Czy pojadłeś sobie? – spytał zając, sennie przecierając oczy.

– Dobrze i smacznie – powiedział lis i oblizał usta. – Bracie wilku, nie zamierzasz nas zaprosić na poczęstunek?

– Tak, oczywiście! – przytaknął wilk. – Jest już południe i czas na posiłek.

Poszedł w kierunku krzaków winorośli, gdzie schował garniec z miodem. Ale szybko wrócił z pustym garncem i warcząc powiedział:

– Ktoś zjadł cały miód! Gdybym wiedział, kto to, ukręciłbym mu łeb!

Wtedy lis powiedział:

– To zając zjadł cały miód, kiedy spałeś, bracie wilku.

– To nieprawda! Nie zrobiłem tego! – zaprotestował zając.

Wściekły wilk skoczył na zająca, żeby ukręcić mu łeb. Zając uciekał, ile sił w nogach, a wilk biegł, dysząc mu tuż przy szyi. W pewnej chwili wilk prawie go złapał i zdołał odgryźć mu ogon. Szczęśliwie jednak zając umknął wilkowi. Od tego czasu ma krótki ogon.

14. CHŁOPIEC Z DWOJGIEM OCZU

Niepełnosprawni mają prawo do takiego samego traktowania jak wszyscy ludzie.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

społeczna akceptacja ♦ nietolerancja ♦ niepełnosprawność

CELE

- ♦ Rozbudzenie poczucia szacunku wobec inności.
- ♦ Dostrzeżenie problemów dyskryminacji w otoczeniu.

CZAS: 50–60 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 15–25 osób

MATERIAŁY: „Historia o chłopcu z dwojgiem oczu” (załącznik 1) ♦ karty sytuacji (załącznik 2)

PRZEBIEG

1. Opowiedz uczestnikom historię o chłopcu z dwojgiem oczu (załącznik 1).
2. Rozpocznij dyskusję, zadając poniższe pytania:
 - ♦ Jak sądzicie, jak to jest mieć dwoje oczu na planecie, na której wszyscy mają jedno oko?
 - ♦ Jakie problemy miał chłopiec z dwojgiem oczu? Dlaczego?
 - ♦ Czy bylibyście uważani za „innych”, gdybyście mieszkali w innym miejscu na Ziemi? Dlaczego?
 - ♦ Jak chcielibyście być traktowani, gdybyście byli „inni”?
 - ♦ Czy w waszym otoczeniu są ludzie, którzy są inni? Jacy oni są? Co sprawia, że odbieracie ich jako innych? Jak się zachowujecie wobec takich osób?
3. Podziel uczestników na kilkusobowe zespoły i rozdaj im karty sytuacji (załącznik 2) – jedną kartę każdej grupie. Uczestnicy dyskutują w grupach na dany temat, a następnie przygotowują krótką scenkę obrazującą wylosowaną sytuację.

PODSUMOWANIE

Zapytaj uczestników zajęć:

- ♦ Jak się czuła osoba będąca w roli „innego”?
- ♦ Jak się czuli przedstawiciele większości?
- ♦ Jak teraz postrzegacie bycie „innym”?

- ◆ Co się dzieje, gdy oceniamy ludzi po pozorach, powierzchownie, zwracając uwagę np. wyłącznie na ich wygląd fizyczny lub sprawność?
- ◆ Zastanówcie się nad tym, co was wyróżnia spośród innych.

PROPOZYCJE KONTYNUOWANIA TEMATU

- ◆ Zastanówcie się nad problemami osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym. Znajdźcie w waszej okolicy organizacje zajmujące się sprawami osób niepełnosprawnych, pomóżcie im w pracy jako wolontariusze.
- ◆ Zbadajcie, na jakie przeszkody w codziennym życiu mogą natrafić osoby niepełnosprawne w waszej szkole (schody, wysokie krawężniki itp.). Poszukajcie możliwości zmiany tej sytuacji, np. poprzez rozmowy z dyrekcją czy działania samorządu szkolnego.

ZAŁĄCZNIK 1. HISTORIA O CHŁOPCU Z DWOJGIEM OCZU

Daleko, daleko w przestrzeni kosmicznej jest planeta zupełnie taka sama jak Ziemia. Ludzie, którzy na niej żyją, są tacy jak my – z jednym wyjątkiem: mają tylko jedno oko. Nie jest to jednak zwyczajne oko. Mogą dzięki niemu widzieć w ciemności. Dostrzegają rzeczy znajdujące się bardzo daleko i potrafią widzieć przez ściany.

Pewnego dnia na tej planecie urodził się bardzo dziwny chłopiec – z dwójgiem oczu! Chłopiec był szczęśliwym dzieckiem. Rodzice kochali go. Byli jednak zmartwieni jego innością. Prowadzali go do wielu lekarzy, oni jednak potrząsali głowami i mówili, że nic się nie da zrobić.

W miarę jak chłopiec rósł, problemów było coraz więcej. Ponieważ nie widział w ciemnościach, musiał nosić ze sobą latarkę. Kiedy poszedł do szkoły, okazało się, że nie potrafi czytać tak dobrze, jak inne dzieci. Nauczyciele musieli zajmować się nim więcej niż innymi uczniami. Ponieważ nie widział na odległość, musiał mieć specjalny teleskop. Czasami, kiedy wracał ze szkoły, czuł się bardzo samotny. „Skoro inne dzieci widzą to, czego ja nie widzę – pomyślał – to musi być coś, co ja widzę, a czego one nie są w stanie dostrzec”.

Pewnego dnia odkrył, że widzi coś, czego nie widzi nikt inny. Widział bowiem w kolorach, a nie czarno-biało, tak jak inni mieszkańcy planety. Opowiedział rodzicom o tym, co zobaczył. Rodzice zaniemówili ze zdziwienia. Jego koledzy byli również zaskoczeni. Opowiadał im wspaniałe historie. Używał słów, których przedtem nigdy nie słyszeli, takich jak „czerwone”, „żółte” i „pomarańczowe”. Mówił o zielonych drzewach i fioletowych kwiatkach. Wszyscy byli zadziwieni tym, że można widzieć takie rzeczy. Chłopiec opowiadał wspaniałe historie o głębokim błękitnie mórzu i bieli morskiej piany. Dzieci uwielbiały słuchać o niesamowitych smokach, zachłystywały się opisami ich oczu, skóry i ognistych oddechów.

Pewnego dnia chłopiec poznał dziewczynę, w której się zakochał z wzajemnością. Nie przeszkadzało jej, że chłopiec ma dwoje oczu. Odkryli oboje, że nie przeszkadza im to, co ich różni. Po jakimś czasie urodził im się syn. Dziecko było takie samo, jak wszystkie dzieci na tej planecie – miało tylko jedno oko.

ZAŁĄCZNIK 2. KARTY SYTUACJI

- ◆ Osoba niewidoma chce wsiąść do autobusu jadącego do centrum miasta. Usiłuje dowiedzieć się, jaki autobus zatrzymał się na przystanku.
- ◆ Na lekcji religii w szkole zgłasza się osoba, która jako świadek Jehowy nie chce uczestniczyć w zajęciach.
- ◆ Osoba narodowości romskiej nie jest obsługiwana w wiejskim sklepie.
- ◆ Osoba na wózku inwalidzkim nie może dostać się na pocztę, do której prowadzą wysokie schody.
- ◆ Osoba niedosłysząca jest egzaminowana przez surowego nauczyciela, który mówi bardzo cicho.
- ◆ Osoba czarnoskóra spotyka wieczorem grupę pijanych sąsiadów.
- ◆ Osoba wyznająca judaizm mówi pracodawcy, że nie chce pracować w soboty.
- ◆ Na dalekiej planecie ląduje statek z Ziemią.

15. CO TERAZ?

Co jest ważniejsze: prawa jednostki czy potrzeby grupy? Czy zawsze można jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

prawa człowieka ♦ potrzeby społeczności ♦ rozwiązywanie konfliktów

CELE

- ♦ Pokazanie, że mogą wystąpić konflikty między potrzebami społeczności i prawami jednostki.
- ♦ Ukazanie dyskusji jako sposobu rozwiązywania konfliktów.

CZAS: 60–70 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 12–30 osób

MATERIAŁY: zasady gry (załącznik 1) ♦ tekst „Łądowanie na Mobiusie” (załącznik 2) ♦ plansza do gry dla każdego zespołu (przygotowana na podstawie załącznika 4) ♦ zestaw kart z problemami (załącznik 3) dla każdego zespołu ♦ kredki lub mazaki w dwóch kolorach ♦ uproszczona wersja Deklaracji Praw Człowieka (załącznik 6)

PRZEBIEG

1. Podziel uczestników na kilkusobowe zespoły. Każdemu zespołowi wręcz planszę (załącznik 4) oraz zestaw kart z problemami (załącznik 3).
2. Odczytaj głośno lub opowiedz historię „Katastrofa na Mobiusie” (załącznik 2) i zapoznaj uczestników z zasadami gry (załącznik 1).
3. Zespoły rozpoczynają grę. Każdy wykonuje zadania samodzielnie i we własnym tempie. Obserwuj, czy wszyscy zrozumieli reguły gry, w razie konieczności udzielaj wyjaśnień.
4. Kiedy wszystkie zespoły skończą, poproś o wyniki, a następnie przedstaw ich interpretację (załącznik 5).

PODSUMOWANIE

Wyjaśnij, że celem gry było pokazanie, iż mogą występować konflikty między potrzebami społeczności i indywidualnymi potrzebami jej członków. Zainicjuj dyskusję, pytając:

- ◆ Czy trudno było podejmować pewne decyzje w twojej grupie? Jakież? Dlaczego?
- ◆ Czy pewne decyzje były łatwiejsze od innych? Dlaczego? Czy były decyzje, z którymi zgadzała się większość? Czy były takie, których twój zespół nie mógł podjąć? Czy były osoby bardziej od innych przekonujące w swojej argumentacji? Czy każdy miał szansę wypowiedzieć swoje zdanie? Czy podejmowaliście decyzje w wyniku głosowania?
- ◆ Wszystkie problemy dotyczyły praw jednostki i grupy. O jakie prawa chodziło? (Można tu odwołać się do uproszczonej wersji Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka).
- ◆ Z wieloma problemami występującymi w grze spotykamy się także w codziennym życiu. Grupa ocalałych była mini wersją naszego społeczeństwa. Jak podejmuje się takie decyzje w prawdziwym życiu? Czy uważasz te metody podejmowania decyzji za sprawiedliwe? Czy prowadzą one do „dobrych” porozumień?

WARIANTY

1. Każdy z problemów jest punktem wyjścia do dużej dyskusji. Kilka jest związanych z takimi zagadnieniami, jak niepełnosprawność, kompetencje władzy, globalny podział dóbr. Uczestnicy zajęć mogą przeanalizować sytuacje z realnego życia odpowiadające problemom przedstawionym w opowiadaniu.
2. Poproś uczestników o przygotowanie scenki przedstawiającej jedną z sytuacji. Zastanówcie się, co myślą i czują jej bohaterowie.
3. Wyobraźcie sobie, że trafiliście na odległą planetę. W oparciu o przedstawione w opowiadaniu problemy zastanówcie się, jakie zasady i reguły postępowania musielibyście przyjąć, aby bronić praw słabszych. W jaki sposób moglibyście ustalić i egzekwować te reguły?

ZAŁĄCZNIK 1. ZASADY GRY

- ◆ Pomieszajcie karty z problemami i ułóżcie je zapisaną stroną do stolika.
- ◆ Odwróćcie jedną kartę i odczytajcie opisany na niej problem. Każdy problem może mieć rozwiązanie „a” lub „b”. Wasz zespół musi wybrać jedno z nich.
- ◆ Jeśli wybierze rozwiązanie „a”, pokolorujcie jedno pole na planszy na zielono. Jeżeli podjęliście decyzję „b”, zamalujcie dwa pola na czerwono.
- ◆ Przejdźcie do kolejnego problemu.
- ◆ Mimo że opcje „b” cenione są wyżej niż „a”, nie wolno wybierać wariantu „b” tylko dlatego, żeby poruszać się szybciej. Zawsze róbcie to, co grupa uważa za właściwe, nawet jeżeli przez to poruszacie się wolniej.
- ◆ Nie musicie przejść wszystkich pól.
- ◆ Kiedy dojdziecie do latarni, policzcie, ile ruchów zrobiliście. Wpiszcie sumę ruchów „a” i „b” do tabelki u dołu planszy.

ZAŁĄCZNIK 2. LĄDOWANIE NA MOBIUSIE

Kosmiczny statek wycieczkowy „Voyager” w czasie podróży z Ziemi na wypoczynkową planetę Funfaria napotkał burzę meteorytów. Statek został poważnie uszkodzony i wszystkie systemy komunikacji przestały działać, jeszcze zanim wysłano sygnał SOS. Pilot zdołał lądować awaryjnie na najbliższej planecie o nazwie Mobius.

Planeta jest prawie niezbadana, ale rozbitkowie wiedzą, że jest tam atmosfera podobna do tej na Ziemi i że kiedyś zainstalowano latarnię ratunkową na północnym biegunie Mobiusa. Niestety, statek rozbił się daleko od tego miejsca. Dotarcie do latarni może zająć miesiące.

Znajdujesz się w dużej grupie ocalałych, która rozpoczyna wędrówkę do latarni. Zdołałeś uratować trochę jedzenia i innych zapasów, ale podczas wędrówki powstanie wiele problemów, które będziesz musiał rozwiązać z towarzyszami podróży. Jeżeli nie rozwiążecie ich szybko, cała grupa może na tym uciepnieć i możecie nigdy nie dotrzeć do latarni.

ZAŁĄCZNIK 3. KARTY Z PROBLEMAMI

PROBLEM 1

Jedna osoba w grupie lubi śpiewać. Niestety, śpiewa cały czas. Niektórym to nie przeszkadza, ale są tacy, których doprowadza to do szału. Czy:

- nic nie robisz i pozwalasz jej śpiewać, kiedy tylko chce?
- żądasz, by nie śpiewała, kiedy inni są w pobliżu?

PROBLEM 3

Nie ma zgody, kto ma przewodzić w grupie. Przy podejmowaniu decyzji dużą stratą czasu są dyskusje, w których każdy może zabrać głos. Czy:

- jesteś za systemem, w którym każdy może wypowiedzieć swoje zdanie?
- głosujesz za jednym przywódcą, który będzie podejmował szybko decyzje?

PROBLEM 2

Kilka osób, które zostały ranne w czasie wypadku, opóźnia poruszanie się grupy. Boisz się, że nie dotrzecie do latarni, zanim skończy się jedzenie. Czy:

- dostosowujesz się do ich tempa i ryzykujesz życie wszystkich?
- zostawiasz rannych, prawdopodobnie skazując ich na śmierć?

PROBLEM 4

Członkowie rodziny, która ma niepełnosprawne dziecko, skarżą się, że nie mogą się nim prawidłowo opiekować. Dziecko cierpi. Czy:

- przydzielasz rodzinie kogoś do pomocy?
- nic nie robisz, pozostawiasz rodzinie rozwiązanie ich problemu?

PROBLEM 5

W grupie urodziło się dziecko. Jest chore i prawdopodobnie nie przeżyje, jeżeli się je ruszy. Czy:

- a) zatrzymujesz grupę do chwili aż matka i dziecko będą mogli podróżować?
- b) kontynuujesz wyprawę, mając nadzieję, że dziecko przeżyje?

PROBLEM 8

14-letni chłopiec zachowuje się bardzo źle, zakłócając porządek w grupie. Jego rodzice nie umieją się nim odpowiednio zająć, jednak nie pozwalają wtrącać się w ich rodzinne sprawy. Czy:

- a) respektujesz życzenie rodziców?
- b) przenosisz dziecko do innej rodziny?

PROBLEM 6

Zmarła starsza kobieta. Okazuje się, że niosła ze sobą dużą sumę pieniędzy, które, jak twierdzi jej córka, należą teraz do niej. Czy:

- a) pozwalasz jej zatrzymać pieniądze?
- b) kontrolujesz pieniądze tak, żeby nie mogła kupować nieuczciwie dodatkowych racji żywności?

PROBLEM 9

Jeden z członków waszej grupy zachorował i potrzebna jest transfuzja krwi. Kilka osób ma odpowiednią grupę krwi, ale nikt nie chce jej oddać, bojąc się infekcji. Czy:

- a) nie kwestionujesz osobistych decyzji dotyczących oddania krwi?
- b) zmuszasz kogoś do oddania krwi?

PROBLEM 7

Grupa znajduje jezioro wypełnione wodą zabarwioną na zielono. Po jej wypiciu ludzie czują się szczęśliwi. Jednak wypicie dużej ilości tej wody wywołuje rozleniwienie. Czy:

- a) pozwalasz członkom grupy trochę się napić?
- b) całkowicie zakazujesz picia wody z jeziora?

PROBLEM 10

Jedna osoba ciągle krytykuje sposób, w jaki prowadzona jest grupa. Jej opinie negatywnie wpływają na postawę innych. Czy:

- a) pozwalasz tej osobie dalej krytykować sposób kierowania grupą?
- b) każesz jej przestać i izolujesz ją od innych członków grupy?

PROBLEM 11

Jedna osoba z grupy odmawia wykonywania obowiązków, które zostały jej przydzielone. Mówi, że nie ma to sensu, ponieważ i tak wszyscy zginą. Czy:

- a) zostawiasz ją w spokoju i pozwalasz robić, co chce?
- b) grozisz, że ją ukarzesz, jeżeli nie będzie wykonywała swoich obowiązków?

PROBLEM 14

Dwie osoby zamierzają urządzić bójkę, która ma rozstrzygnąć ich spór. Czy:

- a) pozwalasz im się bić?
- b) nie pozwalasz na bójkę w obawie, że inni mogą do niej dołączyć?

PROBLEM 12

Para starszych osób uważa, że zwalnia tempo marszu grupy i postanawia dobrowolnie zostać w tyle. Czy:

- a) pomagasz im w pokonywaniu trudów wędrowki?
- b) zgadzasz się na ich propozycję?

PROBLEM 15

Na planecie jest bardzo zimno. Niektórzy stracili swoje ciepłe ubrania w katastrofie statku. Czy:

- a) pozwalasz, żeby każdy korzystał tylko ze swoich rzeczy?
- b) każesz wszystkim dzielić się posiadanymi rzeczami?

PROBLEM 13

Odkrywasz, że osoba, którą zobowiązałeś do zajmowania się zapasami żywności, spędziła kilka lat w więzieniu za kradzież. Do tej pory dobrze wykonuje swoje obowiązki. Czy:

- a) ufasz jej i pozwalasz, żeby dalej wykonywała swoją pracę?
- b) nie ryzykujesz i powierzasz ten obowiązek komuś innemu?

PROBLEM 16

Ktoś z grupy kradnie. Jedna osoba zostaje przyłapana na wyciąganiu pieniędzy z cudzej torby. Czy:

- a) karzesz ją tylko za kradzież, na której została przyłapana?
- b) karzesz ją bardzo surowo – ma to być ostrzeżenie dla innych?

ZAŁĄCZNIK 5. INTERPRETACJA WYNIKÓW

Jakim typem grupy byliście?

- ◆ **8–10 ruchów.** Wasze decyzje pomogły całej grupie szybko dotrzeć do latarni, ale niektóre osoby mogły zgubić się po drodze.
- ◆ **11–13 ruchów.** Próbowaliście przemieszczać się całą grupą do przodu tak szybko, jak to było możliwe, ale nie ignorowaliście ważnych potrzeb niektórych członków grupy.
- ◆ **14–16 ruchów.** Przedkładaliście życzenia poszczególnych członków grupy nad potrzeby całej grupy. To spowodowało, że wasza podróż trwała dłużej.

ZAŁĄCZNIK 6. UPROSZCZONA WERSJA POWSZECHNEJ DEKLARACJI PRAW CZŁOWIEKA

Streszczenie Preambuły

Zgromadzenie Ogólne uznaje, że wrodzona godność i równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej są podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie. Prawa człowieka powinny być chronione przez rządy prawa, rozwijane muszą być przyjacielskie stosunki między państwami. Narody Zjednoczone potwierdzają swoją wiarę w prawa człowieka, godność i wartość człowieka, równość praw mężczyzn i kobiet i są zdecydowane popierać postęp społeczny, poprawę warunków życia i większą wolność oraz obiecują rozpowszechniać prawa człowieka i ich powszechne rozumienie.

Streszczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

1. Każdy człowiek jest wolny i wszyscy powinniśmy być traktowani w taki sam sposób.
2. Każdy człowiek jest równy, niezależnie od różnic, np. w kolorze skóry, płci, religii, języka.
3. Każdy człowiek ma prawo do życia w wolności i bezpieczeństwie.
4. Nikt nie ma prawa traktować cię jak niewolnika ani ty nie możesz nikogo uczynić swoim niewolnikiem.
5. Nikt nie ma prawa skrzywdzić cię lub torturować.
6. Każdy człowiek ma prawo być równym wobec prawa.
7. Prawo jest takie samo dla każdego człowieka, powinno być stosowane w taki sam sposób wobec wszystkich.
8. Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy prawnej, gdy jego prawa nie są przestrzegane.
9. Nikt nie ma prawa do bezprawnego uwięzienia cię albo wydalenia cię z twojego kraju.
10. Każdy człowiek ma prawo do sprawiedliwego i publicznego procesu.
11. Każdy człowiek powinien być uważany za niewinnego do momentu udowodnienia mu winy.

12. Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy, jeżeli ktoś chce go zranić, ale nikt nie może wejść do twego domu, otwierać twoich listów albo niepokoić ciebie i twojej rodziny bez dostatecznego powodu.
13. Każdy człowiek ma prawo do podróżowania tak, jak chce.
14. Każdy człowiek ma prawo udać się do innego kraju i domagać się ochrony, jeżeli jest prześladowany albo grozi mu prześladowanie.
15. Każdy człowiek ma prawo znaleźć miejsce w kraju. Nikt nie ma prawa powstrzymać cię przed przeniesieniem się do innego kraju, jeżeli tego chcesz.
16. Każdy człowiek ma prawo zawrzeć związek małżeński i założyć rodzinę.
17. Każdy człowiek ma prawo do posiadania własności i swojego dobytku.
18. Każdy człowiek ma prawo do praktykowania i przestrzegania wszystkich aspektów swojej religii oraz do zmiany religii, jeżeli tego chce.
19. Każdy człowiek ma prawo do mówienia tego, co myśli, do przekazywania oraz otrzymywania informacji.
20. Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w pokojowych zgromadzeniach i do wstępowania do stowarzyszeń.
21. Każdy człowiek ma prawo do uczestniczenia w rządzeniu swoim krajem.
22. Każdy człowiek ma prawo do ochrony socjalnej i do możliwości rozwijania swoich umiejętności.
23. Każdy człowiek ma prawo pracować za uczciwe wynagrodzenie w bezpiecznych warunkach i przynależąc do związków zawodowych.
24. Każdy człowiek ma prawo do odpoczynku i przyjemności.
25. Każdy człowiek ma prawo do odpowiedniego standardu życia i opieki medycznej, gdy jest chory.
26. Każdy człowiek ma prawo uczęszczać do szkoły.
27. Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w życiu kulturalnym społeczności.
28. Każdy człowiek musi przestrzegać porządku społecznego, który jest potrzebny do korzystania z wszystkich tych praw.
29. Każdy człowiek musi szanować prawa innych, społeczną i publiczną własność.
30. Nikt nie ma prawa usunąć żadnego prawa z tej deklaracji.

16. DRZEWO ŻYCIA

Skąd pochodzimy? Skąd pochodzą nasi rodzice i dziadkowie? Czy nasi przodkowie przenosili się do innych krajów? To ćwiczenie zachęca uczestników do zbadania swoich drzew genealogicznych i stwierdzenia, czy ich krewni byli lub są gdzieś cudzoziemcami.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

nacjonalizm ♦ empatia w stosunku do „innych” ♦ osobista i narodowa tożsamość

CELE

- ♦ Uświadomienie uczestnikom ich własnego tła kulturowego.
- ♦ Wywołanie empatii w stosunku do innych: emigrantów, uchodźców, mniejszości.
- ♦ Zaciekawienie różnymi kulturami.
- ♦ Zauważenie społecznych i kulturowych uprzedzeń.
- ♦ Dostrzeżenie względności „narodowej” kultury.

CZAS: część A – 30 minut ♦ część B – tydzień ♦ część C – 30–60 minut (zależnie od wielkości grupy) ♦ podsumowanie: 30 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: przykłady drzewa genealogicznego do pokazania uczestnikom

PRZEBIEG

CZĘŚĆ A. PLANOWANIE ĆWICZENIA

1. Wyjaśnij uczestnikom koncepcję tworzenia drzewa genealogicznego.
2. Zaproponuj, aby uczestnicy porozmawiali z rodzicami lub dalszymi krewnymi i narysowali drzewo swojej rodziny – sięgające tak daleko w przeszłość, jak pozwala pamięć członków ich rodzin.
3. Porozmawiajcie o tym, o kogo można przy okazji zapytać rodziców, dziadków i innych członków rodziny:
 - ♦ o krewnych, którzy wyemigrowali do innego kraju lub przenieśli się do innego miasta,
 - ♦ o krewnych, którzy pochodzili z innego kraju (imigranci lub uchodźcy) lub w innych okolicznościach weszli do rodziny przez zawarcie związku małżeńskiego,
 - ♦ o krewnych, którzy są członkami mniejszości (rasowej, religijnej itp.) lub zawarli związek małżeński z osobą należącą do mniejszości.

CZĘŚĆ B. BADANIA

Daj uczestnikom czas (np. tydzień) na zebranie informacji i wykonanie drzew genealogicznych swoich rodzin.

CZĘŚĆ C. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

Zaproś chętne osoby do prezentacji wyników reszcie grupy. Mogą pokazać swoje drzewa, wskazując, jak daleko dotarli. Mogą opowiedzieć o krewnych, którzy przenieśli się do innego kraju lub z innego kraju pochodzą. Ważne, żeby uczestnicy mówili tylko to, co chcą powiedzieć (nikt nie powinien czuć się zmuszany do przedstawienia faktów, które wolałyby zachować dla siebie). W innym wariantcie tego ćwiczenia uczestnicy nie pokazują drzew, tylko mówią o niektórych faktach dotyczących ich rodzin.

PODSUMOWANIE

Zastanówcie się wspólnie:

- ◆ Dlaczego wasi krewni przenieśli się do innego kraju (lub przyjechali do kraju, w którym mieszkacie)?
- ◆ Czy uważacie za właściwe tworzenie barier dla ludzi, którzy poszukują dla siebie miejsca w innym kraju?
- ◆ Czy myśleliście kiedykolwiek o przeniesieniu się na stałe zagranicę?
- ◆ Jeśli tak, jak chcielibyście być tam traktowani?
- ◆ Jak czulibyście się, gdybyście nie mogli praktykować swojej religii, mówić swoim językiem lub gdybyście nie mieli takich praw obywatelskich, jak inni?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Niektóre zdarzenia w historii rodziny mogą być bardzo osobiste i może się okazać, że uczestnicy zajęć nie będą chcieli opowiedzieć o sprawach, które uznają za nieprzyjemne lub niehonorowe. Dlatego musisz zwrócić uwagę na to, żeby nikt nie czuł się zmuszany do mówienia o rzeczach, o których nie chce mówić. Ważne jest, żeby stworzyć atmosferę zaufania, co pozwoli na rozpatrywanie różnic – bez obawy, że mogą one prowadzić do wykluczenia.
- ◆ To ćwiczenie może uświadomić uczestnikom, że na przestrzeni wieków ludzie przemieszczali się z kraju do kraju, liczne migracje były konsekwencjami wojen i zmiany granic. Należy też pamiętać, że poza ruchami wymuszonymi mamy do czynienia z przemieszczaniem o innym charakterze (np. czasowa emigracja zarobkowa).
- ◆ Często zdarza się, że nie jesteśmy świadomi pochodzenia swoich rodzin. W konsekwencji możemy być dumni z przeszłości swojego narodu, a jednocześnie nie zdawać sobie sprawy z faktu, że nasi przodkowie przybyli z innego kraju lub wyemigrowali na inne kontynenty.

17. DZIECI Z CAŁEGO ŚWIATA

Mimo że każdy z nas jest inny, bardzo wiele nas łączy. Dzieci na całym świecie mają podobne potrzeby i dlatego przysługują im takie same prawa.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

prawa dziecka ♦ prawa człowieka

CELE

- ♦ Uświadomienie, że kontakt z innymi kulturami wzbogaca nasze przeżycia i naszą wiedzę o świecie.
- ♦ Pokazanie, że dzieci na całym świecie są podobne i mają takie same prawa bez względu na przynależność państwową, płeć czy pochodzenie etniczne.

CZAS: 45–60 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: zdjęcia dzieci z całego świata (powinny pokazywać jak najwięcej różnic w wyglądzie dzieci, klimacie, warunkach życia itp.) ♦ streszczenie praw zawartych w Konwencji o Prawach Dziecka (załącznik).

PRZEBIEG

1. Rozdaj przygotowane wcześniej zdjęcia. W przypadku dużej liczby uczestników należy podzielić ich na mniejsze zespoły i każdemu wręczyć osobny zestaw fotografii.
2. Poproś uczestników, aby pogrupowali przedstawione na zdjęciach osoby według widocznych cech, takich jak płeć, kolor włosów, wiek itp.
3. Następnie uczestnicy mają za zadanie przemieszać zdjęcia i pogrupować je według innych kryteriów, np.: dzieci, które się bawią, dzieci, które rozmawiają, dzieci, które są w grupie, dzieci, które biegają itp. Na tym etapie chodzi o to, żeby wymieszać zdjęcia dzieci pochodzących z różnych stron świata.

PODSUMOWANIE

Odwołując się do Konwencji o Prawach Dziecka (której uproszczoną wersję zapisaną na dużym arkuszu można powiesić w sali), porozmawiaj z uczestnikami zajęć o podobieństwach i różnicach zauważonych na fotografiach przedstawiających dzieci z całego świata:

- ◆ Co łączy wszystkie dzieci ze zdjęć?
- ◆ Co różni przedstawione dzieci?
- ◆ Czy na zdjęciach były jakieś rzeczy (przedmioty, sytuacje), których nie znacie?
- ◆ Jak sądzicie, czy gdyby dzieci ze zdjęć przyjechały do nas, znalazłyby coś, czego nie znają?
- ◆ Jak chcielibyście być traktowani, gdybyście trafili do szkoły w innej części świata?
- ◆ Wyobraźcie sobie, że dzieci ze zdjęć odwiedzają waszą szkołę. Co powiedzielibyście koleżankom i kolegom o tym, jak mają je przyjąć?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Uczestnicy zajęć mogą przygotować inscenizację opowiadającą o dziecku, które przeniosło się do nowej szkoły i doświadczyło zarówno dobrego, jak i złego traktowania przez innych uczniów.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Nawiążcie kontakt z dziećmi w innym regionie świata. Poproś uczestników zajęć, aby przygotowali obrazkowy list (najmłodszym pomóż sformułować podpisy w języku angielskim), z którego będzie wynikało, jak wygląda życie w Polsce. Wyślijcie przygotowany list do rówieśników z innego kraju.

ZAŁĄCZNIK. STRESZCZENIE PRAW Z KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA

- ◆ Dzieci mają prawo być ze swoją rodziną lub z tymi, którzy zaopiekują się nimi najlepiej.
- ◆ Dzieci mają prawo do wystarczającej ilości pożywienia i czystej wody.
- ◆ Dzieci mają prawo do odpowiedniego standardu życia.
- ◆ Dzieci mają prawo do opieki zdrowotnej.
- ◆ Dzieci niepełnosprawne mają prawo do specjalnej opieki i rehabilitacji.
- ◆ Dzieci mają prawo do zabawy.
- ◆ Dzieci mają prawo do bezpłatnej edukacji.
- ◆ Dzieci mają prawo do bezpieczeństwa i do niekrzywdzenia ich i niezaniedbywania.
- ◆ Dzieci nie wolno wykorzystywać jako taniej siły roboczej i jako żołnierzy.
- ◆ Dzieci muszą mieć prawo do mówienia w ich własnym języku, wyznawania swojej religii i korzystania z dóbr kultury.
- ◆ Dzieci mają prawo do wyrażania swoich opinii, do wspólnego spotykania się i wyrażania swoich poglądów.

18. JESTEŚMY RÓWNI

Każdy z nas jest inny. Czasami jesteśmy dumni z tej inności i lubimy ją okazywać. Innym razem chcemy naszą odmienność ukryć, ponieważ boimy się odrzucenia albo chcemy być tacy jak inni. Jesteśmy także równi, gdyż jako ludzie mamy wiele wspólnych cech i przysługują nam takie same prawa.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

własna tożsamość ♦ podobieństwa i różnice występujące między ludźmi

CELE

- ♦ Poznanie i zaakceptowanie innych osób w grupie.
- ♦ Pokazanie, że każdy jest inny.
- ♦ Pokazanie, że jesteśmy sobie równi.
- ♦ Zastanowienie się nad sposobami kształtowania własnej tożsamości.

CZAS: ok. 60–70 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: sznurek ♦ lista kilkunastu indywidualnych cech charakterystycznych (do części A) ♦ kartki papieru ♦ kolorowe kredki lub mazaki ♦ szpilki lub taśma klejąca (do części B)

PRZEBIEG

Zabawa składa się z trzech części, podczas których uczestnicy mogą przyjrzeć się temu, co ich różni, zastanowić się nad tym, co czyni każdego z nich wyjątkowym i dostrzec to, co łączy ich wszystkich. Do przeprowadzenia zabawy potrzebne jest dość przestronne pomieszczenie.

CZĘŚĆ A. RÓŻNICE

1. Połóż sznurek na środku sali, dzieląc ją na dwie części. Stań na linii sznurka.
2. Poproś wszystkich o przejście na jedną stronę sali. Następnie powiedz: „Niech przekroczy linię ten, kto jest ubrany w spodnie”.
3. Gdy osoby w spodniach przejdą na drugą stronę, wymień inną cechę, np. „Niech przekroczy linię ci, którzy lubią gotować”.

4. Kiedy grupa się trochę rozgrzeje, możesz spróbować odważniejszych haseł związanych z tematem, np. „Niech przekroczą linię ci, którzy mają niepełnosprawnych przyjaciół lub krewnych”.

CZĘŚĆ B. WYJĄTKOWOŚĆ

5. Powiedz uczestnikom, aby przypomnieli sobie koszulki, które noszą – z nadrukowanym logo lub napisem związanym z jakąś kampanią. Czy noszą je dlatego, że podoba im się wzór, czy dlatego, że popierają konkretną sprawę? Porozmawiajcie na ten temat.
6. Teraz każdy projektuje własne logo na koszulkę, które będzie go reprezentować (mówić, kim jest). Rozdaj papier i kredki, daj uczestnikom zajęć 15 minut na narysowanie projektu.
7. Gdy wszyscy skończą pracę, poprosz, by taśmą lub szpilkami przyczepili sobie rysunki do ubrań i przeszli się dookoła tak, aby pozostałe osoby mogły obejrzeć ich logo.

CZĘŚĆ C. SZUKANIE WSPÓLNYCH CECH

8. Uczestnicy dobierają się w pary i ustalają trzy rzeczy, które są dla nich wspólne; pierwsza – to, co zawsze robią, myślą lub czują; druga – to, co czasem robią, myślą lub czują; trzecia – to, czego nigdy nie robią, nie myślą ani nie czują.
9. Teraz każda para szuka innej pary, którą łączą te same cechy. Jeśli nie może takiej znaleźć, tworzy przypadkową czwórkę i negocjuje trzy nowe cechy wspólne.
10. Zadaniem czwórek jest utworzyć ósemki i powtórzyć negocjacje. Gra kończy się, kiedy wszyscy stworzą jedną grupę, ustalając trzy cechy wspólne dla wszystkich uczestników.
11. Jeśli grupa jest bardzo duża, sprawdź, czy na pewno wszyscy utożsamiają się z wybranymi cechami. Uczestnicy siadają w kole i ktoś głośno wymienia jedną z ustalonych cech. Ci, którzy identyfikują się z nią, wstają. Gdy okaże się, że ktoś siedzi, należy wrócić do negocjacji i wybrać inną cechę.

PODSUMOWANIE

Zapytaj uczestników, czy dobrze się bawili. Porozmawiajcie także o tym, czego się nauczyli. Pomocne mogą być następujące pytania:

- ◆ Jak się czułeś, gdy tylko ty przekraczałeś linię?
- ◆ Jak się czułeś, prezentując siebie jako indywidualność, osobę inną niż pozostali?
- ◆ Co odczuwałeś, kiedy zorientowałeś się, że masz wiele cech wspólnych z innymi?
- ◆ Kiedy lubimy w naszym codziennym życiu czuć się wyjątkowi, a kiedy chcemy być tacy, jak wszyscy?

Poproś także o podzielenie się osobistymi doświadczeniami:

- ◆ Czy kiedykolwiek musiałeś ukryć swoją odmienność, aby zostać zaakceptowanym?
- ◆ Czy kiedykolwiek czułeś się dyskryminowany z powodu swojej odmienności?
- ◆ Czy kiedykolwiek byłeś zmuszony do rezygnacji z jakiejś części swojej tożsamości, ażeby zostać zaakceptowanym w grupie?
- ◆ Czy sam dyskryminujesz osoby „inne”? Jeśli tak, to dlaczego? Może warto to zmienić?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ W części A wybierz cechy poszczególnych osób, które nie są wspólne dla całej grupy, ale nie są też zbyt intymne. Mogą to być indywidualne „ciekawostki” (np. to, że ktoś śpiewa pod prysznicem) lub cechy całkiem neutralne. Kiedy grupa jest „rozgrzana”, możesz odwołać się do bardziej osobistych doświadczeń, wywołując osoby, które czuły się dyskryminowane, które mają przyjaciela imigranta, które mieszkały w innym kraju, których bliscy wyemigrowali lub są niepełnosprawni itp. Uwzględniając to, co wiesz o uczestnikach, przygotuj przed zajęciami listę cech, które wykorzystasz w części A. Pamiętaj o tym, by nikogo nie urazić i nie zmuszać do dokonywania wyborów dotyczących spraw, które uważa za intymne lub których nie rozumie.
- ◆ W części B i C tylko od uczestników zależy, z jakimi cechami się utożsamia. Na tym etapie włącz się do zabawy, by lepiej śledzić jej przebieg i rozwój.
- ◆ Na zakończenie zajęć możecie namalować lub wydrukować swoje logo na przygotowanych wcześniej koszulkach.

19. PORTRETY

Wszyscy jesteśmy równi, ale niektórzy są „równiejsi”. Wszyscy się różnimy od siebie, ale niektórzy są uważani za „innych”. Dlaczego?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

dyskryminacja ♦ kryteria społecznego sukcesu i porażki

CELE

- ♦ Zauważenie różnic między sukcesem społecznym i sukcesem ekonomicznym.
- ♦ Zrozumienie przyczyn dyskryminacji.
- ♦ Uświadomienie, jakie czynniki społeczne i ekonomiczne zmniejszają lub zwiększają szansę na sukces społeczny.

CZAS: ok. 90 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: arkusze papieru i kolorowe pisaki ♦ długopisy i kartki formatu A4 do sporządzania notatek ♦ taśma do przyklejenia obrazków do ściany

PRZEBIEG

1. Podziel uczestników na kilkusobowe zespoły. Powinna być parzysta liczba zespołów, najlepiej dwa lub cztery.
2. W tej części ćwiczenia uczestnicy pracują indywidualnie. Połowa uczestników (jedna lub dwie grupy) sporządza portret osoby, którą uważa za „społecznego zwycięzcę”. Pozostali mają wykonać portret osoby, która – ich zdaniem – jest „społecznie przegrana”.
3. Potem każdy zespół robi listę charakterystycznych cech „sportretowanej” przez jego członków osoby, np. określając jej status społeczno-ekonomiczny, wykształcenie, zawód, płeć, grupę etniczną, zwyczaje, sposoby spędzania wolnego czasu i hobby, sposób ubierania się, przekonania, poglądy, ideały i wartości, pochodzenie społeczne, styl życia, interesujące ją tematy.
4. Teraz każda grupa rysuje portret na dużym arkuszu. Ten rysunek powinien odzwierciedlać wszystkie cechy, które członkowie danego zespołu umieścili na swojej liście. Ważne jest, by cechy zostały przedstawione graficznie, a nie wyrażone słowami.

5. Następnie zespoły wymieniają się rysunkami. Zespół, który narysował „przegranego”, zamienia się z grupą, która sporządzała portret „zwycięzcy”. W obrębie zespołu uczestnicy próbują objaśnić sobie otrzymany rysunek.
6. Wyeksponuj rysunki na ścianie tak, aby każdy mógł je obejrzeć.
7. Poproś, aby zespoły po kolei przedstawiły interpretację rysunku, który otrzymały po wymianie. Autorzy omawianego rysunku nie mogą komentować go na tym etapie.
8. Na koniec poproś zespoły o komentarze do własnych rysunków.

PODSUMOWANIE

Określcie i omówcie kryteria utożsamiane w społeczeństwie z sukcesem i porażką. Poniższe pytania mogą pobudzić do refleksji i ułatwić dyskusję:

- ◆ Jakie cechy wyróżniają społeczny sukces i porażkę?
- ◆ Jakie są przyczyny sukcesu i porażki? Jakie czynniki są tu decydujące?
- ◆ Czy osoby, które osiągnęły sukces, pochodzą z określonej grupy lub klasy społecznej częściej niż z innej?
- ◆ Czy przedstawiciele wszystkich grup społecznych mają takie same szanse na sukces?
- ◆ Kto zajmuje bardziej, a kto mniej uprzywilejowaną pozycję?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Niektórzy uczestnicy mogą mieć problemy z rysowaniem portretu, ponieważ uważają, że nie potrafią ładnie rysować. Możesz ich zachęcić, mówiąc, że nie chodzi o stworzenie arcydzieła, ale spróbowanie innego niż mowa sposobu komunikowania się. Możesz także pomóc, podpowiadając, jak przedstawić graficznie konkretną cechę.
- ◆ W czasie dyskusji podkreśl fakt, że jeśli utożsamimy sukces społeczny z sukcesem ekonomicznym, może się okazać, iż osoba, która osiągnęła sukces, niekoniecznie może mówić o rozwoju osobistym. Może po prostu okazać się kimś, kto potrafi zarabiać i gromadzić majątek.
- ◆ Dobrze jest też rozważyć, co społeczeństwo może zrobić w związku z gospodarczymi i społecznymi czynnikami zmniejszającymi szansę na sukces, takimi jak braki w edukacji lub marginalizacja ze względu na kolor skóry czy przynależność do mniejszości. Możecie dokonać analizy przyczyn dyskryminacji i odrzucenia ludzi lub grup, które są „inne” ze względu na swoją kulturę, pochodzenie, orientację seksualną, język itp.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Spółeczni zwycięzcy mogą w pewnym sensie odnieść sukces, ale czy myślimy o nich jak o bohaterach, ludziach, których szanujemy i podziwiamy? Kim są twoi bohaterowie i jakie cechy w nich podziwiasz? Jeśli spodobało wam się interpretowanie portretów, możecie wykonać ćwiczenie „Co widzisz?”

20. PRZYGODY MYSZKI FRANCISZKI

Niepełnosprawność jest w tej historii przykładem odmienności, którą otoczenie postrzega początkowo jako wadę, ale w końcu przekonuje się, że może ona być źródłem nowych, cennych wartości.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

niepełnosprawność ♦ nietolerancja i odrzucenie społeczne ♦ empatia

CELE

- ♦ Rozbudzenie wrażliwości na szeroko rozumianą „inność” i związane z nią mechanizmy wykluczenia.
- ♦ Zapobieganie nietolerancji i niezrozumieniu.
- ♦ Pobudzenie empatii.
- ♦ Nauka akceptowania własnych niedoskonałości.
- ♦ Pokazanie, że każdy jest „inny”, a różnorodność to zaleta, nie wada.
- ♦ Pokazanie, że wszyscy możemy dać coś społeczności, w której funkcjonujemy, pod warunkiem, iż nie zostaniemy przez nią z jakiś powodów izolowani i odrzuceni.

CZAS: 60–70 minut ♦ LICZBA OSÓB: dowolna

MATERIAŁY: włóczka do zabawy w mysie ogonki ♦ chustka do zawiązania oczu ♦ kartony (po jednym dla każdego uczestnika) ♦ kredki lub farby ♦ tekst bajki o Myszcze Franciszce (załącznik)

PRZEBIEG

1. Opowiedz dzieciom bajkę o Myszcze Franciszce. Ważne jest, aby słuchacze skupili się na opowiadanej historii, a potem mogli się wypowiedzieć na temat tego, jak mała myszka czuła się w momencie, kiedy została opuszczona przez rówieśników (kulminacyjny moment baśni).
2. Zajęcia ruchowe. W ramach zaktywizowania grupy po części statycznej zajęć zagrajcie w dwie zabawy tematyczne:
 - ♦ **Mysie ogonki** to rodzaj berka. Dzieci otrzymują od prowadzącego kawałek włóczki, który przymocowują sobie z tyłu, wkładając za spodnie lub spódniczkę. Jedno dziecko odgrywa rolę Kota Psota i próbuje zebrać jak najwięcej ogonków (czyli zerwać je innym dzieciom). Pozostałe dzieci uciekają.

- ◆ **Przeprowadzanie niewidomego.** Dzieci zajmują miejsca w różnych częściach sali i „zamieniają” się w drzewa. Naśladują szum liści i ruch gałęzi, przenosząc się w baśniową rzeczywistość. Z grupy wybrana zostaje dwójka dzieci: jedno ma zawiązane oczy i odgrywa rolę niewidomego, drugie oprowadza je po lesie. Ważne jest, aby zwrócić dzieciom uwagę, że przewodnik musi zadbać o bezpieczeństwo osoby, którą prowadzi, w zamian za co osoba „niewidoma” może opowiedzieć mu to, co intensywnie słyszy i czuje w danej chwili (szum drzew, zapach lasu). Dzieci muszą ze sobą współpracować, opiekować się sobą i dzielić wrażeniami, które odbierają za pomocą różnych zmysłów.
3. Dzieci otrzymują kartki i kredki. Zostają poproszone o narysowanie Myszki Franciszki w momencie, kiedy była szczęśliwa i brak ogonka w niczym jej nie przeszkadzał.

PODSUMOWANIE

Dyskusja i omówienie prac namalowanych przez dzieci. Pokazanie, że niepełnosprawność nie ogranicza dostępu do szczęścia.

ZAŁĄCZNIK. BAJKA O MYSZCE FRANCISZCE

Pewnego zimowego wieczoru na leśnej polanie zebrała się spora grupa zwierząt: gromada rudych, puszystych wiewiórek z miękkimi ogonkami; lisia rodzina z małym, ruchliwym liskiem Felkiem; kilkanaście złocistych saren z młodymi; grupa mądrych starych sów, przyjaźniących się chyba od stu lat; samotny ryś wędrownik, a także całe mnóstwo pomniejszych stworzonek. Pośród nich tańczyły małe, psotliwe elfy. Księżyc delikatnie oświetlał zadumane pyszczki zwierząt, a zimna nocna zawieja tańczyła nad polaną.

Wydawało się, jakby wszystkie leśne stworzonka na coś czekały, jakby czas się zatrzymał i nie mógł ruszyć dalej. Mieszkańcy Ciemnego Lasu tulili się czule do siebie i spoglądali w kierunku schroniska... Stare schronisko wybudowali na początku XX wieku miejscowi górale, żeby każdy turysta mógł znaleźć w nim bezpieczne schronienie.

Również tego wieczoru schronisko było wypełnione po brzegi. Kot Psot wylegiwał się na ławie, a ludzie grzali się wokół kominka i – zapatrzeni w ogień – nie zdawali sobie sprawy z tego, co działo się na strychu... Tam, w całkowitej ciemności, tuż obok ciepłego komina, zakopana w miękkich trocinach, Mysz Aldona wydawała na świat swoje dzieci. Jej mąż Marek oczekiwał w napięciu na głośny mysz pisk, zwiastujący narodziny pierwszego potomka. I rzeczywiście, po kilkunastu minutach na strychu słyhać było małe, piszczące myszki domagające się pokarmu. Ich pisk odbił się echem po całym Ciemnym Lesie i został przywitany gorącą owacją przez wszystkie leśne stworzenia. Nawet ludzie, zdziwieni odgłosami dochodzącymi ze strychu, zachowali się całkiem po ludzku i postanowili nie wtrącać się w sprawy, których do końca nie pojmowali.

Ojciec Marek podszedł do Myszy Aldony i spojrzał czule na swoją rodzinę. Udało mu się naliczyć trójkę dzieci: dwóch mysich chłopców i jedną myszą dziewczynkę. Wspólnie nazwali je Tomcio, Rafcio i Franciszka. Dumni rodzice nakarmili swoje pociechy i położyli

się spać. Jakby oczekując na ten znak, zebrane na polanie zwierzęta rozeszły się do swoich kryjówek, a turyści zasnęli w ciepłych łózkach.

Małe myszki szybko się usamodzielnily i wymyśliły sobie kilka ciekawych zabaw. Jedną z ulubionych było podchodzenie do śpiącego Kota Psota i drażnienie go ogonkiem po nosie. I chociaż rodzice wielokrotnie ostrzegali małe myszki przed głupimi zabawami, te wymykały się ukradkiem z domu i bawiły w swoją grę.

Mocno śpiącemu kotu śniło się wtedy, że przedziera się przez leśne gęstwiny w poszukiwaniu ogromnej, pysznej i tłustej myszy, którą mógłby zjeść na kolację. Kiedy jednak budził się gwałtownie i okazywało się, że ma przed sobą trzy rozbawione małe myszki, wpadał w prawdziwą furję. Nigdy nie udało mu się dopaść żadnego z prześladowców, gdyż – jak wszystkim doskonale wiadomo – małe myszki, dzięki swym długim ogonkom, są bardzo zwinne: mogą skakać z fotela na fotel, z kwiatka na kwiatek, z półki na półkę i zawsze bezpiecznie lądują tam, gdzie chcą.

A wszystko dzięki temu, że za pomocą ogonka doskonale zachowują równowagę. Niestety, pewnego dnia mysia zabawa skończyła się tragicznie... Rozbawiona Myszka Franciszka zagapiła się na palący się w kominku ogień i nie zauważyła, że Kot Psot już nie śpi. Kiedy spojrzała w jego stronę, był już blisko i próbował przytrzymać ją za ogon.

Bracia pomogli jej schronić się do mysiej nory, ale ogon Myszki Franciszki pozostał w łapie Kota Psota. Mała myszka straciła swój skarb... Rodzice zajęli się troskliwie swoją córeczką. Niestety, Franciszka przestała być już taka sprawna jak jej rówieśnicy... Brak ogonka uniemożliwił jej skakanie po gałęziach i schroniskowych krzewach, musiała poruszać się dużo wolniej niż jej bracia. W dodatku lekko utykała na jedną łapkę. Z powodu swojej niepełnosprawności Myszka Franciszka nie mogła już bawić się w te same zabawy, co wcześniej.

– Jesteś taka powolna! Idź sobie lepiej do domu! – krzyczały inne myszki, bawiąc się w berka. – Nie chcemy tu takiej łamagi! Nie lubimy cię, ty kaleko! – słyszała wielokrotnie.

Co czuła wtedy Myszka Franciszka? Jak myślicie? Myszce Franciszce było smutno. Prawie każdego wieczora, kiedy już mama gasiła światło i kładła swoje dzieci spać, mała myszka płakała w ukryciu.

– Dlaczego inne myszki śmieją się ze mnie? Czym sobie na to zasłużyłam? – myślała. – Tak bym chciała raz jeszcze pomachać temu podłemu Kotu przed nosem swoim ogonkiem. Czemu akurat mnie to nieszczęście spotkało? Dlaczego Kot Psot nie zranił kogoś innego?

Mała myszka zadręczała się tak każdego wieczora. W końcu szala goryczy się przelała. Franciszka postanowiła się nie poddawać i wymyślić jakiś sposób na to, żeby inne myszki chciały się z nią bawić...

Nasza mała bohaterka wymyśliła sobie, że nauczy się pięknie rysować. Codziennie po przedszkolu przez kilka godzin ćwiczyła pilnie swoje łapki, aby wykonywały dokładnie takie ruchy, jak chciała. Dzięki uporowi i ciężkiej pracy jej rysunki stawały się naprawdę niesamowite: jedne przedstawiały leśną polanę zalaną słońcem, inne mieszkańców Ciemnego Lasu, jeszcze inne zaczarowane krainy, których nikt nie widział. Franciszka postanowiła więc zorganizować w swoim przedszkolu wystawę rysunków. W ciemnej piwnicy zapalono całe mnóstwo świec, zaproszono gości i serwowano kawałki pysznego sera. Wszyscy byli oczarowani rysunkami Franciszki. Nawet jej przedszkolni koledzy mówili:

– Jakie niezwykłe obrazki! Nigdy nie widziałem takich miejsc! Gdzie je widziałas, Franciszko? Przecież ty prawie nie wychodzisz z domu!

Inni dodawali:

– Kwiaty, które malujesz, są takie cudowne! Czasami wydaje mi się, że pachną jak prawdziwe!

Albo:

– Jakie niezwykle słońce! Jakie olśniewające promyki!

Nagle wszystkim mysim przedszkolakom zrobiło się dziwnie głupio... Zrozumieli, że traktowali Franciszkę w sposób niewłaściwy. Że byli niesprawiedliwi w stosunku do niej. Myszki naradziły się między sobą i postanowiły przeprosić koleżankę. Szczupły szczurek Henio podszedł do Franciszki i powiedział:

– Przepraszamy cię za nasze zachowanie. Nie mieliśmy prawa tak podle cię traktować. Czy możesz nam opowiedzieć, jak to się stało, że taka mała myszka, i to w dodatku bez ogonka, potrafi namalować takie cudne dzieła?

Franciszka przyjęła przeprosiny i wytłumaczyła kolegom i koleżankom:

– Chociaż straciłam swój ogonek, nadal chcę się bawić z wami. Nie potrafię już tak szybko biegać, nawet chodzę powoli, ale przecież możemy razem robić wiele innych rzeczy! Siedząc w domu, nauczyłam się marzyć i rysować, stworzyłam te niezwykle krainy w swojej wyobraźni. Mogę was teraz nauczyć rysować, jeśli chcecie.

– Tak, tak, naucz nas! – rozległy się głośnie krzyki.

I od tej pory, chociaż Myszka Franciszka nie miała ogonka, zyskała wielu prawdziwych przyjaciół, z którymi miło spędzała czas. I wszyscy żyli długo i szczęśliwie.

21. REDAGOWANIE WIADOMOŚCI

Nasza percepcja zależy od wielu czynników, które mogą prowadzić do braku obiektywizmu w postrzeganiu różnych osób i wydarzeń.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

fakty i ich interpretacje ♦ stereotypy

CELE

- ♦ Wskazanie, dlaczego przekaz medialny może być subiektywny i stronniczy.
- ♦ Uświadomienie, że należy oddzielać fakty od ich interpretacji i że te same wydarzenia mogą być różnie interpretowane.

CZAS: 50–90 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 10–15 osób

MATERIAŁY: duże arkusze papieru i mazaki ♦ taśma do przyklejania kartek

PRZEBIEG

1. Podziel uczestników na dwie grupy.
2. Poproś jedną grupę, aby przygotowała pięciominutową scenkę, opartą na jakimś wydarzeniu, które dotyczy konfliktu między grupami pochodzącymi z różnych kultur lub reprezentującymi różne style życia. Może to być wydarzenie prawdziwe lub zmyślane.
3. Kiedy grupa będzie gotowa, wyjaśnij, że ma ona odegrać scenkę dla drugiej grupy, która wcieliła się w role reporterów telewizyjnych, przygotowujących relację z obejrzanego wydarzenia.
4. Po zakończeniu scenki poproś reporterów, aby wyszli z sali. Daj im kilka minut na zastanowienie się nad tym, co widzieli i przygotowanie swoich relacji dla wiadomości wieczornych. Nie mogą przy tym robić notatek ani komunikować się ze sobą.
5. Zapraszaj reporterów kolejno do sali. Każdy w ciągu 3 minut ma przekazać swoją relację. Zapisuj poszczególne relacje na osobnych kartkach. Reporterzy, którzy opowiedzą swoją wersję wydarzenia, mogą słuchać pozostałych relacji, ale nie wolno im niczego komentować.

6. Gdy wszystkie relacje zostaną zapisane, rozwiń kartki w sali.
7. Poproś uczestników, aby porównali sprawozdania.

PODSUMOWANIE

Zacznij od pytań do reporterów:

- ◆ Co było najłatwiejsze do zapamiętania i zrelacjonowania?
- ◆ Co było najtrudniejsze do zapamiętania i zrelacjonowania?
- ◆ Co robiliście, jeśli nie zapamiętaliście czegoś dokładnie?

Potem zapytaj aktorów:

- ◆ Czy reporterzy sporządzili dokładne relacje zdarzenia?
- ◆ Czy w relacjach reporterskich były jakieś znaczące przeoczenia?

Następnie zaproś wszystkich do dyskusji. Zapytaj:

- ◆ Czego oczekujesz od wiadomości? Czy tylko relacjonowania zdarzeń, czy także komentarzy, opinii i ocen?
- ◆ Czy reporterzy zawsze dają wyraźnie do zrozumienia, co jest faktem, a co komentarzem?
- ◆ Czy wiarygodne są wiadomości, które oglądamy w telewizji lub znajdujemy w serwisach internetowych?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ W razie potrzeby wskaż autentyczne informacje, które zostały przedstawione w sposób stronniczy lub subiektywny.
- ◆ Aby uatrakcyjnić ćwiczenie, możesz użyć dużej ramy wyobrażającej ekran telewizora i przedmiotu, który będzie atrapą mikrofonu.

WARIANTY

1. Reporterzy reprezentują różne stacje telewizyjne (np. lewicowe, prawicowe), redakcję tabloidu, plotkarski serwis internetowy itp. Relacjonują wydarzenia odpowiednio do tego, kogo lub co reprezentują. Podczas dyskusji porozmawiajcie o tym, jak relacje różnią się od siebie i czy różne punkty widzenia oraz formy przekazu mają na nie wpływ.
2. Zastanówcie się, jaki wpływ na charakter przekazu i jego rzetelność mają decyzje i właściciele mediów oraz ich powiązania z opcjami politycznymi.

22. REGUŁY GRY

Spółeczności oraz organizacje muszą mieć zasady regulujące ich funkcjonowanie i obowiązujące ich członków. Ale czy te zasady są sprawiedliwe w stosunku do wszystkich? Czy sprawiedliwie traktują mniejszości?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

relacje między większością i mniejszością ♦ potęga władzy ♦ wykluczenie mniejszości z dostępu do zasobów

CELE

- ♦ Wywołanie refleksji dotyczącej reguł obowiązujących w społeczeństwie oraz sytuacji większości i mniejszości.
- ♦ Zobrazowanie doświadczenia dyskryminacji.
- ♦ Doświadczenie władzy i bezsilności.

CZAS: w zależności od sytuacji (jest to ćwiczenie do wykonania podczas zbiórki na dowolny temat) ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kartki (etykietyki) w dwóch kolorach do przyklepiania do ubrania, np. żółte i zielone ♦ lista reguł (załącznik) zapisanych na dużym arkuszu papieru

PRZEBIEG

1. Rozdaj losowo żółte i zielone etykietyki. Poproś uczestników, żeby je nosili przez cały czas trwania ćwiczenia. Każdy może mieć tylko jedną etykietykę.
2. Umieść arkusz z zasadami w widocznym miejscu i wyjaśnij, że należy ich bezwzględnie przestrzegać.
3. Prowadź zbiórkę na dowolny temat.

PODSUMOWANIE

Zacznij od pytań o to, jak uczestnicy czuli się podczas gry, następnie przejdź do zagadnień odnoszących się do relacji występujących w realnym życiu:

- ♦ Jak to jest być „żółtym” lub „zielonym”?
- ♦ Co było najlepsze i najgorsze w byciu „żółtym” lub „zielonym”?
- ♦ Czy ktoś próbował wymienić się etykietyką?

- ◆ Jakie rodzaje dyskryminacji zdarzają się w społeczeństwie?
- ◆ Kto ma prawo ustalać reguły obowiązujące w społeczeństwie?
- ◆ Czy ZHP jest organizacją demokratyczną? Czy w waszej drużynie panują zasady demokratyczne?
- ◆ Co możecie zrobić, żeby promować demokrację w waszej lokalnej społeczności, w wymiarze regionalnym lub krajowym?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Przygotuj reguły tak, żeby znalazły odzwierciedlenie w toku prowadzonej zbiórki. Wyraźnie określ czas trwania ćwiczenia (np. godzina lub do końca spotkania). Uczestnicy nie powinni wyjść ze swoich ról przed przystąpieniem do podsumowania. Jeśli chcesz wyrażniej zaakcentować problem mniejszości, zorganizuj to tak, żeby większość miała etykiety żółte, a mniejszość zielone.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

1. Przyjrzyjcie się zasadom przyjętym w waszej drużynie. Czy są sprawiedliwe w stosunku do wszystkich? Kto je ustala?
2. Zastanówcie się, jak powinno wyglądać sprawiedliwe (lub idealne) społeczeństwo i co uniemożliwia osiągnięcie takiego stanu.

ZAŁĄCZNIK. PRZYKŁADOWE REGUŁY

OSOBY Z ZIELONYMI ETYKIETKAMI

- ◆ Nie mogą siedzieć na krzesłach.
- ◆ Nie mogą tworzyć grup większych niż dwuosobowe.
- ◆ Nie mogą pierwsze odzywać się do „żółtych”.
- ◆ Nie mogą korzystać ze sprzętu bez specjalnego pozwolenia.

OSOBY Z ŻÓŁTYMI ETYKIETKAMI

- ◆ Mają pierwszeństwo w korzystaniu z gier stolikowych.
- ◆ Mają pierwszeństwo w wyborze muzyki.
- ◆ Mają wolny dostęp do sprzętu.
- ◆ Jeśli przestrzegają reguł, na zakończenie spotkania otrzymują tabliczkę czekolady lub napój.

23. ŚCIEŻKA ROZWOJU

Wielokulturowy wymiar współczesnych społeczeństw nie jest zjawiskiem nowym. Jednak dziś nabiera nowego znaczenia wobec fali uchodźstwa i zwiększonej migracji ludności. Zjawiska te są przede wszystkim wynikiem globalnego kryzysu ekonomicznego, etnocentryzmu, agresywnego nacjonalizmu i prześladowań religijnych.

Ta gra pomaga uczestnikom zrozumieć, w jaki sposób bogate kraje europejskie poprzez podtrzymywanie braku równowagi w stosunkach Północ – Południe przyczyniają się do przemieszczania się ludności.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

wzajemna zależność między Północą i Południem ♦ stosunki ekonomiczne jako element przyczyniający się do rozpowszechniania zjawisk rasizmu i ksenofobii

CELE

- ♦ Zrozumienie wzajemnej zależności występującej między mieszkańcami Północy i Południa.
- ♦ Zrozumienie, że rasizm i ksenofobia to problemy ogólnoświatowe, do których przyczyniają się stosunki ekonomiczne.
- ♦ Zrozumienie faktu, że brak równowagi w stosunkach Północ – Południe zmusza ludzi do szukania lepszych warunków życia w innych krajach.

CZAS: 60–90 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: zasady gry (załącznik 1) ♦ plansza (powiększona, wykonana na podstawie załącznika 3) ♦ cztery pionki (kółka wycięte z kartonu) w różnych kolorach, np.: żółty, brązowy, zielony i niebieski ♦ kostka do gry ♦ karty działania (wykonane na podstawie załącznika 2 – najlepiej je powycinać i umieścić w małym pudełku) ♦ 70 ziaren fasoli lub kawałków makaronu służących jako żetony (zasoby rozdzielone między uczestników gry).

PRZEBIEG

1. Podziel uczestników na cztery drużyny. Jeżeli grupa jest mała, uczestnicy mogą grać indywidualnie.
2. Włóż kolorowe pionki do kapelusza i poproś przedstawiciela każdej drużyny, aby losował jeden. Dzięki temu przypadek zdecyduje o tym, kto jakim kolorem będzie grał.

3. Rozdziel fasolki. Drużyna grająca pionkiem żółtym dostanie 7 ziaren, a pozostałe drużyny po 21 fasolek (ten podział mniej więcej odpowiada podziałowi zasobów naturalnych pomiędzy krajami Północy i Południa).
4. Teraz jeden członek każdej drużyny rzuca kostką, aby ustalić, kto rozpocznie grę.
5. Wyjaśnij uczestnikom zasady gry (załącznik 1). Upewnij się, że wszyscy je zrozumieli. Rozpocznijcie grę.

PODSUMOWANIE

Na koniec gry poproś każdą drużynę, by przeanalizowała drogę, jaką pokonała, na jakich polach się zatrzymywała i co się wtedy działo. Jeśli na jakimś polu nie zatrzymała się żadna drużyna, odczytaj odpowiednią kartę działania, aby dowiedzieć się, co mogło się wydarzyć. Poprowadź dyskusję na temat odczuć i doświadczeń uczestników:

- ◆ Jak czuliście się w roli „żółtych”? Jakie to uczucie być „brązowymi”, „zielonymi” lub „niebieskimi”?
- ◆ Czy przedstawione tu zagadnienia i problemy występują w rzeczywistości?
- ◆ Kogo reprezentuje żółty pionek? A pozostałe?
- ◆ Czy żółty pionek reprezentuje tylko mieszkańców Północy?
- ◆ Czy pozostałe pionki reprezentują jedynie mieszkańców Południa?
- ◆ Kto czerpie korzyści z obecnego systemu na świecie – zarówno na Północy, jak i na Południu?
- ◆ Czy możemy mówić o jednym modelu rozwoju, który jest najlepszy dla wszystkich krajów i grup społecznych?
- ◆ Jakie są cechy charakterystyczne dominującego obecnie na świecie modelu rozwoju?
- ◆ Jakie są najczęściej spotykane przyczyny rasizmu i dyskryminacji? Czy uczciwe jest mówić, że imigranci przybywają do naszego kraju, aby zabrać nasze pieniądze i zasoby?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Na 49 polu drużyna grająca żółtym pionkiem może zmienić zasady w ustalony przez siebie sposób. Zakłada się, że najprawdopodobniej będzie chciała zmienić je na swoją korzyść. Może polecić pozostałym drużynom wrócić na start, zabrać im wszystkie fasolki, pozbawić je możliwości ruchu przez trzy następne kolejki.

Jeśli jednak zechce zmienić reguły tak, by gra była bardziej fair, wyjaśnij, że politycznie jest to bardzo trudne do przeprowadzenia i może wzbudzić w ich kraju wielkie społeczne niepokoje.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

1. Zróbcie listę rzeczy, które mogą poprawić sytuację ekonomiczną na Południu, np. zakup towarów pochodzących z uczciwego handlu, kampania nawołująca do zmian politycznych.

2. Sporządźcie listę rzeczy, które można zrobić, by polepszyć sytuację w waszym kraju, np. uczestniczyć w realizacji projektów lokalnych społeczności, wspierać lokalny mały biznes, bojkotować firmy, które postępują nieetycznie.
3. Zastanówcie się, co faktycznie wiecie o problemach poruszonych w grze. Jakie są źródła rzetelnej, obiektywnej informacji na ten temat?

ZAŁĄCZNIK 1. ZASADY GRY

W tej grze zasady nie są jednakowe dla wszystkich. Może się to wydawać niesprawiedliwe, ale to nie my je wymyśliliśmy – są one odzwierciedleniem rzeczywistości. Różnica polega na tym, że w grze przypadek decyduje o tym, kto gra jakim kolorem pionków, a w rzeczywistości o ograniczeniach i możliwościach rozwoju decydują czynniki historyczne, geograficzne, ekonomiczne i kulturalne.

Istota gry jest taka, jak w wielu grach planszowych:

- ◆ Drużyny kolejno rzucają kostką i przesuwają się o taką liczbę pól, jaką ona wskaże.
- ◆ Jeśli ktoś zatrzyma się na polu działania, musi wziąć odpowiednią kartę działania i postępować zgodnie z zamieszczoną na niej instrukcją.
- ◆ Instrukcje zapisane na białym tle dotyczą drużyny grającej żółtym pionkiem, a zapisane na ciemnym tle – pozostałych drużyn.
- ◆ Gdy w trakcie gry na danym polu działania stanie ktoś po raz pierwszy, musi przeczytać głośno obie części instrukcji. Kolejne drużyny na tym polu odczytują tylko część instrukcji odnoszącą się do nich.
- ◆ Jeżeli drużyna nie ma już fasolek, ponieważ wszystkie oddała, musi je pożyczyć od drużyny, która ma ich najwięcej, a potem najszybciej, jak to możliwe, oddać dług.
- ◆ Nie można zmieniać zasad gry, chyba że na karcie działania pojawi się odpowiednie polecenie.

ZAŁĄCZNIK 2. KARTY DZIAŁANIA

POLE 3. KOLONIZATORZY I KOLONIZOWANI

W przeszłości (a może także i teraz, tylko w inny sposób) twój kraj kolonizował lub podbijał inne państwa, dzięki którym zdobywał bogactwa i surowce. Zatem przesuwasz się o jedno pole do przodu i zabierasz jedną fasolkę każdej drużynie.

W przeszłości twój kraj był kolonizowany przez inne państwa, które zabierały wasze zasoby i surowce. Zatem wasza drużyna jest o krok dalej niż inni od celu rozwoju i musicie oddać jedną fasolkę drużynie grającej żółtym pionkiem.

POLE 7. ZDROWIE DLA ROZWOJU

W waszym kraju system opieki zdrowotnej jest na wysokim poziomie, zredukowano współczynnik umieralności niemowląt, wyeliminowano zagrożenie epidemiami, wzrosła średnia długość życia. Przesuwacie się o jedno pole do przodu.

Poziom waszej opieki zdrowotnej jest bardzo niski. Cholera, AIDS i inne choroby zakaźne, a także wysoki współczynnik umieralności niemowląt i malejąca średnia długość życia oddalają was od celu rozwoju. Cofacie się o dwa pola.

POLE 10. EKSPLOZJA POPULACJI

Przyrost naturalny w waszym kraju utrzymuje się na stałym, optymalnym poziomie. Cieszyacie się dobrym standardem życia. Posuwacie się o dwa pola do przodu.

Macie wysoki współczynnik przyrostu naturalnego i niski poziom wzrostu gospodarczego, dlatego stajecie wobec problemów obejmujących podstawowe potrzeby wielu ludzi. Cofacie się o dwa pola, oddalając się coraz bardziej od postępu i rozwoju.

POLE 12. WOJNA I PRZEMOC

Posiadacie silny przemysł zbrojeniowy. Sprzedaż broni do innych krajów sprawia, że stajecie się bogatsi. Pozostałe drużyny płacą wam po trzy fasolki i posuwacie się o jedno pole do przodu.

Wewnętrzne niepokoje społeczne, łamanie praw człowieka i związane z tym represje często prowadzą do wojny domowej lub wojny z sąsiednimi państwami. W konsekwencji mieszkańcy waszego kraju są wysiedlani lub sami szukają schronienia gdzie indziej. Aby zapewnić bezpieczeństwo, musicie utrzymywać wielką armię i wydatkować znaczną część budżetu na cele wojskowe. Dajecie dwie fasolki drużynie grającej żółtym pionkiem i tracicie dwie kolejkę.

POLE 16. MIEJSKA REWOLUCJA

Wasze miasta stały się znaczącymi centrami finansowymi i przemysłowymi. Znajdują w nich zatrudnienie i dobre warunki życia wielu fachowców, ludzi nauki i kultury. Posuwacie się o trzy pola do przodu.

Wyniszczenie, wyjąłowanie terenów wiejskich zmusiło wielu rolników do emigracji do miast, w wyniku czego powstały w nich ogromne obszary nędzy (dzielnice slumsów). Brak możliwości działania i perspektyw rozwoju powodują, że tracicie swoich najlepszych pracowników i naukowców, którzy emigrują do krajów, gdzie praca, płaca i warunki życia są lepsze. Cofacie się o dwa pola.

POLE 18. NADMIAR ŻYWNOŚCI I GŁÓD

Udoskonalanie produkcji żywności i sposobów jej przechowywania sprawia, że jest jej zawsze pod dostatkiem (choć niebezpieczeństwo stanowi masowe stosowanie polepszaczy żywności i konserwantów). Moglibyście posunąć się do przodu o jedno pole. Jednak musicie się borykać z problemem ogromnych nadwyżek żywności, z których część jest niszczone, aby nie zrujnować rynku. Dlatego zostajecie w miejscu.

Susza, upustynnianie, wyjąłwanie gleb i fakt, że sprzedajecie większość produkcji, aby spłacić krajowy dług, powiększają niedobory żywności, wzrasta głód. Traciecie kolejkę.

POLE 21. SZARA STREFA I UKRYTE BEZROBOCIE

Automatyzacja i restrukturyzacja przemysłu podnoszą poziom ukrytego bezrobocia. Musicie przeznaczyć środki na zasiłki dla bezrobotnych. Z tego powodu powinniście się cofnąć o jedno pole, ale ponieważ ogólne zyski z handlu rosną, zostajecie w miejscu.

Wasza baza produkcyjna jest przestarzała. Kryzys w przemyśle rolniczym sprawia, że rośnie liczba osób bez pracy i pracujących na czarno. Cofacie się o jedno pole.

POLE 24. EDUKACJA DLA ROZWOJU

Większość waszej populacji ma dostęp do szkół średnich i wyższych, co sprzyja rozwojowi. Czerpicie także zyski z umożliwiania osobom z innych krajów kształcenia się na waszych wyższych uczelniach, pobierając wysokie opłaty. Przyjeżdżają, ponieważ nie mają możliwości kształcenia się w swoim kraju, a później często zostają, aby swoimi zdolnościami, wiedzą i umiejętnościami wspierać waszą gospodarkę. Posuwacie się o jedno pole do przodu i otrzymujecie po jednej fasolce od pozostałych drużyn.

Analfabetyzm i niedostępność szkół średnich dla większości waszego społeczeństwa sprawia, że cofacie się o cztery pola.

POLE 27. DZIURA W ATMOSFERZE

Wasz przemysł niszczy środowisko, np. przez eksploatację zasobów naturalnych i emisję zanieczyszczeń spowodowaną szkodliwymi sposobami usuwania odpadów. W rezultacie warstwa ozonowa jest uszczuplona, klimat się zmienia i ma miejsce wiele innych katastrof, będących następstwem postępu. Chcąc chronić swoje środowisko, przenosicie najbardziej szkodliwe procesy produkcji do krajów biedniejszych i eksploatujecie ich zasoby naturalne. Posuwacie się o dwa pola do przodu.

Dotykają was katastrofy ekologiczne, będące rezultatem zniszczenia środowiska. Susze stają się coraz częstsze i dłuższe. Inne państwa osadziły w waszym kraju zatrujący środowisko przemysł i eksploatują wasze zasoby naturalne. Cofacie się o jedno pole.

POLE 30. REWOLUCJA TECHNICZNA

Rewolucja techniczna otwiera przed wami nowe możliwości rozwoju. Eksport nowych technologii przynosi duże zyski. Pozostałe drużyny dają wam po dwie fasolki i posuwacie się do przodu o jedno pole.

Rewolucja techniczna omija was. Cofacie się o trzy pola lub za trzy fasolki kupujecie nową technologię od drużyny grającej żółtym pionkiem.

POLE 34. WOLNY RYNEK

Gratulacje, wolny rynek zatriumfował nad wszystkimi ideologiami. Nie ma więcej przeszkód do waszego pełnego rozwoju. Posuwacie się o trzy pola do przodu.

Wolny rynek narzuca wam prawa. Szerzy się społeczna izolacja i marginalizacja sprzyjająca działalności ruchów radykalnych. Społeczne niepokoje i zamieszki spotykają się z represjami. To odstrasza zagranicznych inwestorów, tracicie następną kolejkę.

POLE 37. W KOŃCU ZAWSZE JEST MIĘDZYNARODOWY FUNDUSZ WALUTOWY

Międzynarodowy Fundusz Walutowy popiera waszą politykę gospodarczą i wspiera politykę inwestycyjną polegającą na wykupywaniu udziałów przedsiębiorstw i instytucji państwowych uboższych krajów, co jest przyczynkiem do ich „rozwoju”. Te przedsięwzięcia dostarczają wam korzyści materialnych. Pozostałe drużyny dają wam po dwie fasolki jako zysk z waszych inwestycji. Posuwacie się do przodu o dwa pola.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy narzuca wam zmiany strukturalne polityki gospodarczej. W konsekwencji musicie sprzedać państwowe przedsiębiorstwa. Wzrasta bezrobocie i duża część społeczeństwa żyje na skraju nędzy. Płacicie drużynie żółtej dwie fasolki jako odsetki waszego długu zagranicznego. Cofacie się o dwa pola.

POLE 39. DZIAŁANIA NA RZECZ GLOBALNEGO ROZWOJU

Musicie równo podzielić 1% fasolek, które w tej chwili posiadacie, pomiędzy wszystkie pozostałe drużyny (jeśli trzeba, przetnijcie ziarna). Włączacie się w ten sposób do działań na rzecz globalnego rozwoju i posuwacie się o jedno pole do przodu.

Otrzymujecie trochę fasolek od drużyny grającej żółtym pionkiem jako niskoprocentowany kredyt na rozwój. Jednak musicie się zgodzić na wydanie tych pieniędzy na „dobra i sprzęt” zakupione od kredytodawcy. Moglibyście posunąć się o jedno pole do przodu, ale ponieważ musicie zapłacić dwie fasolki jako odsetki waszego przeterminowanego długu drużynie żółtej, zostajecie tam, gdzie jesteście. I nie zapomnijcie zapłacić dwóch fasolek!

POLE 42. GLOBALNA KULTURA KOMUNIKOWANIA

Rozwój technologii komunikacyjnych i upowszechnienie elektronicznych środków przekazu informacji sprawiły, że wartości społeczne i kulturalne waszego kraju rozprzestrzeniają się na cały świat. Posuwacie się o dwa pola do przodu i dostajecie od każdej z pozostałych drużyn po jednej fasolce jako zapłatę za udostępnione wytwory waszej kultury.

Revolucja komunikacyjna oznacza, że wartości i wytwory zachodniej kultury coraz częściej przenikają do waszego społeczeństwa. Zaczynacie tracić tożsamość kulturową. Powszechnie pożądane w waszym kraju stają się modele społeczne i kulturowe dotychczas wam obce. Pozostajecie na swoim polu, siedząc przed telewizorem i tracicie następną kolejkę.

POLE 44. NOWE MIGRACJE, NOWE SEGREGACJE

Wzrost imigracji ludzi biednych z krajów Południa w poszukiwaniu lepszego życia zmusza was do wyasygnowania specjalnych środków, aby zająć się imigrantami przybywającymi do waszego kraju. Jeśli chcecie posunąć się do przodu o jedno pole, musicie dać każdej z pozostałych drużyn po jednej fasolce jako „pomoc”.

Wzrost migracji do krajów bogatej Północy wiąże się ze zjawiskiem opuszczania waszego kraju przez ludzi wykształconych, zdolnych i utalentowanych, którzy zdobywszy umiejętności i wiedzę w ojczyźnie, wykorzystują je w obcym kraju, gdyż tam mogą zarobić pieniądze. Cofnijcie się o trzy pola.

POLE 46. WYCINANIE LASÓW I GINĄCE GATUNKI

Wysoki poziom konsumpcji zmusza was do wykorzystywania rozmaitych zasobów znajdujących się w innych częściach naszej planety. To przyczynia się do znikania ogromnych połaci lasów, licznych gatunków zwierząt i roślin. Jeśli bierzecie pod uwagę interesy wszystkich grających grup, powinniście cofnąć się o kilka pól, rozdzielić wasze pieniądze, aby naprawić popełnione błędy i zmienić zasady gry. Ale ponieważ nie jest to sposób, w jaki się postępuje w świecie konkurencji i współzawodnictwa, oraz dlatego, że ciągle macie szansę na zmianę swojej polityki, posuniecie się do przodu o jedno pole.

Wasze zasoby naturalne są eksploatowane, a wasze państwo nie czerpie z nich zysków, które umożliwiłyby wam rozwój. Coraz więcej obszarów zamienia się w pustynię, zmienia się klimat i wzrasta głód. Staracie się zrobić wszystko, co możliwe, aby chronić środowisko, ale międzynarodowe instytucje krytykują waszą politykę w tej dziedzinie. Cofnijcie się o jedno pole i dajcie jedną fasolkę drużynie grającej złotym pionkiem.

POLE 49. NOWY PORZĄDEK

Teraz możecie zmienić zasady gry tak, abyście osiągnęli swój cel najszybciej, jak to możliwe. Jeśli inni gracze protestują lub chcą ingerować w nowy porządek, muszą oddać wam wszystkie swoje fasolki. Posuwacie się do przodu o dwa pola.

Spróbujcie przystosować się do nowych warunków i nie stawiajcie oporu. Przy odrobinie szczęścia nowy ład nie oddali was zbyt od celu rozwoju. Tracie następną kolejkę – potraktujcie to jako ostrzeżenie przed niedostosowaniem się do nowych reguł.

POLE 52. KRYZYS

Ryzyko głębokiej recesji gospodarczej jest poważnym zagrożeniem dla waszego modelu rozwoju. Jeśli nie chcecie zaczynać tej gry od zera, skorzystajcie z jedynej możliwości wyjścia z kryzysu, jaka wam została. Jest nią „wyciśnięcie ostatniej kropli” ze współzawodników i zabranie każdej drużynie dwóch fasolek, które symbolizują odsetki od długów. I aby nikt nie powiedział, że robicie wszystko dla własnych korzyści, cofnijcie się o jedno pole.

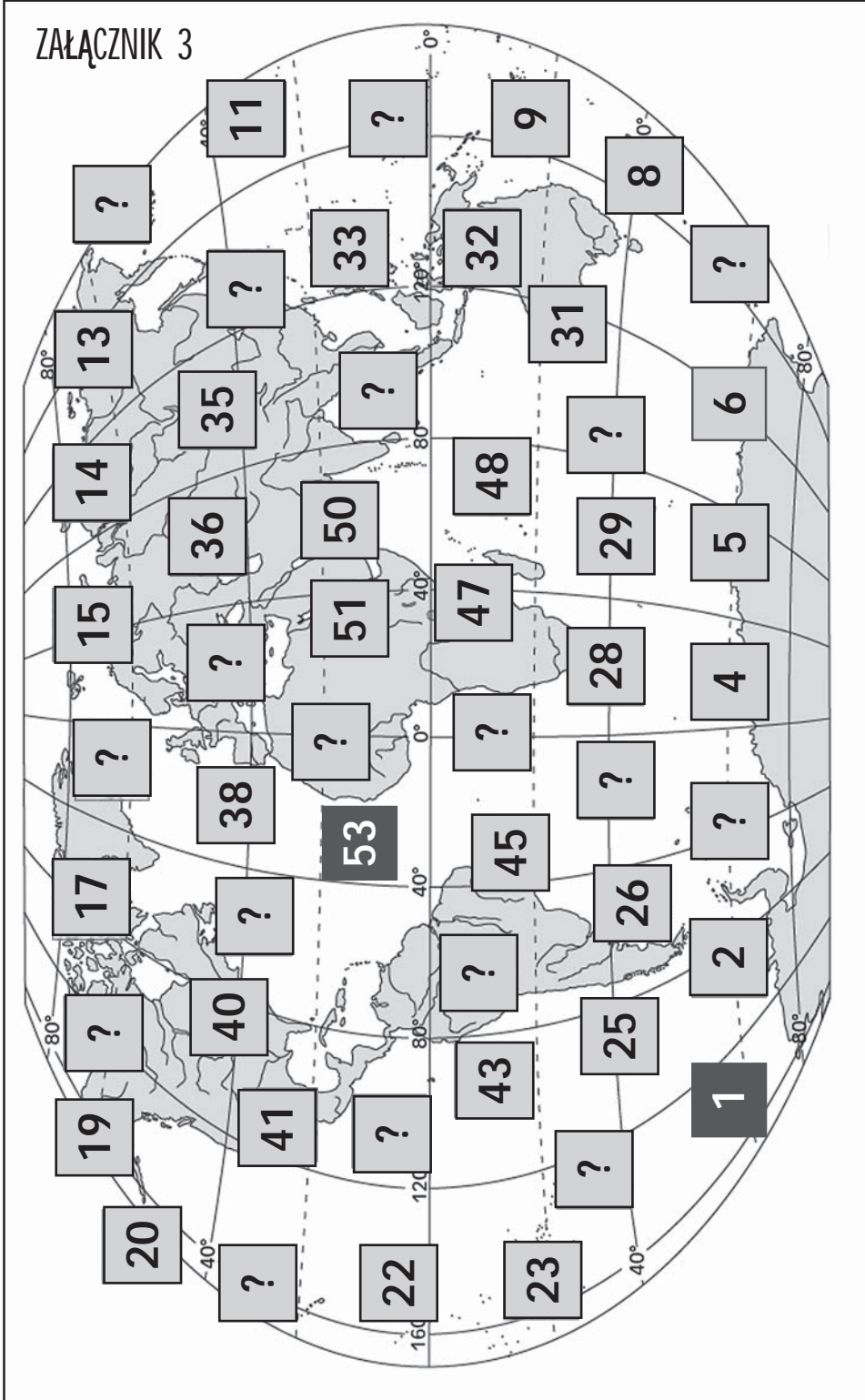
Spadek cen surowców naturalnych i wzrost stopy procentowej waszych długów powoduje poważną recesję gospodarczą. Cofacie się o dziesięć lat, co w tej grze oznacza, że zaczynacie od początku ścieżki rozwoju.

POLE 53. CEL ROZWOJU

Mieliście szczęście, że mogliście grać żółtym pionkiem. Osiągnęliście swój cel rozwoju. Z pewnością zostawiliście daleko w tyle pozostałe państwa. To wy posiadacie i kontrolujecie prawie wszystkie środki pieniężne i zasoby naturalne – niewiele z tego zostało dla innych. Wasze życie jest bardzo przyjemne. Jednak musicie liczyć się z wystąpieniem zagrożeń w przyszłości: zasoby naturalne znikają lub ulegają degradacji, powietrze i woda są zatrute, a ziemia zamienia się w pustynię. W wielu częściach świata pogłębia się problem głodu, rzesze imigrantów próbują uciec przed nędzą, aby dostać się do waszego wygodnego i postępowego świata. Mimo wszystko cieszą się waszymi osiągnięciami, dopóki możecie.

Jeśli graliście pionkiem innego koloru niż żółty, mieliście albo niewiarygodne szczęście, albo musieliście oszukiwać, aby dojść do tego etapu gry. Takie osiągnięcia są zarezerwowane dla nielicznych, szczególnie uprzywilejowanych – w naszej grze dla grających żółtym pionkiem. Aby wielu ludzi mogło osiągnąć ten poziom, konieczny byłby szerszy podział i tak już ograniczonych zasobów, a ci, którzy teraz cieszą się zyskami, musieliby większość z nich oddać. To jednak jest mało prawdopodobne, ponieważ to oni ustalają zasady gry.

ZAŁĄCZNIK 3

24. TROPIENIE RÓŻNORODNOŚCI

Wielokulturowość naszych społeczeństw wyraża się na wiele sposobów. Ślady innych kultur są wszędzie, wobec tego często ich nawet nie zauważamy. To ćwiczenie pozwoli nam wytropić ślady wielokulturowości w bliskim otoczeniu i spojrzeć z nowej perspektywy na ich społeczne znaczenie.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

współzależności kulturowe ♦ pozytywne wpływy innych kultur

CELE

- ♦ Uświadomienie wpływu innych kultur na nasze społeczeństwo.
- ♦ Poznanie pozytywnej wartości tych wpływów.

CZAS: część A – 30 minut ♦ część B – 120 minut ♦ część C – 60 minut (jeśli ma formę wystawy, trzeba zapewnić uczestnikom czas na jej przygotowanie) ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: część A – kartki, długopisy, duży arkusz papieru, mazaki w kilku kolorach ♦ część B – dyktafon, kamera, aparat fotograficzny, ew. aparat telefoniczny posiadający odpowiednie funkcje, kartki na notatki i długopisy ♦ część C – laptop z projektorem, aby obejrzeć przygotowane materiały

PRZEBIEG

CZĘŚĆ A. PLANOWANIE

1. Podziel uczestników na kilkusobowe zespoły.
2. Wyjaśnij, że zadaniem każdego zespołu jest zbadanie najbliższego otoczenia (wioski, osiedla, miejscowości), szukanie tam śladów innych narodowości, państw i kultur oraz zrobienie listy znalezisk. Najlepiej, aby grupy udokumentowały efekty swoich poszukiwań za pomocą zdjęć, filmów itp.
3. Aby przygotować grupy do wyjścia w teren, zróbcie burzę mózgów i ustalcie obszary, w których uczestnicy ćwiczenia mogą szukać „śladów”, np.:
 - ♦ **gastromia:** żywność i przyprawy z innych kultur, które są używane w lokalnej kuchni, restauracje serwujące potrawy innych narodów itp.,

- ◆ **ubrania i moda:** odzież szyta zagranicą dla krajowych producentów, odzież importowana, etniczne inspiracje w modzie i designie,
- ◆ **muzyka:** zagraniczne przeboje w stacjach radiowych i telewizyjnych, zagraniczna muzyka w miejscach publicznych (kawiarnie, puby i dyskoteki, koncerty wykonawców z innych krajów),
- ◆ **media:** zagraniczne programy i filmy w ramówce różnych stacji telewizyjnych,
- ◆ **język:** wyrazy obcego pochodzenia, których używamy na co dzień.

CZĘŚĆ B. TROPIENIE

4. Poproś uczestników ćwiczenia, żeby przeznaczili w nadchodzącym tygodniu co najmniej 2 godziny na szukanie w swoim otoczeniu śladów innych krajów i kultur.

CZĘŚĆ C. PREZENTACJA WYNIKÓW

5. Zaprezentowanie przez wszystkie zespoły efektów poszukiwań i krótkie podsumowanie znalezionych śladów.
6. Przygotowanie wystawy dokumentacji zebranej w czasie poszukiwań. Taka wystawa pozwoli ukazać całościowy efekt zbiorowej pracy, jaką wykonali uczestnicy ćwiczenia.

PODSUMOWANIE

Prezentacja efektów poszukiwań powinna zakończyć się dyskusją. Dla ułatwienia możesz zadać uczestnikom pytania:

- ◆ Czy coś was zaskoczyło?
- ◆ Jakie znaczenie ma to, że otacza nas tak wiele śladów innych kultur?
- ◆ Jak oceniacie fakt, że zwiększa się wiedza o innych kulturach i społeczeństwach, nawet jeśli jest tylko powierzchowna lub fragmentaryczna? Co daje nam ta wiedza? Jakie ograniczenia są z nią związane?
- ◆ Czy należy zachęcać społeczeństwo do poszerzania wiedzy o innych kulturach? Jak możemy to zrobić?
- ◆ Czy można wskazać reguły lub tendencje dotyczące znalezionych śladów?
- ◆ Czy jakieś kraje pozostawiły więcej śladów niż inne? Czym to jest spowodowane?

Na zakończenie dyskusji podkreśl, że:

- ◆ Żyjemy w świecie, w którym kraje powiązane są ze sobą różnymi zależnościami. W każdym społeczeństwie znajdziemy ślady innych kultur.
- ◆ Rewolucja technologiczna i komunikacyjna zapewnia nam ogromne możliwości wymiany wiedzy.
- ◆ Związki między różnymi kulturami i ich wzajemne wpływy wzbogacają te kultury.
- ◆ Wkład każdej kultury powinien być oceniany obiektywnie, a nie w kontekście kraju lub społeczności, z której pochodzi.

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Bardzo ważne jest, żeby uczestnicy byli zmotywowani do wykonania ćwiczenia. Możesz zachęcić ich do działania, porównując ich zadanie do pracy detektywów lub odkrywców tajemnic. Należy też podkreślić, że poszukiwanie śladów ma być zbiorowym wysiłkiem wszystkich członków grupy.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Możecie pokazać innym swoją wystawę dokumentującą ślady różnych kultur. Zaprosicie na wernisaż przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych i mediów, osoby pochodzące z innych krajów i różnych obszarów kulturowych.

Zwróć uwagę uczestników zajęć, że łatwo akceptuje się niektóre rzeczy pochodzące z innych kultur (np. żywność i napoje), ale często ludzie pochodzący z tych kultur nie są u nas mile widziani. Co myślicie, gdy wasz sąsiad ma niezrozumiałe dla was zwyczaje i nawyki?

25. UCHODŹCA

„Uchodźca chciałby mieć wasze problemy”. Co naprawdę wiemy o okolicznościach i problemach, które zmusiły kogoś do opuszczenia swojego domu, rodziny i pracy, do dalekiej i często niebezpiecznej podróży i zamieszkania w kraju, w którym nie jest mile widziany?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

problemy uchodźców ♦ empatia ♦ stereotypy, uprzedzenia i ksenofobia

CELE

- ♦ Zrozumienie rzeczywistości, z jaką stykają się uchodźcy i imigranci w krajach pochodzenia.
- ♦ Uświadomienie problemów, jakie mają uchodźcy w krajach, do których przybyli.
- ♦ Rozbudzenie uczuć solidarności i współczucia dla uchodźców i imigrantów w związku z ich sytuacją.

CZAS: 40–80 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna

MATERIAŁY: kartki i długopisy dla każdej grupy ♦ duży arkusz papieru i mazak

PRZYGOTOWANIA

1. Zapoznaj się z przyczynami, które skłaniają ludzi do imigracji i szukania azylu w innym kraju.
2. Przygotuj kartki z zapisanym początkiem historii (imię oraz pochodzenie uchodźcy czy imigranta powinno być dostosowane do aktualnej sytuacji lub okoliczności, w jakich przeprowadzasz grę).
3. Jeśli masz taką możliwość, skontaktuj się z imigrantem lub uchodźcą albo nawiąż kontakt z instytucją, która się nimi zajmuje.

PRZEBIEG

1. Przeczytaj głośno początek historii: „Miriam mieszka w naszym mieście i jest uchodźcą. Przyjechała dwa miesiące temu ze swojego kraju, w którym bała się o swoje życie z powodu prześladowań religijnych”.

2. Podziel uczestników na kilkusobowe zespoły. Każdy zespół ma za zadanie przedyskutować sytuację Miriam, a następnie napisać opowiadanie lub artykuł do gazety o tym, w jaki sposób dziewczyna opuściła swoją ojczyznę i jak wygląda jej życie, odkąd przyjechała do naszego kraju. W opisywanej historii należy uwzględnić następujące informacje:
 - ◆ Jak wygląda życie Miriam w naszym kraju?
 - ◆ Jakie trudności napotyka Miriam?
 - ◆ Jakie otrzymuje wsparcie (a może wcale go nie otrzymuje)?
 - ◆ W jaki sposób uczy się języka?
 - ◆ Czy może podjąć pracę i jaki jest to rodzaj pracy?
 - ◆ Czy łatwo jest jej żyć u nas?
 - ◆ Co Miriam sądzi o naszym społeczeństwie?
 - ◆ Co Miriam musiała zrobić, żeby dostać się do naszego miasta?
 - ◆ W jaki sposób podróżowała?
 - ◆ W jaki sposób zdobyła pieniądze na podróż?
 - ◆ Jakie były procedury administracyjne po przybyciu Miriam do naszego kraju?
 - ◆ Co pozostawiła za sobą?
3. Poproś zespoły o przedstawienie kolejno historii Miriam. Zapisz na dużym arkuszu najważniejsze sprawy wynikające z tych opowieści.

PODSUMOWANIE

Rozpocznij dyskusję od przedstawienia wniosków, do jakich doszły poszczególne grupy, układając historię Miriam. Wspólnie oceńcie, które elementy wymyślonych przez was historii są najbardziej prawdopodobne, a które zupełnie nierealne.

Możesz zadać pytania pomocnicze:

- ◆ Czy znacie kogoś, kto doświadczył lub doświadcza podobnego losu?
- ◆ Czy kiedykolwiek wyobrażaliście sobie, że coś takiego może także was spotkać?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

Bardzo ważne jest, aby prowadzący był dobrze przygotowany i posiadał rzetelne informacje dotyczące problemu uchodźców. Może bowiem zostać zapytany przez uczestników o konkretne fakty związane z aktualną sytuacją.

WARIANTY

1. Zamiast opisywać historię uchodźcy, zespoły mogą przedstawić wyjazd Miriam z jej kraju i przyjazd do waszego miasta w formie inscenizacji.
2. Możecie zaprosić na zajęcia uchodźcę lub imigranta, który zamieszkał w waszej miejscowości. Poproście go o krótką opowieść o tym, dlaczego opuścił swoją ojczyznę, w jaki sposób podróżował i co się wydarzyło w czasie drogi. Następnie zorganizujcie sesję pytań i odpowiedzi.

- ◆ Jeśli niemożliwe jest znalezienie w waszym otoczeniu takiej osoby, można przeczytać lub opowiedzieć prawdziwą historię imigranta lub uchodźcy.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Zastanówcie się, co możecie zrobić, aby wesprzeć uchodźców i imigrantów w swoim mieście, a także – bardziej ogólnie – jakiego rodzaju wsparcia potrzebują uchodźcy, aby zintegrować się z nową społecznością. Podejmijcie takie działanie.

26. W NASZYM BLOKU

Postawa rasistów doprowadza nie tylko do brutalnych ataków na obcokrajowców czy uchodźców, ale także do dyskryminacji w kwestii zamieszkania i zatrudnienia oraz w innych aspektach życia codziennego.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

konflikty między ludźmi różnych kultur ♦ rozwiązywanie problemów

CELE

- ♦ Analiza naszej postawy wobec ludzi z innych krajów, grup społecznych i kulturowych.
- ♦ Poznawanie strategii rozwiązywania problemów.
- ♦ Zastanowienie się nad granicami tolerancji.
- ♦ Zastanowienie się nad związkiem między dyskryminacją a konfliktem interesów.

CZAS: 50–60 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 10–25 osób

MATERIAŁY: karty ról (załącznik 1) ♦ wskazówki do znalezienia rozwiązania (załączniki 2 i 3) ♦ długopisy i kartki do notowania dla obserwatorów

PRZEBIEG

1. Przeczytaj głośno poniższy tekst: „W waszym bloku jedno z mieszkań zostało wynajęte grupie studentów obcokrajowców. Młodzi cudzoziemcy często urządają głośne imprezy z udziałem licznych gości. Niektórzy sąsiedzi, zwłaszcza mieszkający tuż obok obcokrajowców, są zirytowani i narzekają na hałas, jaki robią studenci i ich koledzy, także w nocy. Problemem jest również fakt, że studenci nie dbają o porządek w budynku. Sąsiedzi zwołali zebranie, aby rozwiązać ten problem”.
2. Wybierz ochotników do odegrania ról sąsiadów. W zaproponowanym wariantcie potrzebne jest do tego dziewięć osób. Reszta uczestników zostaje obserwatorami.
3. Rozdaj ochotnikom karty ról, a każdemu z obserwatorów daj kartkę na notatki i długopis. Aktorzy otrzymują 5 minut na zaznajomienie się ze swoimi rolami. Przypomnij, że celem inscenizacji jest znalezienie rozwiązania problemu, a nie popis gry aktorskiej. Następnie zacznijcie odgrywanie ról.

4. Po 10 minutach dyskusji, nie zakłócając jej przebiegu, rozdaj odgrywającym role kartki ze wskazówkami do znalezienia rozwiązania. Pozwól na odgrywanie ról przez kolejne 10 minut. Jednak jeśli uznasz to za konieczne, możesz przerwać wcześniej lub przedłużyć inscenizację.

PODSUMOWANIE

Najpierw na forum całej grupy przeprowadź dyskusję dotyczącą inscenizacji. Wykorzystaj poniższe pytania:

- ◆ Co zanotowali obserwatorzy i jakie były ich wrażenia z tego, co działo się w czasie odgrywania ról?
- ◆ Jak się czuli aktorzy? Czy trudno było wcielić się w rolę? Co okazało się najtrudniejsze, a co najłatwiejsze?
- ◆ Czy uczestnicy zauważyli różnicę w dyskusji pomiędzy pierwszym a drugim etapem, tzn. po tym jak otrzymali wskazówki do znalezienia rozwiązania?
- ◆ Jakich argumentów używano w dyskusji i czy były one racjonalne (oparte na faktach) czy emocjonalne?
- ◆ Czy łatwiej było znaleźć argumenty za czy przeciw studentom?
- ◆ Skąd sąsiedzi czerpali argumenty?
- ◆ Czy problem został rozwiązany i czy wszyscy byli zadowoleni?
- ◆ Czy rozwiązanie było sprawiedliwe, czy jedna ze stron musiała zgodzić się na większe ustępstwa niż druga?
- ◆ Jakie inne rozwiązania były możliwe?

W drugiej części dyskusji zajmijcie się odniesieniami do sytuacji z codziennego życia:

- ◆ Czy podobne sytuacje zdarzają się w rzeczywistości? Jakie są podobieństwa i różnice? Czy w scenariuszu coś zostało wyolbrzymione?
- ◆ Jakie określenia odzwierciedlają postawy powszechne w naszym społeczeństwie?
- ◆ W obliczu konfliktu angażującego ludzi z różnych kręgów kulturowych szukamy rozwiązania, które wszystkich satysfakcjonuje, czy raczej próbujemy narzucić nasz punkt widzenia i lekceważymy tych, którzy myślą lub czują inaczej niż my?
- ◆ Czy podobne konflikty faktycznie są związane z różnicami kulturowymi, a nie z prywatnymi lub ekonomicznymi interesami?
- ◆ Czy ktoś z was uczestniczył w podobnym konflikcie? Jakie były jego przyczyny?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Uważnie obserwuj przebieg inscenizowanej dyskusji. Możesz zdecydować, że nie ma potrzeby wykorzystania wskazówek do znalezienia rozwiązania.
- ◆ Weź pod uwagę, że są dwa rodzaje tych wskazówek: karta nr 1 dla przewodniczącego i karta nr 2 dla pozostałych graczy. To, kto otrzyma kartę nr 1, będzie zależało od przebiegu inscenizowanej dyskusji do momentu rozdania wskazówek. Jeśli zdecydowano już demokratycznie, że konkretna osoba będzie przewodniczyć spotkaniu, daj kartę nr 1 tej osobie. W innym przypadku daj ją przewodniczącemu komitetu mieszkańców.

- ◆ Rozwiązywanie konfliktów i podejmowanie decyzji to trudne procesy. Wymagają komunikatywności, wrażliwości na potrzeby innych i wyobraźni oraz rzetelnego zbadania problemu. Strony konfliktu powinny racjonalnie dowodzić swoich racji i szukać podstaw do wzajemnego porozumienia. Niestety, zbyt często dyskutanci wypracowują kompromis, mają wrażenie, że więcej tracą, niż zyskują.
- ◆ W podsumowaniu dyskusji podkreśl, że należy odróżnić postawę, jaką przyjmujemy wobec obcokrajowców lub mniejszości, od stanowiska, jakie zajmujemy wobec codziennych problemów, wymagających komunikatywności i umiejętności nawiązywania kontaktu z innymi ludźmi.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Zapytaj uczestników, jakie kroki (w świetle tego, czego dowiedzieli się dzięki tej grze) można podjąć, aby polepszyć stosunki między różnymi grupami społeczności lokalnej. Pojmijcie odpowiednie działania.

ZAŁĄCZNIK 1. KARTY RÓL

MŁODY OBCOKRAJOWIEC

Mówisz bardzo dobrze w języku kraju, w którym mieszkasz. Rozumiesz ten język, ale nie rozumiesz, dlaczego twoi sąsiedzi są zdenerwowani. Uważasz, że ty i przyjaciele twojego współlokatora zachowujecie się zupełnie normalnie. W żadnym przypadku nie opuścisz wynajmowanego mieszkania.

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU MIESZKAŃCÓW

Twoje mieszkanie jest daleko od tego, w którym mieszkają studenci. Osobiście w niczym ci oni nie przeszkadzają. Jednak nie lubisz obcokrajowców i nie chcesz, aby mieszkali w twoim bloku.

MŁODA KOBIETA (25–30 LAT)

Mieszkasz sama i boisz się studentów obcokrajowców, ponieważ wydają ci się dziwni i inni. Wolałabyś, aby zamiast nich zamieszkała w twoim sąsiedztwie jakaś spokojna, miła rodzina.

MŁODY CHŁOPAK

Jesteś także studentem. Nie masz wyrobionej opinii o tym problemie, ale chciałbyś się wprowadzić do mieszkania, w którym teraz mieszkają studenci obcokrajowcy.

UCHODŹCA

Także jesteś obcokrajowcem, ale z innego kraju niż studenci. Mieszkasz w tym bloku już kilka lat. Ty i twoja rodzina nie macie wiele wspólnego ze współmieszkańcami bloku. Nigdy nie miałeś z nikim problemów, mimo że czujesz się raczej wyizolowany.

PARA STARSZYCH LUDZI

Sami wiele przeżyliście w przeszłości. Jesteście świadomi problemów, jakie zmuszają ludzi do opuszczenia swojej ojczyzny i zamieszkania w innym kraju. Wspieracie organizację, która niesie pomoc krajom rozwijającym się.

BEZROBOTNY SĄSIAD

Zdecydowanie nie zgadzasz się z polityką, która zezwala obcokrajowcom przyjeżdżać do twojego kraju, mieszkać i pracować w nim. Uważasz, że cudzoziemcy powinni zjawiać się tu tylko w charakterze turystów.

WŁAŚCICIEL BUDYNKU

Młodzi obcokrajowcy zawsze w terminie opłacali czynsz, więc nie chciałbyś stracić zysków z tego mieszkania. Ale nie za bardzo lubisz obcych i ten konflikt postrzegasz jako możliwość podniesienia studentom czynszu. Z drugiej jednak strony rozważasz możliwość wynajęcia im innego mieszkania na peryferiach miasta.

OBSERWATOR

Uważnie śledzisz dyskusję i sporządzasz notatki, które wykorzystasz w rozmowie po zakończeniu inscenizacji. Powinieneś zanotować:

- ◆ Czy uczestnicy inscenizowanej dyskusji szanują fakt, że każdy ma prawo głosu. Czy ktoś przerywa wypowiedzi innych? Czy ktoś próbuje mówić równocześnie? Czy ktoś próbuje narzucić swój punkt widzenia?
- ◆ Czy ktoś próbuje przewodzić i prowadzić spotkanie?
- ◆ Jakiego rodzaju argumentów używają uczestnicy?
- ◆ Czy coś się zmieniło w postawie i zachowaniu uczestników po otrzymaniu wskazówek do znalezienia rozwiązania?

ZAŁĄCZNIK 2. KARTA 1. WSKAZÓWKI DO ZNALEZIENIA ROZWIĄZANIA

Ta karta jest przeznaczona dla osoby prowadzącej spotkanie. Jeśli wcześniej nikt nie został demokratycznie wybrany na przewodniczącego, karta powinna być wręczona przewodniczącemu komitetu mieszkańców.

- 1. Przewodniczący spotkania.** Zostałeś demokratycznie wybrany, aby prowadzić spotkanie, więc kontynuuj swoje zadanie. Kieruj się poniższymi wskazówkami.
- 2. Przewodniczący komitetu mieszkańców.** Ponieważ do tej pory nikt nie został wybrany na przewodniczącego spotkania, zasugeruj, że dla dobra sprawy należy demokratycznie zdecydować, kto nim będzie. Zaproponuj siebie z racji swojej funkcji przewodniczącego komitetu mieszkańców. Jeśli pozostali się zgodzą, zatrzymaj tę kartę i postępuj według zawartych tu wskazówek. Jeśli ktoś inny zostanie wybrany, przekaż mu tę kartę, a weź tę, którą on dostał.

Twoim zadaniem jest utrzymywać porządek i prowadzić zebranie. Upewnij się, czy:

- ◆ Każdy ma możliwość wypowiedzenia się.
- ◆ Uczestnicy dyskusji przestrzegają ustalonej kolejności zabierania głosu.
- ◆ Jeśli to konieczne, ustal limit czasu na każdą wypowiedź i nie pozwalaj go przekroczyć.
- ◆ Nie pozwól na używanie obelżywych słów i pilnuj, aby dyskutanci wypowiadali się na temat.
- ◆ Postaraj się podtrzymywać dyskusję i utrzymywać pozytywną atmosferę.
- ◆ Naprowadzaj zebranych na właściwy trop.

ZAŁĄCZNIK 3. KARTA 2. WSKAZÓWKI DO ZNALEZIENIA ROZWIĄZANIA

Tę kartę należy wręczyć wszystkim uczestnikom spotkania oprócz przewodniczącego.

Zastanów się, co możesz zrobić w ramach swojej roli, aby znaleźć rozwiązanie:

- ◆ Słuchaj uważnie innych i szanuj prawo każdego do wypowiedzenia się.
- ◆ Staraj się odnosić swoje wypowiedzi do tego, co zostało powiedziane wcześniej.
- ◆ Kiedy nadejdzie twoja kolej, zacznij od podsumowania wypowiedzi poprzedniej osoby.
- ◆ Staraj się odróżniać fakty od opinii i ocen.
- ◆ Nie zmieniaj tematu dyskusji, trzymaj się istoty sprawy, skup się na problemie studentów i potrzebie znalezienia rozwiązania, nie wprowadzaj innych faktów, opinii czy dodatkowych pomysłów.

27. WYSPA

Na przestrzeni dziejów wszystkie społeczeństwa adaptowały i zapożyczały od siebie różne elementy. Kiedy spotykają się odmienne kultury, pojawia się szansa na wzajemne korzyści. Dlatego spróbujmy porzucić uprzedzenia i etnocentryzm.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

tolerancja i szacunek ♦ współistnienie różnych kultur

CELE

- ♦ Uświadomienie, w jaki sposób kultura wpływa na nasze życie i światopogląd.
- ♦ Pokazanie, jak ludzie z różnych kultur porozumiewają się i wzajemnie na siebie oddziałują.
- ♦ Zbadanie kulturowych tabu i granic tolerancji.
- ♦ Ukazanie możliwości, jakie mogą się przed nami otworzyć jako rezultat współpracy międzykulturowej.

CZAS: 60–90 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: 10–16 osób

MATERIAŁY: część A. Do tworzenia własnej kultury przez grupę: długopisy ♦ kartki ♦ opis gry dla każdego plemienia ♦ część B. Do przeprowadzenia spotkania: napoje ♦ kubki ♦ ciasteczka w ilości wystarczającej dla każdego uczestnika ♦ część C. Do poszukiwań: mapa pokazująca lokalizację schowanych balonów pocięta na cztery części ♦ pięć okrągłych czerwonych balonów ♦ trzy dodatkowe balony (każdy innego kształtu i koloru, np. okrągły żółty, podłużny zielony, podłużny niebieski) ♦ dwa balony podobne do siebie, ale inne od pozostałych, schowane w sekretnym miejscu ♦ sznurek do związania balonów ♦ taśma do przyklejenia balonów do ściany ♦ skrzynka z narzędziami zawierająca pinezki, nożyczki, czerwony mazak, taśmę oraz inne potrzebne i niepotrzebne przybory

PRZYGOTOWANIA

Ta gra wymaga starannych przygotowań. Zanim ją rozpocznesz, przeczytaj uważnie całą instrukcję, aby mieć jasny obraz tego, co mają zrobić uczestnicy. Przed rozpoczęciem zajęć:

1. Schowaj w odpowiednim miejscu dwa specjalne balony (nie nadmuchuj ich).
2. Narysuj mapę, która pozwoli odnaleźć miejsce ukrycia balonów. Potnij ją na cztery części (upewnij się wcześniej, że miejsce ukrycia balonów nie może zostać zlokalizowane już za pomocą dowolnych dwóch lub trzech części mapy).

3. Dwa kawałki mapy w trakcie gry dasz plemieniu Z. Pozostałe dwie części mapy zwiń i włóż po jednej do każdego z dwóch balonów, które dasz plemieniu Y.
4. Nadmuchaj osiem kolorowych balonów (pięć okrągłych czerwonych, jeden okrągły żółty, jeden podłużny zielony, jeden podłużny niebieski) i zwiąż je sznurkiem tak, aby można było spuścić z nich powietrze, nie uszkadzając ich.
5. Przyklej taśmą cztery czerwone balony do ściany w jednym końcu sali (na wybrzeżu, gdzie mieszka plemię Z), pozostałe cztery balony (w tym dwa z fragmentami mapy w środku) przymocuj do ściany w przeciwległym końcu (na wzgórzach, gdzie mieszka plemię Y).
6. Pudełko z narzędziami postaw na środku sali. Nie informuj, które narzędzia przydadzą się w grze – o tym uczestnicy zdecydują sami w trakcie tworzenia swojej kultury i jej zasad. Dodaj także inne przedmioty, jeśli uważasz, że mogą być przydatne, np. szkło powiększające, jeśli mapa jest bardzo mała, latarkę, jeżeli mapa jest schowana w zaciemnionym miejscu, klucz do otwarcia pudełka, w którym ukryta jest mapa itp.

PRZEBIEG

Gra składa się z trzech części. W części A oba plemiona uczą się swojej kultury, w części B plemiona spotykają się i uczą się porozumiewać ze sobą w swoich językach, w części C plemiona szukają balonów.

1. Podziel uczestników na dwie grupy i przeczytaj im opis gry (załącznik 1).

CZĘŚĆ A. PLEMIONA POZNAJĄ SWOJĄ KULTURĘ I TWORZĄ WŁASNE JĘZYKI

2. Grupy zajmują miejsca w przeciwległych krańcach pomieszczenia (symbolizujących terytory, które zamieszkują – wzgórze i wybrzeże).
3. Daj każdemu plemieniu opis gry (załącznik 1) i długopisy oraz kartki do sporządzania notatek.
4. Grupy wymyślają nazwę swojego plemienia, uczą się zasad swojej kultury i tworzą swój język. Mają na to 20 minut.

CZĘŚĆ B. SPOTKANIE

5. Plemię Y otrzymuje ciasteczka i kubki, a plemię Z napoje i talerzyki.
6. Obie grupy spotykają się na środku pomieszczenia (reprezentującym terytorium neutralne). Jest to dla nich szansa nauczenia się wzajemnego porozumiewania i współpracy podczas dzielenia się jedzeniem i napojami.

7. Wyjaśnij, że od tej chwili zaczyna się gra symulacyjna. Każdy uczestnik zajęć odgrywa swoją rolę, tzn. musi używać języka swojego plemienia i przestrzegać zasad określonych w jego kulturze.

CZĘŚĆ C. POSZUKIWANIE BALONÓW

8. Kolejna część gry trwa ok. 30 minut. Plemię Z może podjąć z plemieniem Y negocjacje w sprawie drugiej połówki mapy i starać się odnaleźć potrzebne mu lekarstwo (dwa ukryte nienadmuchane balony).

PODSUMOWANIE

Zacznij od rozmowy na temat przebiegu gry. Następnie zapytaj, czego uczestnicy nauczyli się podczas niej i jak stanowiąca fabułę gry symulacja odnosi się do prawdziwego życia:

- ◆ Czy trudno było posługiwać się wymyślonymi językami?
- ◆ Jak porozumiewaliście się podczas poszukiwań? Używaliście tylko jednego czy obu języków? A może porozumiewaliście się w inny sposób? Czy powstawały z tego powodu jakieś nieporozumienia?
- ◆ Jak rozwiązaście problem „otwarcia” balonów plemienia Y? Kto to zrobił? Jak to jest złamać kulturowe tabu?
- ◆ Jakie kulturowe tabu występują w naszym społeczeństwie? Jaka jest ich funkcja?
- ◆ Czego, pochodzącego z innych kultur czy kontynentów, używamy w naszym codziennym życiu?
- ◆ Czy możemy sobie wyobrazić, że w codziennym życiu korzystamy tylko z tego, co pochodzi z naszego kraju lub z naszej kultury?
- ◆ Czy twoja kultura jest dla ciebie ważna? Dlaczego?
- ◆ Co przeszkadza nam w zrozumieniu innych kultur?
- ◆ Czy potraficie wskazać przykłady (z przeszłości lub teraźniejszości) dwóch kultur, które dostosowały się do siebie, zyskując na tym obustronnie?
- ◆ W dzisiejszym świecie jest wiele konfliktów wywołanych różnicami kulturowymi. Wybierzcie jeden z tego rodzaju przykładów i zastanówcie się, co spowodowało ten konflikt. Co ludzie tracą, otwierając swoją kulturę dla innych? Co mogą zyskać w ten sposób?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

SPOTKANIE

Dając jednemu plemieniu ciastka, a drugiemu napoje, stwarzasz im możliwość nauczenia się wzajemnie swoich języków. Uczestnicy będą musieli się porozumieć, jeśli zechcą podzielić się dobrami w sposób satysfakcjonujący obie strony.

POSZUKIWANIA

Poszukiwania zależą przede wszystkim od umiejętności negocjacji i temperamentu uczestników. Jeśli gra utknie w miejscu, możesz interweniować za pomocą podpowiedzi.

Przebieg poszukiwań powinien wyglądać tak:

Plemię Z otrzymuje dwa kawałki mapy. Po chwili uczestnicy z plemienia Z zauważają kawałki papieru w balonach plemienia Y. Następnie orientują się, że jest możliwe uszaniewanie balonów plemienia Y i odzyskanie ukrytych w nich fragmentów mapy. Można to zrobić, rozwiązując balony, wypuszczając z nich powietrze, a potem znowu nadmuchując je. Jednak członkowie plemienia Z będą musieli umiejętnie negocjować, aby przekonać do tego plemię Y. Ktoś będzie musiał złamać kulturowe tabu dotyczące dotykania balonów, a plemię Y może postawić warunki – np. zażądać tego, żeby przedstawiciel plemienia Z miał pomalowany na czerwono nos i dreptał w kółko. To będzie jeszcze jedno tabu do przełamania.

Początkowo może się wydawać, że plemię Y nie skorzysta na tym, że pomoże plemieniu Z, ponieważ plemię Z ma tylko czerwone balony, a plemię Y już ma jeden taki (a członkom plemienia Y zależy przede wszystkim na różnorodności posiadanych balonów). Jednak pod koniec gry okaże się, iż plemię Y także może zyskać, gdyż mapa prowadzi do miejsca ukrycia dwóch balonów nowego rodzaju i plemię Z, które je odnajdzie, może się nimi podzielić.

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Współistnienie różnych kultur wymaga stałej edukacji międzykulturowej. Może mieć ona różne formy. Zastanówcie się, co możecie zrobić w tej dziedzinie w waszej społeczności. Może będzie to ciekawa wystawa fotograficzna, festiwal muzyczny, prezentacja kuchni różnych narodów albo turniej gier i zabaw z całego świata.

ZAŁĄCZNIK. OPIS GRY

Na wyspie żyją dwa plemiona. Plemię Y mieszka w wyżynnym, pagórkowatym regionie, plemię Z na wybrzeżu. Oba plemiona bardzo rzadko kontaktują się ze sobą – mają inny język i odmienną kulturę, jednak dla obu szczególnie znaczenie mają balony. Dla ludzi z plemienia Y różnorodność balonów ma wielką wartość ze względów religijnych. Starają się zebrać jak najwięcej rozmaitych balonów, o różnych kształtach i kolorach. W plemieniu Z ceni się przede wszystkim okrągłe czerwone balony, które używane są do celów leczniczych.

Niedawno członkowie plemienia Z zaczęli cierpieć na dziwną chorobę, na którą, jak głosi legenda, jest tylko jedno lekarstwo – niezwykle rzadki rodzaj balonu, występujący wyłącznie w nieznannej części wyspy. Podobno istnieje stara mapa, która może wskazać drogę do miejsca, gdzie jest poszukiwany balon. Niestety, plemię Z ma tylko jej połowę. Legenda mówi, że drugą połowę zdobyło przed laty plemię Y.

Celem gry dla plemienia Y jest ochrona posiadanych balonów, a dla plemienia Z znalezienie potrzebnego lekarstwa (balonu). Jednak, tak jak w codziennym życiu, uczestnicy mogą odkryć inne nieoczekiwane rozwiązania.

28. ZABAWY Z CAŁEGO ŚWIATA

Zabawa to nieodzowny element dzieciństwa, niezależnie od kraju zamieszkania, pochodzenia etnicznego, religii, warunków życia dzieci, a także tego, czy są one biedne czy bogate.

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

prawa człowieka ♦ prawa dziecka

CELE

- ♦ Zaprezentowanie różnic i podobieństw między dziećmi z całego świata.
- ♦ Pokazanie dzieciom, że prawa zapisane w Konwencji o Prawach Dziecka, w tym również prawo do zabawy, w naturalny sposób przysługują wszystkim dzieciom na świecie.

CZAS: ok. 60 minut ♦ Liczba uczestników: 10–30 osób

MATERIAŁY: gry z różnych krajów (załącznik) ♦ najkrótsza wersja Konwencji o Prawach Dziecka (załącznik na s. 76)

PRZEBIEG

1. Wyjaśnij uczestnikom zajęć, że dzieci na całym świecie znają rozmaite bardzo ciekawe gry i zabawy.
2. Przedstaw dzieciom gry pochodzące z innych krajów. Zagrajcie w nie (przykładowe gry i zabawy w załączniku). Na przygotowanej wcześniej mapie lub globusie dzieci pokazują kraj, z którego pochodzą kolejne gry i zabawy.
3. Zapytaj dzieci, którą z lubianych przez nie gier zaproponowałyby rówieśnikom z innych krajów. Zagrajcie w tę grę.
4. Podziel uczestników na dwie grupy. Jedna grupa na chwilę opuszcza salę. W tym czasie przedstaw drugiej grupie zasady zupełnie nowej dla wszystkich gry. Kiedy pierwsza grupa wróci, reszta uczestników tłumaczy jej członkom zasady nowej gry – robi to bez użycia słów. W ten sposób można przekonać się, że język nie jest najważniejszy przy wspólnej zabawie.

PODSUMOWANIE

Zapytaj dzieci:

- ◆ Czy któraś gra podobała wam się bardziej niż inne? Dlaczego? Co sprawia, że zabawa jest ciekawa?
- ◆ Czy chcielibyście poznać więcej gier i zabaw rówieśników z innych krajów?
- ◆ Wszystkie dzieci mają prawo do zabawy. Jest ono zapisane w Konwencji o Prawach Dziecka (przedstaw uczestnikom skróconą wersję tego dokumentu zamieszczoną w załączniku na s. 76). Jak myślicie, dlaczego w Konwencji zostało wymienione prawo dzieci do zabawy?
- ◆ Czy ostatnie zadanie było trudne? Czy potrafilibyście nauczyć dzieci z innych krajów waszych gier i zabaw, nawet gdybyście nie znali języka, którym się one posługują? W jaki sposób moglibyście to zrobić?

PROPOZYCJE KONTYNUACJI TEMATU

Podobne zajęcia można przeprowadzić, wykorzystując piosenki z różnych części świata lub różnych regionów kraju.

ZAŁĄCZNIK. PRZYKŁADOWE GRY

Zakryj uszy (zabawa z Korei)

Zabawę tę uwielbiają zarówno dzieci, jak i dorośli. Może się w nią bawić dowolna liczba osób. Uczestnicy siadają w kole i wybierają prowadzącego, który zakrywa sobie uszy rękami. Osoba siedząca po jego prawej stronie zakrywa lewe ucho prawą ręką, a osoba siedząca po jego lewej stronie zakrywa prawe ucho lewą ręką (innymi słowy, osoby te przykrywają ucho „najbliższe” prowadzącego). Prowadzący zdejmuje ręce z uszu i wskazuje innego uczestnika. Nowy prowadzący przykrywa sobie uszy i tak jak poprzednio osoby siedzące po obu jego stronach przykrywają ucho „najbliższe” prowadzącego. Nowy prowadzący wskazuje kolejnego gracza i gra toczy się dalej tak szybko, jak to możliwe. Uczestnik, który nie zdąży przykryć sobie uszu lub się pomyli, odpada. Wygrywa osoba, która zostanie w grze.

Kto to jest? (zabawa z Chile)

Jedno z dzieci jest „tym”. Gracze ustawiają się w rzędzie za nim. „To” robi powoli osiem kroków do przodu, podczas gdy pozostali uczestnicy szybko zamieniają się miejscami. Jeden z uczestników staje bezpośrednio za „tym”. Pozostali pytają „tego”: „Kto stoi za tobą?”. „To” może zadać trzy pytania, zanim zgadnie, kto za nim stoi, np.: „Czy to jest chłopiec czy dziewczynka?”, „Czy ta osoba jest wysoka czy niska?”, „Czy ma jasne czy ciemne włosy?”. Pozostali uczestnicy odpowiadają na te pytania jednym słowem. Osoba,

którą odgadnie „to”, zostaje „tym” na następną kolejkę. Jeżeli nie padła dobra odpowiedź, prowadzący wskazuje nowe „to”.

Pilolo (zabawa z Ghany)

W tę grę najlepiej grać na trawie. Należy narysować na ziemi linię lub położyć sznurek. Gracze wybierają spośród siebie szefa, który będzie dawał sygnał do startu i decydował, kto wygrał dany wyścig. Następnie gracze odwracają się tyłem do linii, a szef chowa w trawie lub rozkłada na ziemi kamyczki (monety). Gdy szef daje sygnał, gracze stają przodem do linii i na hasło „Pilolo!” zaczynają wyścig w poszukiwaniu kamyka lub monety. Kto pierwszy znajdzie ukryty przedmiot i przybiegnie z nim na linię startu, zdobywa jeden punkt. Wyścig zaczyna się od nowa, szefem zostaje inny uczestnik (przeprowadźcie tyle rund, aby każdy mógł być szefem).

29. ZGADNIJ, KTO PRZYJDZIE NA OBIAD?

Tytuł ćwiczenia nawiązuje do słynnego filmu, w którym występują Spencer Tracy i Katherine Hepburn. Główny problem bohaterów tej fabuły, nakręconej w latach sześćdziesiątych XX wieku, wynika ze stereotypów i uprzedzeń. Czy stracił na aktualności?

GŁÓWNE ZAGADNIENIA

stereotypy, uprzedzenia i dyskryminacja ♦ radzenie sobie z konfliktami

CELE

- ♦ Uświadomienie, że w ocenie ludzi nie wolno kierować się stereotypami.
- ♦ Uświadomienie roli rodziny w przekazywaniu wartości społecznych.

CZAS: 45–60 minut ♦ LICZBA UCZESTNIKÓW: dowolna, co najmniej osiem osób

MATERIAŁY: karty ról (załącznik) ♦ kartki i długopisy dla specjalnych obserwatorów

PRZEBIEG

1. Wyjaśnij grupie, że jest to zabawa z podziałem na role, dotycząca funkcji rodziny w przekazywaniu wyobrażeń o ludziach należących do innych grup społecznych i kulturowych.
2. Poproś czterech ochotników do odegrania ról (najlepiej dwie dziewczyny i dwóch chłopców) i czterech na obserwatorów specjalnych. Reszta grupy to obserwatorzy ogólni.
3. Każdy obserwator specjalny śledzi zachowania jednej osoby grającej rolę i zapisuje wszystkie jej argumenty. Ustal, kto kogo obserwuje.
4. Rozdaj karty ról i daj odgrywającym je kilka minut na przygotowanie się.
5. Przygotuj scenę, ustawiając cztery krzesła w półokręgu. Wyjaśnij, że scena przedstawia pokój, w którym odbędzie się rodzinna dyskusja.
6. Daj sygnał do rozpoczęcia gry. W zależności od tego, jak będzie się rozwijać sytuacja, zdecyduj, kiedy zakończyć ten etap. Doświadczenie pokazuje, że ta część gry powinna trwać około 15 minut. W odpowiednim momencie daj sygnał oznaczający koniec.

PODSUMOWANIE

Rozpocznij dyskusję od wypowiedzi aktorów. Niech podzielą się z resztą grupy swoimi odczuciami. Następnie poproś każdego obserwatora o odczytanie argumentów, których używali aktorzy, aby przekonać innych do swojego punktu widzenia. Potem przejdźcie do ogólnej dyskusji. Możesz zapytać:

- ◆ Czy argumentów używano w sposób podobny do tego, który występuje w waszych rodzinach?
- ◆ Czy taka rodzinna dyskusja miałaby miejsce, gdyby chłopak nie był czarnoskóry?
- ◆ Czy byłoby inaczej, gdyby to chłopak przyprowadził do domu czarnoskórą dziewczynę?
- ◆ Co by się stało, gdyby córka powiedziała rodzicom, że jest w związku z inną dziewczyną?
- ◆ Co by było, gdyby syn zaprezentował rodzinie swojego chłopaka?
- ◆ Czy tego rodzaju konflikty zdarzają się nadal, czy jest to relikw przeszłości?
- ◆ Matka popierała wszystko to, co mówił ojciec, który jest uznawany za głównego decydena w rodzinie. Czy taki model rodziny jest w dalszym ciągu popularny? Czy jest godny naśladowania?
- ◆ Czy znasz kogoś, kto miał tego rodzaju problem?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO

- ◆ Jeśli grupa zna już gry z podziałem na role, nie trzeba udzielać dodatkowych instrukcji, jeśli nie – ważne będzie uświadomienie uczestnikom różnicy pomiędzy wcielaniem się w rolę w takim ćwiczeniu a profesjonalnym aktorstwem (podczas prezentowania postawy lub poglądu pozostajemy sobą, a podczas profesjonalnego grania musimy interpretować postać inną od naszej własnej osoby).
- ◆ Ćwiczenie to można zaadaptować do realiów kulturowych i społecznych uczestników (chłopak może być mułmaninem, Żydem itp.). Jeśli uznasz, że opisane role nie mają wiele wspólnego ze znaną wam rzeczywistością, możesz przygotować własne opisy ról, uwzględniając poglądy typowe dla rodziny w twojej kulturze.
- ◆ Możesz wprowadzić do gry więcej ról, rozbudować pomysł i opisać więcej postaci.

ZAŁĄCZNIK. KARTY RÓL

MATKA

Twoja córka ma czarnoskórego chłopaka, z którym chce zamieszkać. Bardzo kochasz córkę, ale nie rozumiesz, jak może ci to robić. Popierasz męża we wszystkim, co mówi. Nie odrzucasz córki, ale starasz się wywołać w niej uczucie żalu z powodu bólu, jaki ci sprawia. W dodatku uważasz, że czarnoskóry chłopak porzuci ją i będzie bardzo cierpiał.

CÓRKA

Zdecydowałaś się powiedzieć swojej rodzinie, że chcesz zamieszkać z czarnoskórym chłopakiem. W trakcie rodzinnej dyskusji bronisz swojej decyzji, argumentując, że nie obchodzą cię uprzedzenia dotyczące związków młodych ludzi, także mających różne kolory skóry.

STARSZY BRAT

Twoja siostra ma czarnoskórego chłopaka, z którym jest w bardzo bliskiej relacji. Nie jest dla ciebie specjalnie ważny fakt, że siostra chodzi z czarnoskórym. Uważasz, że ludzie mają prawo do wolności w zawieraniu związków. Jednak kiedy mama mówi, że twoja siostra może zostać porzucona, zaczynasz myśleć, iż być może czarnoskóry chłopak ją wykorzystuje. Wyraźnie okazujesz swoje zaniepokojenie i chcesz chronić siostrę.

OJCIEC

Twoja córka ma czarnoskórego chłopaka, z którym jest w bardzo bliskiej relacji. To ty decydujesz w domu i nie akceptujesz związku córki. Reprezentujesz moralność „masową”, najszerzej akceptowaną i dbasz o to, co ludzie powiedzą. Nie uważasz się za rasistę, ale ślub twojej córki z czarnym to coś innego... Wyobraź sobie surowego ojca i używaj takich argumentów, jakie on by wykorzystał.

M JAK MIĘDZYKULTUROWA
EDUKACJA

N
BO NIKT NIE JEST DOSKONAŁY

O JAK OTWARCIE OCZU NA PRZEJAWY UCISKU
I ODWAGA BYCIA SOBĄ

P JAK PRZYJAŹŃ

R JAK RÓŻNORODNOŚĆ I RÓŻNICE

S JAK SPRAWIEDLIWOŚĆ
I SZACUNEK

T JAK TOLERANCJA

U JAK UCZESTNICTWO W ŻYCIU
LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

W JAK WALKA Z UCISKIEM
I WSPÓŁPRACA

Y JAK YETI, KTÓRY NIBY JEST, A NIKT GO NIE WIDZIAŁ

Z JAK ZADAWANIE
PYTAŃ

PROPOZYCJE ZBIÓREK

SYRYJSKA SZTUKA DAJE TYLE RADOŚCI

CELE

- ◆ Zapoznanie zuchów z elementami kultury syryjskiej.
- ◆ Rozwijanie kreatywności.
- ◆ Uwrażliwienie na potrzeby innych.

MATERIAŁY: ołówki ◆ farby plakatowe ◆ kartki ◆ szary papier ◆ wydrukowane kopie załącznika

PRZEBIEG

1. ZUCHOWE ZNAKI, ZWYCZAJE, OBRZĘDY I TRADYCJE

Obrzędowe rozpoczęcie zbiórki zgodnie z tradycją gromady.

2. GAWĘDA

Powiedz zuchom, że gromada otrzymała list od rówieśnika zuchów, syryjskiego chłopca. Adnan musiał opuścić swój kraj, w którym trwa wojna i ludzie nie mogą bezpiecznie żyć.

Mam na imię Adnan. Wyjechałem z moimi rodzicami z Syrii, bo wokół naszego domu ciągle padały bomby. Teraz podróżuję do Europy i jest mi smutno, bo nie wiem, gdzie będzie mój dom. Żał mi moich kolegów, których zostawiłem w Damaszku.

Słyszałem, że niektórzy ludzie w Europie opowiadają różne niedobre rzeczy o nas, uchodźcach. Myślę chyba, że jesteśmy jakimś dzikusami i nie potrafimy mieszkać w normalnych domach, nie chcemy się uczyć i pracować. Po prostu – że jesteśmy niekulturalni i źli. A to nie prawda. Dlatego chciałem wam opowiedzieć w tym liście o moim kraju, żebyście wiedzieli, że ma on swoją kulturę, zabytki i trady-

cje, za które bardzo go kochamy. Przeczytajcie moja opowieść:

Dawno, dawno temu żyło sobie plemię. To plemię żyło bardzo daleko od waszego kraju na innym kontynencie. Posiadało kawałek morza oraz gaje oliwne i pola arburowe. Członkowie tego plemienia bardzo się nawzajem wspierali. Kobiety często się spotykały i razem coś gotowały, dzieci wspólnie się bawiły, a mężczyźni dzielili wspólne pasje. Żyło się im dobrze, a ich życie było bardzo spokojne. Trochę było im tylko smutno, ponieważ ich świątynie były szare i nie było w nich żadnych ozdób ani kolorów. Wszędzie panowała biel. Członkowie plemienia wierzyli, że malowanie na ścianach ludzi oraz zwierząt przynosi nieszczęście.

Wiele osób myślało nad tym, jak rozwiązać ten problem. Wreszcie uczoney Aszur na łożu śmierci powiedział: „Namalujcie w świątyni geometryczne wzory, czyli kwadraty, koła i inne figury. Ułóżcie z nich piękne wzory”. I członkowie plemienia tak zrobili. Na cześć Aszura nazwali miasto, w którym żył, Asyrią. Później gdy plemię się rozrosło na wiele wiosek, z których utworzono państwo, nazwano je Syrią – czyli krajem lewej ręki.

Zuchy pokazują na przygotowanej mapie Syrię i Damaszek. Upewnij się, że dzieci zrozumiały, dlaczego Adnan musiał pozostać w swoim kraju. Wyjaśnij im krótko przyczyny opuszczania ojczyzny przez mieszkańców Syrii.

3. MAJSTERKA

Pokaż zuchom różne wzory arabskie wydrukowane na kartkach (załącznik). Każdy zuch na podstawie tego, co zobaczył, próbuje sobie wyobrazić własny wzór. Na zawieszonych na ścianach zuchówki arkuszach szóstki rysują i kolorują podobny rysunek. Zapytaj, czy dzieciom podobają się takie wzory i z czym im się one kojarzą (np. przypominają one wzory z kafli używanych do wykończenia ścian i podłóg). Pokaż teraz zuchom zdjęcia takich współczesnych, europejskich zastosowań podobnych wzorów.

O czym świadczy fakt, że ludziom w Europie podobają się takie wzory i chętnie je umieszczają w swoich domach?

4. PIOSENKI I PŁASY

Wspólne płasy, tańce i piosenki na pewno mogą pomóc zaprzyjaźnić się z kolegami z odległych krajów. Prowadzący płąs mówi jeden wers, a zuchy po nim powtarzają:

- ◆ *Fli* – podskakujemy,
- ◆ *Fli flaj* – 2 x podskakujemy,
- ◆ *Fli flaj flo* – 2 x podskakujemy, a następnie wykonujemy przysiad,
- ◆ *Wista* – szybki wyskok z przysiadu,
- ◆ *Kumala, kumala, kumala wista* – idziemy po obwodzie koła i na „wista” podskakujemy,
- ◆ *Aszi łaszi ukłaszi aszi ukłaszi* – łapiemy się za ręce i najbardziej jak się da rozciągamy okrąg,
- ◆ *Iszti di optop ukama dipti ukłaszi* – maksymalnie zmniejszamy okrąg i na „sz” wyskakujemy w górę.

5. ZUCHOWY TEATR

Jeśli podobają nam się takie same wzory, znamy takie same płasy, to pewnie nie jesteśmy zupełnie różni – chociaż mieszkańcy Syrii mówią innym językiem, mają inne zwyczaje, wielu z nich wyznaje inną niż my religię. Pewnie potrafilibyśmy razem się bawić, uczyć i przyjaźnić.

Gdyby Adnan trafił do naszej gromady (klasy), na pewno chcielibyśmy mu pomóc i ułatwić poznanie języka polskiego i życia w Polsce. Jak przyjęlibyśmy go podczas pierwszego spotkania? Zuchy w szóstkach przygotowują scenki powitania, następnie kolejno je prezentują.

6. ĆWICZENIA

Przyjaciel zawsze pomaga. Można na niego liczyć w każdej sytuacji. Czy potrafimy pomóc przyjacielowi uchodźcy porozumieć się i poruszać w nieznanym dla niego świecie?

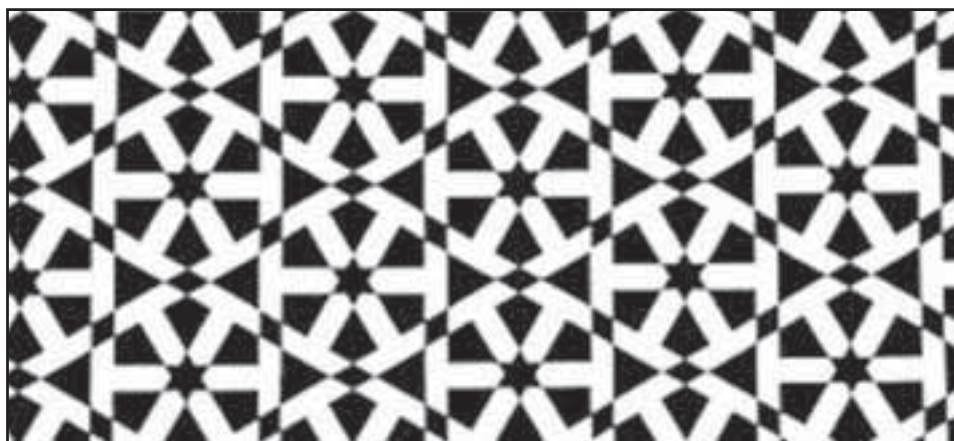
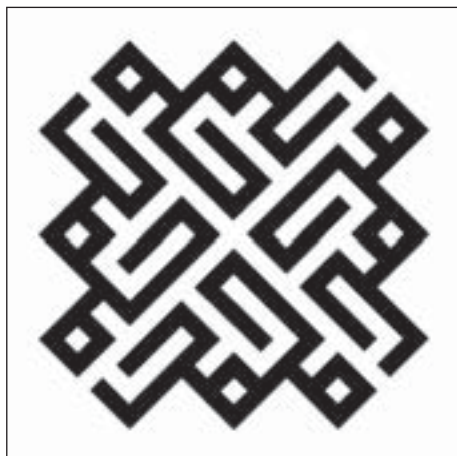
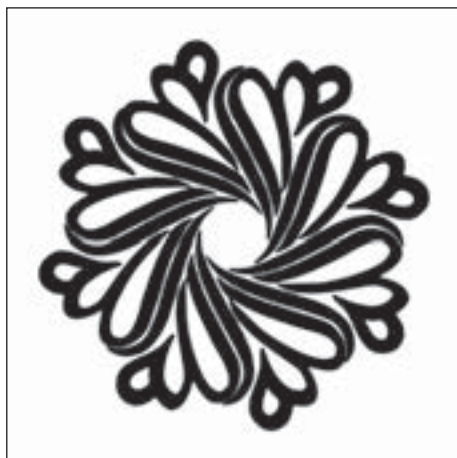
- ◆ Czy potrafilibyśmy porozumieć się z nowym kolegą bez słów? Chętne zuchy pokazują mimiką różne uczucia. Pozostałe dzieci muszą odgadnąć, jakie to uczucie.
- ◆ Czy bylibyśmy dobrymi przewodnikami po naszej miejscowości? Ćwiczenie odbywa się w parach. Jeden zuch ma związane oczy, drugi prowadzi go po sali, w której rozstawiono rozmaite przeszkody. Potem następuje zmiana ról.

7. KRAĞ RADY

Zuchy zastanawiają się, co jest ważne dla dzieci syryjskich, a co dla polskich. Omawiają swoje wrażenia ze zbiórki. Odpowiadają na pytanie, dlaczego warto pomagać Syryjczykom, którzy musieli uciec ze swojego kraju. Zastanawiają się, co mogą zrobić dla syryjskich dzieci.

8. ZUCHOWE ZNAKI, ZWYCZAJE, OBRZĘDY I TRADYCJE
Obrzędowe zakończenie zbiórki.

ZAŁĄCZNIK. WZORY ORNAMENTÓW

KIM SĄ UCHODŹCY?

CELE

- ◆ Poznanie przyczyn, które zmuszają ludzi do opuszczenia domu i ojczyzny.
- ◆ Kształtowanie zrozumienia dla sytuacji uchodźców.
- ◆ Uświadomienie, że wszyscy ludzie mają prawo do godnego życia.

MATERIAŁY: flipchart ◆ duże arkusze papieru ◆ mazaki ◆ długopisy ◆ kredki ◆ kolorowe karteczki (w tym samoprzylepne) ◆ zdjęcia przedstawiające uchodźców

PRZEBIEG

1. ROZPOCZĘCIE ZBIÓRKI ZGODNIE ZE ZWYCZAJEM DRUŻYNY

2. GAWĘDA

Przedstaw temat zbiórki, opowiadając historię o indywidualnych losach uchodźców, np.:

Na skraju Pustyni Syryjskiej, daleko od innych ludzi, mieszkali Karim i Amin ze swoimi rodzicami. Karim miał siedem lat, a Amin dziesięć. Rodzice chłopców uprawiali małe pole przy domu. Tam rosły warzywa i owoce, którymi żywiła się rodzina. Ich życie nie było łatwe, ale mieli co jeść, mieli dom, mieli siebie nawzajem. Nikt nie przypuszczał, że ich skromne, uczciwe życie legnie w gruzach.

W pewnym momencie sytuacja w ich kraju stała się bardzo niebezpieczna. Rozpoczęła się wojna, która codziennie zabierała kolejnych ludzi. Każdego dnia bomba mogła trafić w dom Karima i Amina. Kiedy wojna trwała już wiele miesięcy i nie widać było jej końca, rodzice chłopców postanowili zabrać synów i poszukać bezpiecznego miejsca do życia. Spakowali najpotrzebniejsze rzeczy i opuścili swoją wioskę.

Czekała ich ciężka i długa droga. Gdy tylko przekroczyli granicę swojego kraju, zaczęli szukać pomocy. Byli w obcym miejscu, nie znali nikogo i nie wiedzieli, dokąd się udać. Na szczęście trafili na ludzi, którzy zaoferowali im swoją pomoc. Byli to przedstawiciele Polskiej Akcji Humanitarnej. Dzięki nim udało im się dotrzeć do Polski, gdzie trafili do ośrodka dla uchodźców. Poprosili polskie władze o pomoc i opiekę. Wyjaśnili, że pochodzą z kraju ogarniętego wojną.

Decyzja o nadaniu przybytemu do Polski cudzoziemcowi statusu uchodźcy wymaga czasu – czasem trwa to nawet kilka miesięcy. Kiedy Karim i Amin z rodzicami opuszczali swój dom, nie mogli zabrać wiele. Do ośrodka dla uchodźców trafili bez niezbędnych do życia w naszym klimacie ubrań i innych rzeczy. Dzięki pomocy dobrych ludzi udało się im zgromadzić to, co najbardziej potrzebne.

Teraz Karim i Amin uczą się języka polskiego i chodzą do polskiej szkoły. Rodzice chłopców również poznają nowy język, uczą się nowych zawodów i przygotowują się do życia w Polsce. Nie jest im łatwo, ale syryjska rodzina czuje się u nas bezpiecznie.

3. ĆWICZENIE „UCIECZKA”

Harcerze stają w kręgu. Jedna osoba wchodzi do środka, a reszta stopniowo zacieśnia wokół niej krąg. Zadaniem harcerza stojącego w środku jest wydostanie się na zewnątrz.

Po przeprowadzeniu kilku rund gry poproś harcerzy, którzy znajdowali się w kole, żeby opowiedzieli o swoich emocjach – jak czuli się, gdy byli w środku i co poczuli, kiedy udało się im wydostać. Podsumowując ich wypowiedzi, podkreśl, że było to tylko ćwiczenie, a mimo to przeżywali silne emocje. Jak wobec tego czują się ludzie, dla których wydostanie się z zagrożonego terenu jest sprawą, od której zależy ich życie?

4. PRACA PLASTYCZNA I ROZMOWA „KIM SĄ UCHODŹCY”

Każdy zastęp otrzymuje kartkę z definicją pojęcia „uchodźca” (załącznik). Po zapoznaniu się z nią zastępy mają narysować symboliczny portret uchodźcy. Każdy zastęp prezentuje swój rysunek reszcie drużyny, wyjaśniając, dlaczego w taki sposób przedstawił uchodźcę.

Następnie zastępy opowiadają o przypuszczalnych przyczynach, które zmusiły przedstawione osoby do opuszczenia swojego kraju (np. są innego wyznania niż większość obywateli w kraju, mają inne poglądy polityczne, pochodzą z innego plemienia niż większość narodu – i z tego powodu dotykają je prześladowania).

Jeśli w wypowiedziach harcerzy pojawiają się takie okoliczności, jak poszukiwanie bezpieczeństwa z powodu utraty domu w wyniku suszy, powodzi, trzęsienia ziemi czy innej klęski żywiołowej, wyjaśnij krótko różnicę między uchodźcą i migrantem.

Podczas dalszej części zbiórki uczestnicy zapoznają się z niektórymi aspektami trudnego życia uchodźców.

5. ĆWICZENIE „BAGAŻ UCHODŹCY”

Osoby uciekające ze swojego kraju bardzo często robią to w pośpiechu, w dodatku mają ograniczone możliwości transportowe i do ostatniej chwili nie wiedzą, gdzie trafią oraz co będzie im potrzebne w nowym miejscu.

Zastępy wypisują na osobnych kartkach dziesięć rzeczy, które są najbardziej potrzebne w trakcie podróży i w obozie dla uchodźców. Następnie przyklejają wszystkie kartki na jeden duży arkusz. Podczas dyskusji drużyna wybiera z nich pięć najważniejszych. Jakie to są rzeczy?

W drugiej części ćwiczenia zastanówcie się, czy w takiej sytuacji zabiera się z domu tylko rzeczy praktyczne. Ułóżcie teraz drugą listę – najważniejszych rzeczy, które pozwolą zachować tożsamość i pamięć o tym, co jest dla ludzi opuszczających ojczyznę bliskie i cenne (pamiątki rodzinne, zdjęcia krewnych i przyjaciół, fotografie ważnych miejsc, ulubione zabawki itp.).

6. ĆWICZENIE „DLACZEGO BOIMY SIĘ OBCYCH”

Przybywający z odległych rejonów świata uchodźcy wyglądają inaczej, mają inny styl życia niż my. To może wzbudzać nieufność w kontaktach z nimi. Czy słusznie?

Do tego ćwiczenia trzeba przygotować kartki formatu A4 ze zdjęciami nietypowych osób (poszukaj ich w czasopismach lub w Internecie). Najlepiej, aby były to osoby, które na pierwszy rzut oka budzą negatywne skojarzenia (np. mężczyzna w czarnym turbanie z brodą, człowiek z przekrwionymi oczami, dziewczyna z tatuażami i kolczykami, młody mężczyzna w splowiałym ubraniu siedzący przy murze itd.). Musisz wiedzieć, kim są ci ludzie w rzeczywistości i przygotować prawidłowe podpisy, których początkowo nie pokażesz uczestnikom.

Przykłady fotografii:

- ◆ przedstawiony na zdjęciu niepokojąco wyglądający Arab to saudyjski król Abdullah bin Abdul Aziza Al-Saud, który sfinansował operację rozdzielenia polskich bliźniaczek syjamskich i został przez polskie dzieci odznaczony Orderem Uśmiechu,
- ◆ mężczyzna z przekrwionymi oczami przeszedł operację oczu lub ma zapalenie spojówek,
- ◆ dziewczyna z tatuażami i kolczykami może się okazać zdolną studentką, stypendystką Oksfordu, najlepszej uczelni w Wielkiej Brytanii,
- ◆ mężczyzna w zniszczonym i zakurzonym ubraniu może być znanym profesorem archeologii, który właśnie odpoczywa podczas swojej pracy na wykopaliskach.

Zastępy otrzymują cały zestaw przygotowanych zdjęć. Każda osoba bierze jedną kartkę i na dole zapisuje pierwsze skojarzenie, jakie nasuwa się jej w związku z postacią przedstawioną na zdjęciu. Następnie zawija swój podpis, aby był niewidoczny dla innych i podaje kartkę dalej. Gdy wszyscy podpiszą zdjęcia, prezentujemy, kto jest na nich faktycznie przedsta-

wiony. Porównujemy zapisane skojarzenia z prawdziwymi podpisami.

Po wykonaniu ćwiczenia zastanówcie się wspólnie, dlaczego często oceniamy ludzi po wyglądzie i jakie mogą być konsekwencje takiego zachowania.

7. DYSKUSJA O TYM, CO MOŻEMY ZROBIĆ

Uczestnicy zbiórki wymyślają w zastępach, w jaki sposób mogą pomóc uchodźcom (najlepiej odnieść się tu do aktualnej sytuacji, ewentualnie także możliwości działania w najbliższym środowisku). Swoje pomysły zapisują i prezentują reszcie drużyny. Podczas wspólnej dyskusji drużyna wybiera działanie, którego się podejmie. Pomysły mogą być rozmaite, np.:

- ◆ kampania na temat uchodźców skierowana do koleżanek i kolegów w szkole (zastępy przygotowują plakaty, ulotki, komiks o równości i tolerancji),
- ◆ udział w zbiórce na rzecz uchodźców,
- ◆ pomoc kolegom obcokrajowcom w nauce języka polskiego i poznawaniu polskich zwyczajów.

8. ZAKOŃCZENIE ZBIÓRKI ZGODNIE ZE ZWYCZAJEM DRUŻYNY

ZAŁĄCZNIK. KIM JEST UCHODŹCA?

UCHODŹCA

Zgodnie z Konwencją Genewską z 1951 roku – to osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, narodowości, religii, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego państwa.

Uchodźca w rozumieniu potocznym to osoba, która zmuszona została opuścić teren, na którym mieszkała ze względu na zagrożenie życia, zdrowia lub wolności. Najczęściej jest to związane z walkami zbrojnymi, klęskami żywiołowymi, prześladowaniami na tle religijnym, rasowym lub politycznym.

UCHODŹCY BLIŻEJ NAS

CELE

- ◆ Zrozumienie pojęć: uchodźca, status uchodźcy, pobyt tolerowany oraz odróżnianie od siebie takich pojęć, jak: azylant, migrant, cudzoziemiec.
- ◆ Zrozumienie sytuacji uchodźców, trudności i problemów, z jakimi się spotykają.

MATERIAŁY: flipchart ◆ duże arkusze papieru ◆ flamastry ◆ markery ◆ długopisy ◆ kolorowe karteczki ◆ kartki formatu A4

PRZEBIEG

1. ROZPOCZĘCIE ZBIÓRKI ZGODNIE ZE ZWYCZAJEM DRUŻYNY

2. GAWĘDA

W gawędzie wprowadzającej przedstaw temat zbiórki, nawiązując do aktualnej sytuacji będącej rezultatem napływu uchodźców do Europy. Zwróć uwagę słuchaczy na rolę uprzedzeń i stereotypów w ocenie sytuacji, a przede wszystkim w naszym stosunku do konkretnych osób, które są uchodźcami. Możesz przy tym wykorzystać np. tekst zamieszczony w załączniku 1, który porusza kwestię archaicznych wyobrażeń, z których wynika, że uchodźcy to wyłącznie ludzie bardzo biedni, zacofani, niewykształceni, którzy nie potrafią korzystać ze zdobyczy nowych technologii.

3. BURZA MÓZGÓW „KIM JEST UCHODŹCA”

Harcerze zapisują na dużym arkuszu wszystkie skojarzenia, jakie mają ze słowem „uchodźca”. Następnie wpisują je odpowiednio do dwóch kolumn w tabeli, zatytułowanych „mity” i „fakty”. Wspólnie dyskutują nad wymienionymi skojarzenia-

mi, zastanawiając się, które z nich pojawiały się najczęściej i dlaczego. W tym punkcie musisz być przygotowany na to, że zdania co do faktów i mitów, czyli fałszywych wyobrażeń o uchodźcach mogą być podzielone i rozwinie się ożywiona dyskusja.

4. ĆWICZENIE „DEFINICJE”

Przed zbiórką zapisz na oddzielnych kartkach pojęcia: uchodźca, status uchodźcy, azyl, migrant, cudzoziemiec, pobyt tolerowany itp. Każdy zastęp losuje dwie lub trzy kartki. Członkowie zastępów dyskutują ze sobą i tworzą własne definicje wylosowanych pojęć. Swoje przemyślenia zapisują na dużym arkuszu.

Następnie arkusze przekazywane są kolejnemu zastępowi, zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Każdy zastęp ma kilka minut, by coś uzupełnić w otrzymanych definicjach. Po zakończeniu rundki definicje wracają do swoich właścicieli i każdy zastęp prezentuje na forum to, co zostało wypracowane. Teraz porównajcie sformułowania uczestników z przygotowanymi przed zbiórką prawidłowymi definicjami (załącznik 2).

5. GRA „SYMULACJA PRZEJŚCIA”

Najlepiej, aby ta część zbiórki była realizowana przez grupy dobrane przypadkowo. Każdy z uczestników losuje kolorową karteczkę. Na podstawie jej koloru harcerze dobierają się w pięć grup. Cztery grupy wcielią się w role rodzin uciekających z rodzimego kraju, członkowie jednej będą pracownikami Straży Granicznej.

Rodziny otrzymują załącznik 2 – prawdziwe historie osób, które opuściły swój kraj (uwaga, nie wszystkie przedstawione tu osoby spełniają kryteria otrzymania statusu uchodźcy!). Zapoznają się z nimi, aby zdobyć wiedzę o okolicznościach wpływających na konieczność opuszczenia ojczyzny i różnych losach osób, które przybyły do Polski, a także ich rozmaitych oczekiwaniach. Następnie układają własną opowieść z wymyślonymi szczegółami. Powinny się w niej znaleźć podstawowe informacje o rodzinie, w którą wcieliła się grupa, takie jak:

- ◆ kraj, z którego pochodzą członkowie rodziny,
- ◆ skład rodziny (pokrewieństwo),
- ◆ informacje o poszczególnych członkach rodziny (wiek, zawód, znajomość języków obcych, dodatkowe umiejętności, stan zdrowia itp.),
- ◆ opis wydarzeń, które zmusiły rodzinę do ucieczki.

Funkcjonariusze Straży Granicznej dostają informacje dotyczące procedur prawnych (załącznik 3), możesz też przygotować odpowiednie formularze, które wręczą oni na przejściu rodzinom ubiegającym się o status uchodźcy. Pracownicy Straży Granicznej na podstawie załącznika 3 opracowują na swój użytek szczegółowe zasady wpuszczania rodzin lub odmawiania im, gdy pojawią się na przejściu.

Przebieg symulacji:

- ◆ Rodziny przedstawiają się po kolei i opowiadają reszcie drużyny swoją historię.
- ◆ Każda rodzina musi zdecydować, co zabierze ze sobą i stworzyć listę dziesięciu najpotrzebniejszych rzeczy.
- ◆ Rozpoczyna się ucieczka z rodzinnego kraju. Po drodze niektóre zabrane przez uchodźców rzeczy się kończą (np. lekarstwa, woda), inne zostają zgubione lub skradzione. Rodziny muszą wykreślić z przygotowanych wcześniej list po trzy rzeczy wskazane przez prowadzącego.
- ◆ Przed dotarciem do przejścia granicznego rodziny muszą się zastanowić, co powiedzą urzędnikom, aby przepuścili je przez granicę. Swoje argumenty rodziny spisują na kartkach.
- ◆ Wreszcie uchodźcy docierają do przejścia granicznego. Każda rodzina przedstawia swoją sytuację funkcjonariuszowi Straży Granicznej. Musi także wypełnić dokumenty i odpowiedzieć na wszelkie pytania.
- ◆ Po dotarciu uchodźców do kraju docelowego symulacja zostaje zakończona. Uczestnicy wychodzą z roli i podsumowują zadanie.

6. DYSKUSJA I PODSUMOWANIE PRZEPROWADZONEJ GRY

Na zakończenie zbiórki podsumujcie, jak uczestnicy czuli się w odgrywanych rolach oraz jakie wnioski płyną z zaprezentowanych sytuacji. Pomocne w dyskusji będą zamieszczone poniżej pytania.

Pytania do osób wcielających się w role członków rodziny:

- ◆ Jakież uczucia towarzyszyły wam podczas ucieczki?
- ◆ Jak czuliście się, gdy planowaliście, co należy zabrać, gdy straciliście swój dobytek, gdy zostaliście odesłani lub wpuszczeni przez Straż Graniczną?

- ◆ Co myśleliście o innych rodzinach? Czy współpracowaliście z nimi?

Pytania do osób odgrywających role funkcjonariuszy Straży Granicznej:

- ◆ Jakie emocje towarzyszyły wam, kiedy rozmawialiście z uchodźcami, odsyłaliście ich lub wpuszczaliście?
- ◆ Jakie mieliście problemy w kontaktach z uchodźcami? Jak sobie z nimi radziliście?
- ◆ Jakie mieliście argumenty w rozmowach? Czy trudno było prowadzić dyskusję z uchodźcami?
- ◆ Jak czuliście się w swoich rolach?

7. LIST DO UCHODźCY

Na koniec zbiórki harcerze mogą napisać list do uchodźcy, w którym przedstawią swoje uczucia i myśli, podziękują się tym, co chcieliby mu powiedzieć.

8. PODSUMOWANIE ZBIÓRKI

Podczas podsumowania całej zbiórki porozmawiajcie o sytuacji uchodźców. Zastanówcie się, w jaki sposób można wspierać osoby, które zmuszone były opuścić swoją ojczyznę.

W zastępach lub utworzonych doraźnie grupach podejmijcie projekty, które będą służyły temu celowi.

9. ZAKOŃCZENIE ZBIÓRKI ZGODNIE ZE ZWYCZAJEM DRUŻYNY

ZAŁĄCZNIK 1. KIM JEST UCHODźCA?

Wyobrażenie o tym, jak powinien wyglądać uchodźca, to obraz kogoś obdartego, bez żadnego dobytku, na poły zagłodzonego; jest to wyobrażenie zwyczajnie błędne. Na taki obraz uchodźcy składa się wiele czynników. W dużej mierze przekonanie to może wywołać się z wojen w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku.

Konfliktem toczącym się w Afryce często towarzyszyły długie lata skrajnego głodu. W rezultacie do obozów ONZ trafiali ludzie niedożywieni, ludzie, którym nie zostało nic, bo cały dobytek porzucili albo wymienili na jedzenie. Takie właśnie obrazy docierały do domów na całym świecie. Zarówno obecny kryzys, jak i obecne realia są diametralnie inne.

REALIA SYRII

Syria nie była szczególnie biednym krajem przed Arabską Wiosną 2011 roku, która zapoczątkowała toczącą się wciąż wojnę domową. (...) Przed wojną Syria była całkiem przeciętnym przykładem „kraj drugiego świata”. (...) Razem z nią rozwijała się klasa średnia. Dwie trzecie obywateli to lekarze, prawnicy, bankierzy, sprzedawcy, fryzjerzy, przedsiębiorcy. (...) Nie każdego stać było na luksusy, ale większość nie żyła też w skrajnej biedzie. Wielu ludzi miało domy, samochody, konta w bankach. Gdy zaczęły się walki i ich życie stało się zagrożone, nie zaczęli od zera.

Nietrudno wyobrazić sobie analogiczną sytuację w życiu osoby z zachodniej Europy. Zmuszona do ucieczki ze swojego kraju z dnia na dzień, wzięłaby walizki, które kiedyś służyły do wyjazdów na wakacje, zapakowała do nich parę solidnych butów, swoje najlepsze

i najwygodniejsze ubrania, rodzinną biżuterię i pamiątki, ładowarkę do telefonu i poszła do banku wypłacić oszczędności. Nawet pod presją czasu nie sposób zapomnieć o telefonie, który towarzyszy człowiekowi zachodu cały dzień. Syryjczycy mieszkający daleko od starc mieli często więcej czasu na zaplanowanie ucieczki.

SMARTFONY I XXI WIEK

(...) Smartfon dla nas jest luksusem – dla uchodźcy może być ważniejszy niż jedzenie. To w ten sposób znajdują swoją drogę przez Europę, unikają oszustów żerujących na ich niewiedzy, koordynują zbiórki czy też pomagają sobie policzyć koszty podróży. Smartfon pozwala utrzymywać kontakt z rodziną przez darmowe aplikacje jak Skype i WhatsApp. Coraz częściej powstają też aplikacje internetowe stworzone specjalnie na potrzeby uchodźców, na przykład serwis RefugeesWelcome.net, pomagający znaleźć uchodźcom tymczasowy nocleg w Niemczech, albo aplikacja do orientacji w Dreźnie. Gdy ich sytuacja będzie stabilniejsza, te same smartfony, które pozwoliły im uciec przed wojną, pozwolą im szukać pracy, uczyć się języka, posłużyć za tłumacza i ostatecznie sprawią, że tysiące kilometrów od domu poczują się trochę mniej obco. Są nadzieje, że dzięki tym urządzeniom nie trafią na zasłęk. [<http://mityouchodzcach.pl/opracowania-najnowsze/2015/9/14/co-to-za-uchodcy-skoro-maj-smartfony-markowe-ubrania-i-tysice-dolarw-na-podr>]

ZĄŁĄCZNIK 2. SŁOWNICZEK KLUCZOWYCH POJĘĆ

CUDZOZIEMIEC

W rozumieniu przepisów prawa jest to osoba przebywająca na terytorium danego państwa, ale nieposiadająca jego obywatelstwa. Potocznie – każdy obcokrajowiec.

MIGRACJA

Przemieszczanie się ludności mające na celu zmianę miejsca pobytu. Przyczyny migracji mogą być różne, np. zła sytuacja gospodarcza w miejscu zamieszkania (migracje ekonomiczne) lub sytuacja polityczna nieodpowiadająca migrującym (migracje polityczne).

Formy migracji:

- ◆ **emigracja** – wyjazd ze swojego kraju zamieszkania,
- ◆ **imigracja** – przyjazd do kraju innego niż ten, którego posiada się obywatelstwo,
- ◆ **reemigracja** – powrót z emigracji czasowej do swojego kraju,
- ◆ **ewakuacja** – zmiana miejsca przebywa-

nia zorganizowana przez państwo w celu uniknięcia spodziewanego zagrożenia,

- ◆ **przesiedlenie** (transfer) – przeniesienie obywateli z jednego regionu w inny w granicach państwa lub transfer uchodźców z pierwszego państwa azylu do państwa, które wyraziło zgodę na ich przyjęcie i udzielenie im prawa pobytu na swoim terytorium,
- ◆ **deportacja** – przymusowe przesiedlenie osoby lub grupy osób na peryferie danego państwa lub poza jego granice,
- ◆ **repatriacja** – powrót obywateli z obcego terytorium zorganizowany przez ich państwo,
- ◆ **uchodźstwo**.

UCHODŹCA

Osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powo-

du przekonañ politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem; jednocześnie nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony swojego państwa (art. 1A ust. 2 Konwencji Genewskiej z 1951 roku).

Potocznie uchodźca to osoba, która jest objęta ochroną międzynarodową lub ubiega się o objęcie taką ochroną.

UNHCR

Office of the UN High Commissioner for Refugees (Wysoki Komisarz Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców), urząd powołany przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1951 roku. Początkowo był odpowiedzialny za przesiedlenie 1,2 miliona europejskich uchodźców pozbawionych domu w wyniku drugiej wojny światowej. Obecnie UNHCR udziela pomocy i wsparcia uchodźcom na całym świecie.

STATUS UCHODŹCY

Status prawny przyznawany osobie, która spełnia kryteria określone w prawie międzynarodowym. Dane państwo, nadając status uchodźcy, gwarantuje jej pewne prawa na swoim terytorium. Chodzi przede wszystkim o prawo do pobytu na bezpiecznym terytorium (czyli nieodesłania do kraju, w którym życie lub bezpieczeństwo cudzoziemca byłoby zagrożone).

AZYL (z łacińskiego *asylum* – „schronienie”) Krajowa forma ochrony udzielana cudzoziemcom w sytuacji, gdy jest to niezbędne do zapewnienia im ochrony oraz gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej.

POBYT TOLEROWANY

Status przyznawany osobom, które nie kwalifikują się do otrzymania statusu uchodźcy,

ale potrzebują pomocy. W polskiej praktyce udzielany jest on osobom, którym odmówiono statusu uchodźcy, ale jednocześnie nie można ich wydalic do kraju pochodzenia z powodu zagrożenia wolności, zdrowia, życia, a także z innych przyczyn niezależnych od cudzoziemca, jak np. brak podpisanych umów ekstradycyjnych.

OCHRONA CZASOWA

Ochronę czasową mogą otrzymać cudzoziemcy masowo przybywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w sytuacji, gdy w ich kraju jest wojna, inwazja obcej armii, wojna domowa, konflikt etniczny bądź występują rażące naruszenia praw człowieka. Ochrony takiej udziela się do chwili, kiedy zaistnieją możliwości bezpiecznego powrotu cudzoziemców na tereny uprzedniego miejsca zamieszkania. Decyzję w sprawie udzielenia lub odmowy cudzoziemcowi ochrony czasowej podejmuje uprawniony do tego organ, czyli Prezes Urzędu do spraw Repatriacji i Cudzoziemców. Jest to centralny organ administracji rządowej, podlegający Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji.

UCHODŹCY A MIGRANCI

Podstawową różnicą między migrantem a uchodźcą jest przyczyna opuszczenia rodzinnego kraju. Migranci przeważnie wyjeżdżają z kraju dobrowolnie w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Uchodźca zmuszony jest do zmiany miejsca ze względu na zagrożenie życia lub inne niebezpieczeństwa. W praktyce rozróżnienie bywa trudne, ale istnieje ważne kryterium podstawowe: migrant pozostaje pod ochroną rządu swego kraju, podczas gdy uchodźca jest takiej ochrony pozbawiony.

ZAŁĄCZNIK 3. HISTORIE OSÓB, KTÓRE MUSIAŁY OPUŚCIĆ SWÓJ KRAJ (Z LAT 1995–2015)

HISTORIA PALESTYŃCZYKA MOHAMMEDA

Wychowałem się w najstarszym mieście świata – Jerychu. Mój ojciec prowadził restaurację i hotel. Byliśmy zamożni i prowadziliśmy spokojne życie. Niedawno wprowadzone zostały nowe zasady kontroli – od tamtej pory turyści omijają nasze miasto.

Mój ojciec zmarł na zawał, ponieważ nie dowieziono go na czas do szpitala. Ojciec umierał, a żołnierze pomimo tego dokładnie, kawałek po kawałku sprawdzali karetkę, która go wiozła.

Jakiś czas temu zacząłem studia w Gazie, ale nie mogłem swobodnie się poruszać pomiędzy miastami. Za każdym razem kiedy przekraczałem granicę Autonomii Palestyńskiej, byłem obrzucany wyzwiskami, a moje rzeczy osobiste bardzo dokładnie sprawdzano. Oni myślą, że jak student, to terrorysta. Do ucieczki namówił mnie mój szwagier, który skończył studia w Polsce. Pracuje tutaj i sprowadził już swoją żonę. Jest szczęśliwy.

Na razie przebywam w ośrodku dla cudzoziemców i czekam, żeby dostać status uchodźcy. Wtedy będę mógł ponownie zacząć studia i ułożyć swoje życie od nowa.

HISTORIA SECONDINY Z UGANDY

Przyjechałam z Północnej Ugandy. Mam czterech synów – mają cztery, siedem, osiem i dziesięć lat. Wojna w naszym kraju zabrała mojego męża. Teraz boję się o dzieci. Wiele dzieci z naszej wioski zostało już porwane przez bandytów, aby walczyły i zabijały. To jest okropne, jak dzieci muszą zabijać. Dzieci żołnierze są okrutniejsze niż dorośli. Większość bardzo szybko traci życie.

Bałam się, że ukradną także moich synów. Bałam się też, że mnie zgwałcą. Uciekłam do Kinszasy. Tam spotkałam dobrych ludzi, którzy postarali się dla mnie o wizę do Polski. Tutaj moim dzieciom ani mnie nie grozi niebezpieczeństwo. Niestety, nie znam polskiego i nie mam pracy. Rozpoczęłam kurs języka, ale nie umiem pisać ani czytać, przez co nie mogłam nadążyć za całą grupą.

Mój najstarszy syn chodzi do szkoły w Polsce. Na początku dzieci przeżywały go „czekolada”, ale teraz się z nimi zaprzyjaźnił i nawet jest najlepszy w piłce nożnej. Dostaliśmy status uchodźców. W przyszłości chcę wyjechać do Londynu. W Wielkiej Brytanii jest więcej Afrykanów i mogłabym mówić po angielsku, znaleźć pracę.

HISTORIA RAISY Z CZECZENII

Pochodzę z Groznego. Pracowałam tam jako lekarz pediatra. Podczas ataku na nasze miasto został zabity mój mąż. Brat w trakcie walk został gdzieś wywieziony i do tej pory nie mamy informacji, co się z nim stało. Mam dwie córki, jedna ma 12 lat, a druga 10. Prawie cała moja rodzina albo nie żyje, albo uciekła do Francji. Ja także zdecydowałam się wyjechać, bo nie miałam nikogo bliskiego w Czeczenii i bałam się, że kiedyś mogą zabić także i mnie, a moje córki zostaną zupełnie same.

W Polsce jestem już rok i siedem miesięcy. Mam pobyt tolerowany, który kończy się w październiku. Boję się, czy dostanę przedłużenie statusu. Moje córki zaczęły chodzić

do polskiej szkoły, jednak ja nie mam stałej pracy. Zarabiam na życie sprzątaniem i jest mi ciężko, ale udaje się związać koniec z końcem. Najgorsza w naszej sytuacji jest niepewność, co stanie się w październiku – czy będziemy mogły zostać dłużej czy każą nam wracać do Czeczenii. Tęsknię za rodziną i dlatego najbardziej chciałabym pojechać do Francji.

HISTORIA MEHMETA Z KURDYSTANU

Mieszkałem we wschodniej Turcji, na terenach, które zamieszkują Kurdowie. Mniejszość kurdyjska pozbawiona jest tutaj możliwości publicznego używania swojego języka i ma ograniczony dostęp do kultury. Nie mamy żadnej autonomii politycznej.

Cała moja rodzina była zaangażowana w politykę, m.in. mój brat Nehir. W tej chwili przebywa w więzieniu i boję się, że zostanie tam zabity przez żołnierzy. Ojciec również był w więzieniu, spędził tam w sumie 15 miesięcy. Był właścicielem sklepu, ale zmuszono go do zamknięcia działalności, twierdząc, że pomaga partyzantom. Była to nieprawda, ale nie mogłem udowodnić swojej racji.

Ludność kurdyjska w Turcji jest prześladowana i nie ma szans na bezpieczne i spokojne życie. Obawiałem się, że w końcu ja także zostanę uwięziony, dlatego postanowiłem wyjechać z kraju. Nie mogłem, niestety, zabrać ze sobą swojej rodziny – żony i dwójki dzieci.

Kiedy wjeżdżałem z Turcji, funkcjonariusze służb bezpieczeństwa powiedzieli mi na lotnisku: „Wrócisz tutaj i wypijesz z nami herbatę”. To zdanie oznacza, że jeśli wrócę do kraju, to trafię do więzienia. Mam nadzieję, że uda mi się sprowadzić najbliższych i że nie zostanę deportowany z powrotem do Turcji, gdzie grozi mi niebezpieczeństwo.

HISTORIA EMILII Z AZERBEJDŻANU

Jesteśmy Ormianami. Moja rodzina od pokoleń mieszkała w Baku – stolicy Azerbejdżanu. Kiedy Ormianie zaczęli podnosić głowę w Górnym Karabachu (obwód na terenie Azerbejdżanu, blisko granicy z Armenią, zamieszkały w 80% przez Ormian), w odwecie zaczęto prześladować Ormian wewnątrz Azerbejdżanu. W Sumgaicie był pogrom, w którym zginęło kilkudziesięciu Ormian. Nie chcieliśmy ryzykować, że spotka nas nieszczęście – spakowaliśmy, co się dało, do samochodu i wraz z mężem i dwójką dzieci pojechaliliśmy do Erewania – stolicy Armenii, w której mieszka mój kuzyn.

Uchodźcy z Azerbejdżanu praktycznie nie otrzymują żadnej pomocy od państwa. Musieliśmy mieszkać całą rodziną w jednym, niewielkim pokoju. Zaczęły się konflikty z kuzynem. Najbardziej dotkliwe okazały się jednak skutki blokady gospodarczej Armenii. Mój mąż nie mógł znaleźć pracy, w domu często nie było ogrzewania ani prądu. Dzieci dużo chorowały, brakowało pieniędzy na jedzenie czy leki.

W polskiej ambasadzie udało nam się uzyskać wizę turystyczną. Sprzedaliśmy wszystko, co mieliśmy i kupiliśmy bilety do Polski. Chcemy tu zostać i zacząć bezpieczne życie.

HISTORIA ŻAWIEGO Z SYRII

Żawiego, jego trzynastoletnią siostrę Farah, dziewięcioletniego brata Fadiego oraz rodziców Nidala i Bajsan wyгнаło z Syrii przerażenie. Mieszkali niedaleko Babbili, niewielkiego miasta położonego zaledwie 15 kilometrów na południe od Damaszku. Ich wioska, kiedyś spokojna, w czasie wojny stała się regularnym polem bitwy między armią rządową a rebeliantami. Wymiany ognia, ostrzały artyleryjskie stały się tam codziennością. Codziennością,

do której nie można się przyzwyczać. „Nie mieliśmy wody i prądu, coraz trudniej było zdobyć coś do jedzenia” – wspomina Żawi. „Z dwóch tysięcy osób, które mieszkały tam przed wojną, zrobiło się mniej niż tysiąc. Reszta uciekła. Chcieliśmy zostać, ale po kolejnym bombardowaniu, podczas którego eksplozja pocisku artyleryjskiego zniszczyła punkt, w którym naprawiałem komputery, uznaliśmy, że ryzyko jest zbyt duże”.

Wybrali Polskę, bo jeszcze przed wybuchem wojny wyjechał tam brat Żawiego Hasan. Dzięki temu, że wysłał im zaproszenie, mogli dotrzeć do Warszawy samolotem, mając w ręku wizy. Ich celem była jednak Szwecja. „Nawet nie wiedzieliśmy, czy w Polsce jest jakikolwiek system ochrony uchodźców. Słyszeliśmy, że trudno tu o pracę i mieszkanie. Nie chcieliśmy zamieniać jednej wegetacji na drugą” – tłumaczy Żawi, który w Syrii studiował informatykę i prowadził niezłe prosperujący biznes.

W Szwecji cała rodzina dostała dach nad głową, dzieci poszły do szkoły, a Żawi znalazł pracę. Władze nie zgodziły się jednak na przyjęcie wniosku o nadanie statusu uchodźcy, bo byłoby to wbrew unijnym przepisom. Żawi i jego najbliżsi usłyszeli, że o status ubiegać się mogą tylko w kraju, w którym przekroczyli granicę Unii Europejskiej. To oznaczało powrót do Polski. Wniosek o nadanie statusu uchodźcy rodzina Żawiego złożyła na lotnisku w Katowicach, gdzie trafiła ze Szwecji. Wywiad z funkcjonariuszem Straży Granicznej zakończył się w środku nocy skierowaniem do ośrodka dla cudzoziemców w Dębaku pod Warszawą. Trzeba było czekać kolejne długie godziny na pociąg. [<http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/wiadomosci/2014/syryjski-konflikt-zrujnowal-im-zycie-wiec-chca-je-odbudowac.-w-polsce.html>]

ZŁĄCZNIK 4. PROCEDURA PRZEKRACZANIA GRANICY

Przekroczenie granicy państwowej jest możliwe wyłącznie w wyznaczonym do tego celu miejscu, czyli na przejściu granicznym.

Przy przekraczaniu granicy trzeba pamiętać, że wjeżdżając do Polski, przekracza się także granicę Unii Europejskiej (UE) oraz strefy Schengen. Na terytorium UE – również poza przejściem granicznym – cudzoziemiec może zostać zobowiązany do przedstawienia ważnych dokumentów uprawniających go do pobytu i do przekraczania granicy państwa. Wjeżdżając do Polski, cudzoziemiec powinien posiadać:

- ◆ paszport lub inny ważny dokument podróży. Osoby niepełnoletnie, o ile są wpisane lub dopisane do paszportu rodzica lub opiekuna prawnego, mogą odbywać podróż pod opieką posiadacza paszportu. Wpisów w rubryce „dzieci”

dokonyują wyłącznie urzędnicy w urzędzie paszportowym,

- ◆ ważną wizę,
- ◆ w wypadku przejazdu tranzytem przez Polskę do innego państwa – zezwolenie na wjazd do innego kraju lub zezwolenie na pobyt w innym kraju.

Ponadto Straż Graniczna ma prawo zażądać od cudzoziemca udokumentowania posiadania:

- ◆ ubezpieczenia zdrowotnego na okres pobytu w Polsce,
- ◆ wystarczających środków utrzymania na czas pobytu oraz na powrót do kraju pochodzenia.

Na granicy cudzoziemiec może być pytany o cel i warunki pobytu w Polsce. Cudzoziemiec nie musi dokumentować posiadania środków utrzymania, jeżeli przekraczanie granicy odbywa się na podstawie:

- ◆ umowy międzynarodowej, która zwalnia z obowiązku posiadania takich środków albo według której polskie organy lub instytucje publiczne mają obowiązek pokrycia kosztów jego pobytu,
- ◆ wizy repatriacyjnej,
- ◆ wizy wydanej w celu wykonywania pracy,
- ◆ wizy wydanej w celu korzystania z ochrony czasowej,
- ◆ wizy wydanej w celu udziału w postępowaniu w sprawie o udzielenie azylu,
- ◆ karty pobytu.

Cudzoziemcowi można odmówić wjazdu do Polski, jeśli:

- ◆ nie przedstawił dokumentów wystarczających do potwierdzenia celu pobytu,
- ◆ posiada podrobiony lub przerobiony dokument podróży, wizę lub kartę pobytu,
- ◆ nie może udokumentować posiadania ubezpieczenia zdrowotnego,
- ◆ wykorzystał dopuszczalny czas pobytu na podstawie wizej,
- ◆ nie posiada wystarczających środków utrzymania w odniesieniu do długości i celu planowanego pobytu lub środków na powrót,
- ◆ jego dane znajdują się w wykazie cudzoziemców, których pobyt w Polsce jest niepożądany,
- ◆ jego pobyt może stanowić zagrożenia dla zdrowia publicznego oraz obronności lub bezpieczeństwa państwa.

Decyzję o odmowie wjazdu wydaje komendant placówki Straży Granicznej. W dokumencie podróży cudzoziemca odnotowuje się odmowę wjazdu i zapisuje się podstawę prawną wydania tej decyzji. Od decyzji komendanta przysługuje odwołanie do Komendanta Głównego Straży Granicznej.

KONCEPCJA GRY FABULARNEJ „WYPRAWA DO SYRII”

Przedstawiona koncepcja gry może być inspiracją do jej szczegółowego, merytorycznego opracowania, twórczego rozwinięcia i dowolnych modyfikacji.

CEL

Gra pozwoli uczestnikom poznać Syrię. Przeżywając wynikające z fabuły gry przygody, jej uczestnicy będą mogli poznać przyrodę, miasta i zabytki tego kraju. Jednocześnie kolejne punkty gry będą związane z wykonywaniem zadań z zakresu pierwszej pomocy, co umożliwi graczom doskonalenie umiejętności w tym zakresie.

FABUŁA

Fabuła gry wybiega w przyszłość, w czasy szczęśliwsze dla narodu syryjskiego. Skończył się trwający lata konflikt zbrojny. Syria dzięki pomocy innych krajów oraz organizacji międzynarodowych podnosi się z ruin, odbudowuje gospodarkę i zabytki, powracają dawni mieszkańcy. Gracze to grupa przyjaciół z Polski, wcześniej zaangażowanych w pomoc humanitarną dla Syrii i wsparcie syryjskich uchodźców. Dzięki temu zaangażowaniu narodziło się w nich zainteresowanie historią i kulturą syryjską. Wobec ustabilizowania się sytuacji w tym kraju postanowili wybrać się na wyprawę turystyczną do Syrii.

Wędrówkę po Syrii zamierzają zacząć w Aleppo (przez miejscowych nazywane Halab) – jednym z najpiękniejszych syryjskich miast, a zakończyć w Damaszku, stolicy kraju.

Wyruszają wypożyczoną awionetką. Przed nimi wyprawa pełna przygód!

FORMA GRY

Gra może być przeprowadzona w terenie lub jako gra planszowa (stolikowa). W pierwszym przypadku można zaplanować ją w postaci całodniowej wyprawy, oprócz sprzętu turystycznego warto przygotować odpowiednie rekwizyty, zgodnie z opisem miejsc stylizować poszczególne punkty, a nawet wprowadzić postacie odgrywające na trasie wynikające z fabuły role.

W drugim przypadku należy przygotować planszę (przedstawiającą mapę Syrii), z trasą, po której poruszają się pionki zawodników.

GRACZE

Gracze tworzą drużynę, w której każdy odgrywa rolę zgodną z opisem na karcie postaci, którą otrzymał.

Do drużyny zostaje dołączony obserwator, którego zadaniem będzie sprawdzanie poprawnego udzielania pierwszej pomocy, ocena wykonania zadania merytorycznego związanego z realiami życia w Syrii, przydzielanie graczom punktów, rozstrzyganie kwestii spornych itp.

Grę można przeprowadzić na dwa sposoby:

- ◆ w przypadku mniejszej liczby graczy – wszystkie uczestniczące w niej osoby tworzą jedną drużynę i współdziałając ze sobą, gromadzą indywidualne punkty na kartach postaci,
- ◆ w przypadku większej liczby uczestników – gracze tworzą kilka drużyn, a w celu wyłonienia zwycięzcy sumuje się punkty zgromadzone na kartach postaci graczy z jednej drużyny.

W każdym wariantcie konieczna jest współpraca osób stanowiących drużynę.

MATERIAŁY

KOŚCI DO GRY

Za pomocą rzutu kości przed każdym zadaniem gracze tworzą swój indywidualny ciąg zdarzeń. W zależności od tego, ile oczek wypadnie, ich los potoczy się inaczej. Od liczby wyrzuconych oczek zależy wybór trasy, wystąpienie zdarzenia związanego z zadaniem, otrzymanie premii w grze itp.

MAPA

Gracze otrzymują mapę, na której naniesione są punkty z zadaniami. W zależności od formy gry:

- ◆ mapa przedstawia rzeczywisty teren, przez który wędrują gracze (najlepiej, aby wyznaczony przez organizatorów obszar gry przypominał kontur Syrii),
- ◆ mapa (przedstawiająca obszar odwiedzanego kraju) jest wykonana jako plansza (w przypadku gry stolikowej).

KARTY ZADAŃ

Karty zadań uzyskują gracze w poszczególnych punktach gry. Na każdej karcie powinny znaleźć się:

- ◆ opis autentycznego miejsca w Syrii, w którym w danym momencie znaleźli się gracze zgodnie z fabułą gry (walory krajobrazowe, zabytki i inne przejawy kultury, spotkania z miejscowymi ludźmi itp.),
- ◆ opis zdarzenia, w którym konieczne jest udzielenie wskazanej osobie pierwszej pomocy (ze szczegółowym podaniem objawów występujących u chorego lub poszkodowanego),
- ◆ opis zadania związanego ze znajomością Syrii.

KARTY WYBORU

W każdym punkcie gry przed otrzymaniem karty zadania uczestnicy muszą dokonać wyboru, losując (wyrzucając odpowiednią liczbę oczek za pomocą kości) kartę z wersją zadania. Do wyboru są dwa typy kart: zielona (dobra) i czerwona (zła).

KARTY POSTACI

Każda karta zawiera informacje potrzebne graczowi do stworzenia tożsamości postaci, w którą ma się wcielić (płeć, wiek, imię, zawód, znajomość języków obcych, stan zdrowia, zdolności, posiadane wyposażenie itp.). Określone na karcie cechy będą miały znaczenie przy realizacji poszczególnych zadań.

FOTOGRAFIE I INFORMACJE O ZWIEDZANYCH MIEJSCACH

Można je przygotować na podstawie dostępnej literatury i materiałów pozyskanych z Internetu (np. atlasów, portali i blogów podróżniczych). Będą znajdowały się w określonych punktach w terenie i służyły jako podstawa do wykonania zadań „syrjskich” lub zostaną użyte przy wprowadzeniu zadań wykonywanych przez drużyny poruszające się po planszy.

PRZEBIEG GRY

TRASA

W terenie gracze przemieszczają się od punktu do punktu, na planszy przesuwają pionki w zaznaczone miejsca. Przed kolejnym ruchem gracze rzucają kostką, aby ustalić, jaką trasą będą podążać.

PUNKT ZADANIOWY

Każdy punkt zadaniowy znajduje się w konkretnym miejscu określonym na mapie Syrii. Gracze dokonują w nim najpierw losowania karty wyboru, a potem – zgodnie z nim – otrzymują odpowiednią kartę zadania. Następnie wykonują dwa związane z sytuacją zadania, z których jedno dotyczy udzielenia pierwszej pomocy, a drugie znajomości realiów syryjskich.

W terenie punkty mogą prowadzić przygotowane przez organizatorów osoby lub gracze mogą odnajdywać ukryte listy, podczas gry planszowej uczestnicy otwierają odpowiednio oznaczone koperty i odczytują zamieszczone w nich informacje i treść zadań.

WSPÓŁZAWODNICTWO I PUNKTACJA

Punkty w grze można zdobyć za dobrze wykonane zadania, przyznawane są indywidualnym graczom za ich wkład pracy w konkretnej sytuacji. Na zakończenie gry dodatkowe punkty można uzyskać za rozwiązanie testu związanego z tematyką gry.

WYBRANE ORGANIZACJE I INSTYTUCJE ZAJMUJĄCE SIĘ EDUKACJĄ MIĘDZYKULTUROWĄ

AMNESTY INTERNATIONAL ♦ www.amesty.org.pl

Międzynarodowa organizacja zajmująca się problematyką praw człowieka. Prowadzi działania edukacyjne oraz organizuje akcje obywatelskie, np. pisanie listów w sprawie łamania praw człowieka lub pomoc finansową i prawną osobom poszkodowanym.

CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ ♦ www.ceo.org.pl

Instytucja edukacyjna zajmująca się przede wszystkim promocją projektów edukacyjnych opartych na lokalnych działaniach uczniów. Na swoich stronach internetowych gromadzi m.in. ciekawe scenariusze zajęć z zakresu praw dziecka i praw człowieka.

FUNDACJA „AUTONOMIA” ♦ www.autonomia.org.pl

Organizacja zajmująca się działalnością edukacyjną i społeczną zmierzającą do powstrzymania nietolerancji, dyskryminacji i przemocy, eliminowania stereotypów, upowszechniania idei praw człowieka i równości płci, rozwoju demokracji oraz aktywności obywatelskiej. Prowadzi warsztaty, treningi, spotkania.

FUNDACJA EDUKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ ♦ www.miedzykulturowa.org.pl

Na jej stronie internetowej można znaleźć ciekawe scenariusze dotyczące życia w różnych krajach, interesujące materiały pomocnicze do edukacji międzykulturowej, głównie skierowanej do młodszych dzieci.

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA ♦ www.hfhr.pl

Jedna z najbardziej znanych i doświadczonych organizacji działających na rzecz praw człowieka w Polsce i Europie. Główne obszary działalności fundacji to edukacja, wspieranie działalności organizacji praw człowieka, monitoring tworzenia i egzekwowania prawa, bezpłatna pomoc prawna dla uchodźców i cudzoziemców.

POLSKA AKCJA HUMANITARNA ♦ www.pah.org.pl

Organizacja pozarządowa, która pomaga społecznościom dotkniętym przez konflikty zbrojne, prześladowania, głód, klęski żywiołowe. Prowadzi edukację społeczeństwa promującą wartości humanitarne.

POLSKIE FORUM MIGRACYJNE ♦ www.forummigracyjne.org

Fundacja, której celem jest dbanie o poszanowanie praw cudzoziemców w Polsce. Na jej stronie znajdują się ciekawe materiały z edukacji międzykulturowej.

STOWARZYSZENIE „FABRYKA RÓWNOŚCI” ♦ www.fabrykarownosci.com

Organizacja kulturalno-edukacyjna zajmująca się szeroko pojętą animacją kultury, promowaniem postaw akceptacji wobec osób nieheteroseksualnych oraz edukacją równości-

wą i antydyskryminacyjną. Organizuje m.in. debaty na tematy społeczne, spotkania kulturalne, pokazy filmowe oraz wykłady akademickie, a także warsztaty antydyskryminacyjne.

STOWARZYSZENIE „INTERKULTURALNI” ♦ www.interculturalni.com

Organizacja założona przez grupę psychologów, prawników i kulturoznawców. Misją stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju społeczeństwa otwartego i wielokulturowego. Jest ona realizowana przez działania na rzecz zmiany systemu prawnego, edukację kulturową, promowanie innych kultur oraz działania integracyjne.

STOWARZYSZENIE „NIGDY WIĘCEJ” ♦ www.nigdywiecej.org.pl

Organizacja, której celem jest przeciwdziałanie ksenofobii, rasizmowi i nietolerancji. Promuje wielokulturowość i szacunek dla odmienności. Stowarzyszenie było inicjatorem akcji „Muzyka przeciwko rasizmowi”, wydaje także swój magazyn.

TOWARZYSTWO EDUKACJI ANTYDYSKRYMINACYJNEJ ♦ www.tea.org.pl

Skupia trenerów i twórców różnorodnych projektów z zakresu edukacji antydyskryminacyjnej. Prowadzi warsztaty dla nauczycieli, trenerów i edukatorów oraz instytucji zajmujących się edukacją nieformalną.

UNHCR ♦ <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl>

Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (ang. United Nations High Commissioner for Refugees) jest organem ONZ upoważnionym do prowadzenia międzynarodowych działań mających na celu ochronę uchodźców i rozwiązywanie ich problemów na całym świecie. Główne zadania Przedstawicielstwa UNHCR w Polsce to monitorowanie dostępu osób starających się o nadanie statusu uchodźcy do terytorium Polski, a także działania na rzecz poprawy warunków bytowych uchodźców.

WYBRANE PUBLIKACJE DOTYCZĄCE EDUKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ

- ◆ Ambrosewicz-Jacobs J., *Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych*, Stowarzyszenie „Willa Decjusza”, Kraków 2004, [online], <http://villa.org.pl/villa/wp-content/uploads/2013/12/TolerancjaPol.pdf>, [dostęp: 12 września 2015].
- ◆ Borowiak A., Szarota P. (red), *Tolerancja i wielokulturowość*, Wydawnictwo SWPS Academica, Warszawa 2004.
- ◆ Branka M., Cieślukowska D. (red.), *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, Stowarzyszenie „Willa Decjusza”, Kraków 2010, [online], http://villa.org.pl/villa/wp-content/uploads/2013/12/EdukacjaAntydyskryminacyjna_ebook.pdf, [dostęp: 12 września 2015].
- ◆ *Edukacja dla integracji. O doświadczeniach, pomysłach, działaniach praktycznych w wielokulturowych klasach*, Stowarzyszenie „Willa Decjusza”, Kraków 2011, [online], http://villa.org.pl/villa/wp-content/uploads/2013/12/edukacja_dla_integracji.pdf, [dostęp: 7 września 2015].
- ◆ Grzybowski P., *Spotkania z innymi. Czytanki do edukacji międzykulturowej*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2011.
- ◆ Jackson Preece J., *Prawa mniejszości*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2007.
- ◆ *Jak zorganizować wydarzenie antydyskryminacyjne. Podręcznik działań w społecznościach lokalnych*, Stowarzyszenie Lambda, Warszawa 2009, [online], http://www.przeciwdzialajdyskryminacji.pl/podrecznik_przeciwdzialajdyskryminacji.pdf, [dostęp: 1 października 2015].
- ◆ *Kierunek Azja. Ze skautowego jamboree wędrujemy przez kontynent kontrastów. Propozycja programowa GK ZHP*, Wydawnictwo Marron, Łódź 2015.
- ◆ Kosowicz A., *Uchodźcy. Broszura dla nauczycieli*, Centrum Pomocy Uchodźcom PAH, [online], http://www.bezuprzedzen.org/doc/broszura_nauczyciele_CPU_PAH.pdf [1 października 2015].
- ◆ Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, [online], http://www.bezuprzedzen.org/doc/rowna_szkola_edu_wolna_od_dyskryminacji.pdf, [dostęp: 12 września 2015].
- ◆ *Przeciwdziałanie dyskryminacji. Pakiet edukacyjny dla trenerów i trenerek*, Stowarzyszenie Lambda, Warszawa 2005, [online], http://www.bezuprzedzen.org/doc/pakiet_przeciw_dyskryminacji.pdf, [dostęp: 12 września 2015].
- ◆ *Teraz Afryka. Od źródeł skautingu do kontynentu przyszłości. Propozycja programowa GK ZHP*, Wydawnictwo Marron, Łódź 2014.
- ◆ *Warsztaty antydyskryminacyjne dla uczniów szkół średnich*, Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii „Otwarta Rzeczpospolita”, Warszawa 2011, [online], <http://otwarta.org/wp-content/uploads/2011/11/Zeszyt6-Raport-2010-Warsztaty-antydydskryminacyjne.pdf>, [dostęp: 7 września 2015].
- ◆ *Więcej wiedzy – mniej strachu – uchodźcy w Polsce*, [online], www.udsc.gov.pl/wiecej-wiedzy-mniej-strachu-uchodzczy-w-polsce/, [dostęp: 12 września 2015].

Zasadniczym celem propozycji programowej „każdy inny, wszyscy równi” jest kształtowanie u młodych ludzi postaw otwartości, tolerancji i zrozumienia dla drugiego człowieka.

Zwróćmy uwagę na kontakty między ludźmi, którzy różnią się stylem życia, religią i kulturą. punktem wyjścia niech będą postawy wobec różnic oraz poszukiwanie wspólnych obszarów. ciekawą przygodą dla każdego z nas może stać się odkrywanie, jak żyć z innymi i twórczo wzajemnie na siebie oddziaływać. Spróbujmy dostrzec w różnorodności bogactwo. rzecz jasna, nie zapominajmy przy tym o własnej tożsamości.

realizując w gromadach i drużynach wychowanie międzykulturowe, uczymy otwartości i zrozumienia dla innych. to często wymaga wielkiego wysiłku, przełamania stereotypów i uprzedzeń, pokonania strachu przed nieznanym – to trudne zadanie, do którego potrzebna jest dobra atmosfera w gromadzie i drużynie, szczery kontakt z wychowankami, ale też przekazywanie im rzetelnej i kompletnej, a nie wyrywkowej wiedzy o tym, co się dzieje na świecie.

w wychowanie międzykulturowe – wychodząc od emocji i osobistych doświadczeń – przez zdobywanie wiedzy prowadzi do działania. to idealnie wpisuje się w metodę harcerską. możemy więc w naturalny sposób podejmować ciekawe, skuteczne wychowawczo i przydatne społecznie przedsięwzięcia drużyn, zadania zastępów i projekty starszoharcerskie. możemy odkryć pole prawdziwej służby dla innych i dokonać wyczynu związanego z przełamywaniem schematów i pozbywaniem się uprzedzeń.

Dobry
Program
Drużyny

978-83-64637-81-0

9 788364 637810 >